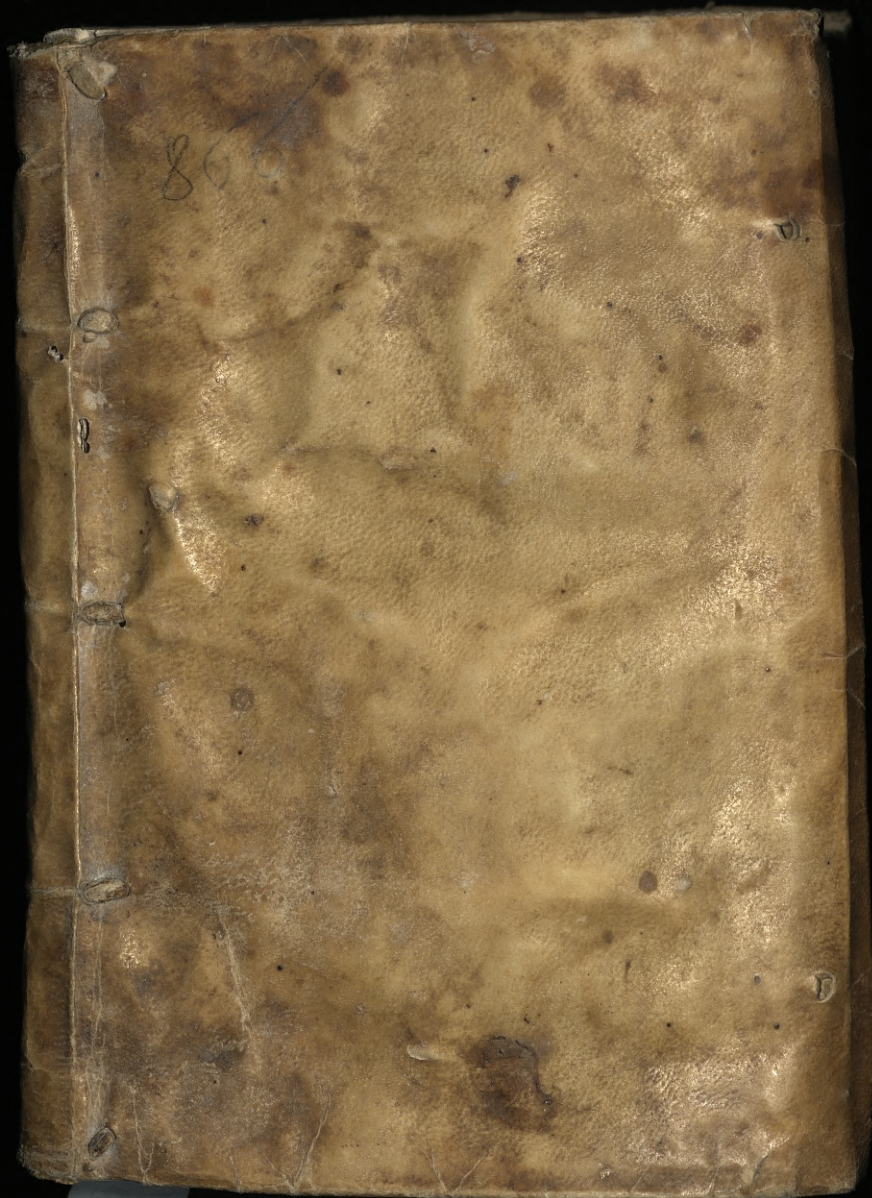

IO. BAPTISTA
MONTANI MEDICI
VERONENSIS
OPUSCVLA.

- I. De Characterisimis febrium.
- II. Quæstio de j:bre sanguinis.
- III. De uterinis affectibus.

A VALENTINO Lublino Polono collecta.

Cum Gratia & Priuilegio.

NULLA SINE LABORE

EST VIRTUS.

VENETIIS APVD BALTHASSAREM
CONSTANTINVM AD SIGNVM
DIVI GEORGII, M D LIIII.

alm. o. 627

812 a 2023

REVERENDISSIMO

IN CHRISTO PATRI DOMINO,

domino Iacobo Vchaniskij Episcopo Chel-

me. si Virtutum, ac bonarum lite-

rum summo patrono. Valentinus

Lublinus Polonus philosophia,

ac Medicinae Doctor.

S. P. D.

IRVM for
tasse cuiquam ui-
debitur, Præsul
amplissime, quid
mibi ego nunc uo-
lens literas ad te
dederim, huncq; librum nomini tuo il-
lustrissimo dedicauerim, qui neque ulla
tibi familiaritate coniunctus, nec nomi-
ne ipso penè sim notus. Faterer hoc mi-
randum esse, nisi illud magis mirum fu-
turum fuisset, cum nihil ad alliciendum
amorem uirtute præstantius sit, si tua

A ij uir,

uirtus insignis & Spectata, tuum ex-
cellens christianæ religionis studium
non me & iam pridem in amorem tui
impulisset, & nunc animum tibi meum
quando coram non possum, literis, ac
hoc munusculo exiguo indicarem, sua-
deret, atque hortaretur. Non enim
ueritus sum, ne tibi ingratum officium
hoc meum accideret; nec dubitavi quin
tu, qui uirtutibus reliquis excellis,
etiam humanitatis, quæ cæterarum de-
cus, lumenq; uirtutum est, maximas
partes feras. Hac spe de te fretus,
quod facere sæpe cogitavi, ut & meum
amorem tibi patefacerem, & tuum con-
ciliarem mihi, cuius auspex, & con-
firmator futurus Deus sit. Itaque te
præsul optime, præcibus quam possum
maximis oro, ut mei, ac Montani pa-
trocinium aduersus agmina maleuo-
lorum

lorum suscipias, qui quidem temere au-
dent dogmata illius uiri doctrina, at-
que omnium rerum cognitione prae-
stantissimi contaminare, eius scripta
dilacerare, ac denique eius nomen prae-
clarum obscurius reddere. Tua eter-
nim autoritas tanta habetur, ut om-
nium maledicta facile obtundat, atque
illorum uirus pestiferum confestim ex-
cutiat. Tu siquidem inter omnes pon-
tifices, quos uastus orbis continet, lu-
men plane existis, inde te omnes cor-
lunt, ac propter tuas singulares uir-
tutes admirantur. indeque futurum cre-
dimus, ut si tu pro nobis quis contra
nos? Tu ergo Pontifex amplissime
si me huncque librum complexus fueris;
charumque habueris, maximum hunc
me cepisse ex tua gratia fructum sem-
per sum existimaturus, hocque tibi de
me

me persuadeas uelim, omnia quæ ad
tuam amplitudinem colendam, & ob
seruandam pertinebunt, summa cum
fide, beneuolentiaq; præstiturum. Et
proinde scito nullo me abs te maiore
affici beneficio posse, quàm si occas
sionem mihi dederis in tuis, & tuorum
commodis, atque honoribus operam,
curam, laboremq; omnem meum po
nendi, atque impendendi. Etsi enim
qui maioribus opibus, amplioremq;
gratia tibi affuturi sint, multos es ha
biturus: tamen qui pari amore, ac
studio id agat, habebis profecto ne
minem, sicut tamen eadem probitas
tua præstans, & admirabilis, meumq;
perpetuum de tuis maximis uirtuti
bus iudicium requirit, & postulat.
Diu ualeas, uiuasq; pontificum de
cus,

cus, qui uerbo Dei, & exemplo bo-
no oues tuas pascis. Bononiæ Car
lendis septembris. 1554.

one, qui nudo Dei exemplo
no ones nua pates. Bononie Car
lenda pphandus. 1774.

ri
br
mo
lus
br
mo
br
la
tis
ad
al
de
li
ri
tai

IOAN. BAP. MONTANI AD DIS

scipulos, in qua primo consilium suum cur de
febris tractare decreuerit, & quo or
dine sit progressurus in hoc
compendio, aperit:

PRÆFATIO.

V Interim aliquid uobis studiosis
medicinæ communicarem, decreui
tradere compendium de febris,
quod quidem tam utile est medico, ut
nullū utilius illo inueniri, excogita
riq; possit. Quis. n. tractatus utilior est isto? cum fe
bres maximè, & frequentissimè soleant accidere hu
manis corporibus: Et ita frequenter accidunt, ut nul
lus ferè morbus inueniatur, cui non sit coniuncta fe
bris: maximè uerò uniuersalis, & communis est hic
morbus, imò dicam etiam, quod omnis, qui moritur, fe
bre moritur uel simplici, uel complicata: tandem est il
la quæ enecat homines. unde quod hoc sit uerum, uidea
tis quid dicat ille poeta. Vis sine febre mori? alludens
ad hoc quod ille esset moriturus gladio, uel laqueo, uel
aliqua alia morte uiolenta: Quoniam malam uitam
degebat, quasi innueret quod mors cum febre natura
lis est. ideo frequentissima est febris, ut omnes, qui mo
riuntur, illa moriantur: Propterea non immerito pu
tauimus de illa compendiosè agendum. Ordo autem

A quo

MONTANVS

quo procedemus proponendus est, ut non deterreamini à tanto opere, & ut cognoscatis quàm breuissimè & exquisitissimè materiam hanc expediam. Primo enim uidebimus essentiam, & quiditatem (ut dicunt philosophi) febris, de qua sumus tractaturi: & uenabimur illius diffinitionem, à qua semper incipiendum in notificatione illius rei, de qua tractamus, ut de quo agamus facilius innotescat. Secundo cuiuscunque illius speciei differentias etiam indiuiduas inquiremus, ut nihil indistinctum remaneat. Tertio de illarum differentiarum omnium causis, à quibus scilicet sunt singillatim, & signis dico proprijs per quæ uenimus in cognitionem suarum essentiarum agemus. Quarto compendiosè curationem febrium percurremus. Et ita compendiosissimè habebitis de febribus, quicquid haberi potest ab alijs fusè & perplexe, facillima quadam nostra methodo, quod longe uberius fecimus superioribus annis in Commentarijs nostris in libros ad Glauconem. Hoc uerò ago consulens utilitati uestræ: scio enim uos multum intricatos esse ab alijs. Sed his relictis aggredior primum caput à nobis propositum.

Cap. I. Continens quiditatem, & essentiam febris.

SI uolumus uerè, & secundum rationem diffinire febrem, operæ precium est, ut illius genus primum inueniamus, postea omnes differentias colligamus

DE CHARACT. FEB.

mus, ac coniungamus illi generi, sic constituamus com-
pletam diffinitionem: Non enim diffiniemus ita fe-
brim, sicut communiter isti loquuntur. Dicunt siqui-
dem febris est calor extraneus accensus in corde, &
procedens ab eo mediantibus spiritu, & sanguine
transmissus per arterias, & uenas in totum corpus.
Neque enim bona est febris diffinitio ista secundum re-
gulas datas à philosophis: idcirco operæ precium est,
ut inueniamus genus illius. febris igitur est morbus
quidam uniuersalis, & est in complexione, quæ est
primum genus morbi: morbum autem nemo ignorat
tripliciter diuidi. Febris ergo est in mala complexio-
ne morbus: Morbus autem est dispositio præter natu-
ram in corpore humano essentialiter, & prouentu
primo ledens operationes illius, in quo est, & est
morbus in prima specie qualitatis, in qua est habitus,
& dispositio semper: non autem in tertia, sicut po-
nunt multi. Quare febris est morbus uniuersalis in
mala complexione: est ergo febris dispositio mala, &
in prima specie qualitatis: non autem in tertia, ut il-
lam ponit diffinitio istorum: Quoniam dicunt febris
est calor &c. Diximus enim iam in secunda sen in
principio, quomodo omnis morbus sit mala disposi-
tio, & consequenter in prima specie qualitatis, quæ
nos ibi fusissime declarauimus, quare iam hæc suppo-
nantur tanquam probata, & declarata. Dicitur au-
tem in definitione illius uniuersalis ad differentiam
aliorum morborum, qui sunt particulares: Quoniam

*Diff. Feb.
Ame.*

quid febris

in definitione post genus debent poni differentie omnes, per quas distinguatur ab unoquoque alio, ita ut propria eius sit essentia per illam declarata. Dictum ergo hoc est ad differentiam particularium morborum, qui quidem occupant aliquod particulare membrum, sicut hepar, cerebrum, uentriculum, uel aliud particulare. febris uero non est in uno determinato membro, sed in toto corpore uniuersaliter. Bene ergo posuimus in definitione; febris est morbus uniuersalis: Deinde subdidimus in complexione; Quia quidam morbi sunt in complexione mala, quidam in compositione, quidam uero in solutione continui. ut ergo distinguatur ab alijs morbis, qui sunt in compositione, aut solutione unitatis, dictum est in complexione: postea debemus aliam differentiam apponere, calida & sicca. Quoniam complexio multiplex est: alia enim est frigida, alia calida, alia humida, alia sicca, aliae sunt quatuor complicatae ex his simplicibus, & copiosissime declarauimus in explicatione secundae sententiae: idcirco febris est in complexione calida, & sicca. Quare ista erit completa diffinitio, & uera ipsius febris. febris est morbus uniuersalis in complexione calida, & sicca. Et quamuis ista sit optima diffinitio, atque perfecta febris: Tamen longo usu, & longo tempore fuit obtentum, ut loco generis causa contentiuu poneretur, & ipsum subiectum loco differentiae. Per spicuum enim est materiam poni in diffinitione accidentium loco differentiae, ut nos alias docuimus latius, & lon-

*diffinitio morbi
ubi*

*complexio
multiplex*

*uera diffinitio
febris*

DE CHARACT. FEB.

Et longe ante nos docuit Aristo. in septimo Meta-
phys. Ponitur ergo calor in illius diffinitione loco ge-
neris, quæ est causa contentiua febris, & est ferè il-
lius formalis ratio: quoniam illius essentiam consti-
tuit. Docuimus autem in secunda Fen clarissimè cum
de causis tractabamus, quomodo contentiua causa,
quæ à Græcis *σωρη* dicitur, sit in essentia morbi il-
lius, cuius est causa. Ideo plurimos morbos nomine
causæ contentiue nominamus. Additur postea diffi-
rentia ad contrahendum hoc genus, siue hoc quod po-
nitur loco generis, & dicitur igneus: quoniam
non est naturalis, sed ad naturam ignis accedens. poni-
tur deinde in hac definitione subiectum loco differen-
tiæ, quando dicitur in corde, Et hoc fieri solet non so-
lum in hac diffinitione febris, sed etiam in omnibus
alijs ferè morbis, ut subiectum in illarum diffinitione
ponatur, ut si quis diffinitionem iræ dare uoluerit, di-
cet iræ est affectus animi, & appetitus uindictæ ob ini-
uriam aliquam illatam: & hæc est illius uera, perfe-
ctaq; definitio. Tamen possumus etiam illam diffinire
modo, quo diffiniuimus febrem, ut dicamus est feruor
sanguinis in corde: Nam breuitatis causa, ut ha-
beamus illius essentiam propriam, propinquamq; ma-
teriam dicimus, feruor: postea ponimus subiectum, in
quo existit, & dicimus, circa cor, eodem penè modo si-
cut cum definimus febrem. ponitur enim in hac diffini-
tione causa contentiua loco generis, subiectum deinde
in quo est loco differentie: licet neque illud sit uerum

*Alia 76.
ditho*

MONTANVS

genus, neque hæc uera differentia. Sic quoque diffini-
mus febrem, & dicimus febris est calor. Quia etsi sit
dispositio formaliter, tamen diffinitur per causam con-
tentiua, ut per genus: ratio autem illius formalis fe-
re est causa contentiua, quæ est ipse calor, licet (ut an-
te monui) formaliter accipiendo ipsa sit dispositio in
prima qualitatis specie cum sit morbus. Febris ergo
modo hoc dici poterit calor, & per illum diffinitur,
& ita clara omnia erunt, nihil ambigui relinquetur.
Hæc uero dixi propter multas Sophisticas quæstio-
nes recentiorum, qui propter malam intelligentiam
definitionis febris inter sese litigant, & mouent infini-
tas, & inextricabiles quæstiones, ut multos lectores
suos confundant, & tandem seipsos quæstionibus con-
fusus intricent. Adhuc subiungam aliqua pro cla-
riori intelligentia diffinitionis febris; positum est in
diffinitione, calor igneus, non immerito: Quoniam est
quidam calor in corpore, qui non potest facere fe-
brem, neque morbum, quia est naturalis, & cum humi-
ditate iunctus non rodens, & acris, ut ignis calor. Di-
cimus ergo igneus, non naturalis: Nam naturalis ca-
lor est elixans secundum dicta Aristo. in quarto me-
theo. & est cum humiditate coniunctus, mitis, &
non acris, non igneus, ut etiam optime discurrebat
Galenus in primo Aphorif. in illo Aphorif. 14. Qui
crescunt &c. Quare febris est calor præter natu-
ram, siue igneus, quomodocunque dicatur, nihil refert.
Nam idem est accensus in corde, quod est ipsius subie-
ctum.

Etum, quod positum est loco differentie, sicut in alijs
 omnibus accidentibus contingit, in quorum definitio-
 ne ponitur subiectum proprium loco differentie, quæ
 admodum Arist. secundo metaphys. testatur: Nam ac-
 cidens a subiecto dependet ita, ut illius esse est in-
 esse. num autem formaliter, an materialiter à subie-
 cto accidens dependeat? non faciam in hoc litem, sed
 ista relinquamus metaphysicis disputanda. Diximus
 ergo accensus in corde: quoniam hoc est suum subie-
 ctum adequatum, in quo est: nisi enim hæc sua ratio
 formalis sit in corde, non erit in omnibus partibus
 corporis: Quoniam alioqui per illas omnes trans-
 mitti non posset, ad huc etiam si esset in omnibus alijs
 partibus corporis accensus, non autem in corde, non
 erit febris: quia non erit in toto corpore, Sed si est
 in corde accensus habet suam rationem: quia ita erit
 in omnibus partibus corporis. Nam cum cor sit illius
 adequatum subiectum, si in illo sit iste calor, diffundi-
 tur facilius per omnes corporis partes, cum sit princi-
 pium & fons omnium, quæ procedunt per totum spi-
 ritum, & ita per participationem caloris transmissi
 à corde ignei, omnes istæ partes incalescunt, & igneæ
 sunt. Cum ergo erit calor igneus in corde, statim
 erit per uniuersum corpus transmissus, & inde om-
 nes partes habebunt calorem igneum per participa-
 tionem ab illo, quod est formaliter, & principaliter
 subiectum ipsius. Quare cum ratio febris sit, ut exi-
 stat in toto corpore, & hoc sit in eius essentia, poniq;

*est in ad
 quatu feb.*

debeat in definitione, & cum est in corde, statim in toto corpore existit, cum diffundatur ab illo per omnes partes. si autem est in alijs partibus, statim est in corde. ideo in diffinitione illius iure, & merito. positum est cor tanquam illud, in quo principaliter fundatur, & existit: & cum hoc tanquam quod per illud diffundatur: & reperiatur postea in corpore toto; & si non est in corde, in alijs autem accendatur cum non sit in toto corpore, quia non est in corde, ideo non potuit diffiniri per alias partes. diffinita uero per cor, est ueluti per totum, in quo est diffinitum fuisse; Quoniam ut iam dictum est, statim diffunditur per omnes partes. Iam uero ex his omnibus clarum est, quomodo febris est morbus uniuersalis, & quomodo calor igneus: habeturque ex his in medium adductis duplex definitio febris, altera quidem uera est perfecta, quae est data per genus, & differentias, quae ita se habet: febris est morbus uniuersalis in complexione calida, & sicca; altera uero consueta, & non uera diffinitio quae erat talis; febris est calor igneus, praeter naturam uel accensus in corde. His uisis necessarium est, ut adhuc aliqua circa definitionem febris trutinemus posita ab Auicenna, postea recta accedemus ad enumerationem omnium differentiarum febrium. Auicenna enim in diffinitione ultima febris addens aliam differentiam febris, dicit; febris est calor igneus accensus in corde, addit & in omnibus alijs partibus corporis: quae quidem differentia superflua est, non tamen falsa.

DE CHARACTERE.

sa, imò &c. falsa. Quoniam sunt quædam febres, in quibus non omnes partes incalescunt, sed aliquæ frigent, et tamen illis competit diffinitio febris, ut in epiala, & lypeiria patet: in qua exteriora frigent, interiora uerò calent. Dico ego sufficientem esse illam nostram diffinitionem, quam dedimus prius, in qua conponitur subiectum adequatum, quod loco differentie posuimus: quæ tamen diffinitio non est dicenda uera, & perfecta de ratione diffinitionis. Quoniam sic effugietis omnes ambiguitates, & intricamenta, in quæ incidunt isti noui uolentes omnino saluare illam tanquam rectam diffinitionem. Sed ut hæc doctrina distinctius appareat, inuestigemus modo, quis sit iste calor. Queritur enim nunquid iste calor febrilis materialiter, & formaliter distinguatur à calore naturali & igneo, ita ut sint duo diuersi, & distincti calores: an uero tantum unus calor solum? Hæc quæstio est ualdè ardua, ut recentiores uestri isti se quæstionibus implicent, & tandè quid dicant nesciant: sed seipso, & alios legentes intrlicant. Nam ille Marsilius de Sancta Sophia conatur multis suis rationibus, & argumentis probare esse duos calores naturaliter distinctos, quas rationes interim non adducam, cum sint tam longæ, ut fugarem uestra ingenia, & nihil penitus utilitatis inde perciperetis: Sed in rei ueritate contemplando rei naturam, non est hoc imaginabile, est enim solum unus calor naturalis scilicet, qui modo est naturalis, modo igneus siue præter naturam, secundum quod

An calor
s. distinctus
quod à calore
naturali.

uel

MONTANVS

uel intenditur, uel quandoque remittitur. Ideo secundum illius intensiōem, uel remissionem in corpore generantur uariæ ægri-
tudines, modo frigida, modo calida, neque aliter possumus imaginari ueritatem huius
quæsti, propterea per conclusionem ponam. nolo. nunc disputare
prolixius, quoniam principio promisi me de his per compendium tractaturum, sufficiat si
præcipuas tetigero quæstiones, & ueritatē dilucidauero per conclusiones,
quod alias à nobis probatum est per rationes: neque tamen hic prætermittentur: quæ ad luciditatem rei faciunt. Vnus ergo est calor naturalis, qui quandoque intenditur, quandoque remittitur: quando intenditur fit intemperies calida in corpore humano, quando uero remittitur, fit frigida dispositio, & ægri-
tudo. Et sic omnes etiam alij noui aiunt, & boni sunt homines, ut potestis in eis uidere hoc: tantum ille Marsilius fuit, qui posuit argumenta, per quæ imaginatus fuit duplicem esse calorem, sed per ea, quæ inferius ponemus, facile eius argumenta à uobismet soluentur usque ad minima: non enim immorabor in hoc. Quare iam dicimus, quod calor febrilis est calor innatus etiam uno in subiecto idem non diuersus, sed differt solum in hoc, quod est immutatus: quia febrilis calor est naturalis, calor alteratus, & intensus ad maiorem gradum. uultis hoc uidere? aspiciatis quæso, quæ dicebat Galenus in primo Aphor. & primo prognostico. ubi diffiniens febrim, dicit: febris est calor naturalis mutatus ad igneum. i. intensus

calor feb:
et calor inna-
tus sunt unum
et idem

census in gradu qualitatis. Ecce quod sola intensio-
 differunt, ille moderatus est, hic uero intemperatus ad
 maiorem gradum: Sed ne erretis sciendum uenit, quod
 quando dicimus illum fieri præter naturam, non intel-
 ligimus, quod omnino fiat præter naturam. Isti autē
 noui uolentes hoc explicare distinguunt, & dicunt
 id, quod est præter naturam dupliciter, siue ut illorum
 modo melius loquamur, præternaturalitas duplex;
 alia enim est opposita sanitati, alia opposita uitæ. fe-
 bris autem non est omnino præter naturam præter-
 naturalitate opposita uitæ, sed bene est præter natu-
 ram præternaturalitate opposita sanitati: quoniam
 est morbus. Quæ quidem resposio cum bona sit: so-
 phistica tamen, potius dimittatur. Quoniam festina-
 mus ad alia: non enim possumus omnia tam paucillo
 tempore expedire exquisitè, sed hoc nunc tanquam
 clarum dimittamus, & uideamus aliud circa hanc dif-
 finitionem. Queritur etiam hic de quo calore intelli-
 gatur in hac febris diffinitione, quando dicimus, febris
 est calor. Duplex enim est calor, ut scitis, alius est
 substantia & corpus constans ex quatuor elementis
 secundum quod dicebat Galenus in prima particula
 Aphor. in illo Aphorif. 4. Qui crescunt &c. Alius
 uerò calor est qualitas ipsa de tertia specie quali-
 tatis: propterea queritur de quo calore intelligatur
 in hac diffinitione. Hic non intelligimus de substantia
 id est, de calore, ut est corpus constans ex primis qua-
 tuor elementis, quoniam ille non intenditur, neque re-
 mittitur

*de calore
 intelligat!
 in diffin.
 febris*

MONTANVS

mittitur cum sit substantia, quæ non suscipit intensi-
onem, nec remissionem. Quare intelligimus de calore,
prout est qualitas, quæ quidem qualitas naturalis est
mitis, benignaq; , quæ intenditur, & remittitur: &
hoc modo quando dicimus, febris est calor igneus, siue
præternaturalitas, aut febris est calor naturalis mu-
tatus ad igneum, intelligimus de calore, ut est quali-
tas non autem ut est substantia. Atque ex his omni-
bus iam clara existit diffinitio febris: Nam circa illius
partes quidquid contemplandum, ac inuestigandum
erat, uisum est affatim: nihil restat in mentibus uestris
(ut arbitror) ambigui, nihil prætermissum est, quod
hoc loco dici possit compendiose: quod quidem hic as-
sectamus. Hæc ergo sufficiant de primo capite à no-
bis proposito.

Cap. ij. de differentijs febrium.

Absoluta definitione febris deueniendum est ad
secundum nostrum propositum, quod in præ-
fatione à principio inter quatuor à nobis hic agenda
statueramus, uidelicet ut inueniamus, & inuestige-
mus omnes differentiās febrium usque ad ultimas, ut
distinctissimi sitis in hac materia. Et primo uidebimus
de differentijs in genere, deinde in specie. Quo in loco
diligenter obseruandum est à uobis, unde ortū habeant
differentiæ febrium: Quomodo illas indagabimus? à
quo sumemus principium? tam in confesso est quod fe-
bris

bris est calor &c. oportet siquidem definitionem recte cognoscere, & percipere, cum illa sit per quam rem cognoscetis omnino: illa enim est, quæ declarat essentiam, & qualitatem rei. Ideo cum recte intelligetur definitio, statim inuentio patebit differentiarum singularum febrium. Diffinitio enim est illa, quæ facit diuisionem per ipsas differentias recte, innotescere, tanti est momenti ipsa diffinitio. Ideo non male, neque immerito plato dixit illum, qui recte diffinit esse Deū. Et si peripatetici magis fuerint occupati circa artem demonstrandi, non tamen dimiserunt diffinitionem, & diuisionem: imò ipse Aristoteles utitur sapissimè diuisione, quam tanti facit in utendo ad traditionem rerum, ut in primo de partibus animalium longo processu quærat methodum diuisuam, & discurrit modò huc, modò illuc, ut omnino inueniat, imò desperat nisi inueniat hanc doctrinam. Nihil enim putat se docturum sine illa de animalibus, & illorum partibus, & non quiescit in tam longo sermone, quoad tandem illam inuenerit. Non possumus etiam secundum ipsum Arist. recte scire, nisi habeamus diuisionem, quam cognoscimus cum scimus diffinitionem. unde tanti est, qui recte diffinit: Qui uero non recte definit non solum nesciet diuidere, sed etiam nunquam demonstrabit. Quare iam habita à nobis superius diffinitione febriū, uidendum modò occurrit, unde oriantur differentie febrium. Cum ergo hic sint due partes, alia formalis, alia uero materialis. Vocamus autem rationem formalem

*ex opt. ugn
fione diffini
fate ugnifi
diuisionis*

*due partes
fate ugnifi*

MONTANVS

malem illam quando dicimus calor est: Aut ergo a
 subiecto sumuntur differentiae: Nam accipiendo ratio-
 nem formalem non habebimus differentias, Quoniam
 sumendo calorem in se ille non habet differentias: im-
 quidem nunquam dicimus calorem alium maiorem, et
 tensiorem alio esse calore, sicut neque dicimus albe-
 do una maior est altera albedine accipiendo albedi-
 nem in abstracto, sed ratione ipsorum subiectorum di-
 stinguitur, sicut dicimus unum caput magis album,
 quam aliud: Simili quoque ratione unum alio magis
 uel minus calidum Quare si uolumus uenari recte
 larum omnes differentias necessarium est, quod om-
 nes partes, et subiecta reperiamus. Quoniam quot
 sunt partes essentiales, tot sunt species febrium. febris
 ergo quae est calor secundum subiecta, in quibus erit,
 separabitur: et quot erunt illa, tot illius differentiae
 erunt. Cum autem febris sit per diffinitionem data
 in corde, ut in subiecto adequato, quod quidem sicut
 et alia membra omnia ex tribus componitur parti-
 bus secundum quod habetis à Galeno, ex quo omnes
 sunt ista: Nam sicut in toto corpore est spiritus, qui
 impetentia siue impetum faciens dicitur, et est ille,
 qui per corpus dimouetur continetur inde spiritus intus
 alit et c. dicebat ille poeta: Alia uero pars sunt humo-
 res, qui dicuntur à Græcis maxime ab Hippocrate, et
 Galeno fluidas seu fluentia: Tertia uero sunt membra
 solida. Sic dicimus de corde sicut de toto, propterea
 cum in corde sint istae partes triplices, erit in illo
 febris

*Sub: diff: et
 pars illa nichil
 sumuntur*

*cor ex 3 parti-
 bus sicut am-
 pto ut*

DE CHARACT. FEB.

febris ut in subiecto adequato, & erit semper in una istarum partium: Et ita sicut sunt tria subiecta, sic prae erunt tres differentiae febris. Si ergo calor iste, qui est ratio formalis febris fuerit in spiritu, dico quod erit una species febrium per se; si est in humoribus fundatus, & ad illos terminetur, erit secunda species, & aliud genus distinctum febrium: si uero in partibus solidis corporis, tertium insurget genus. Pro quorum clariori intelligentia operae precium est, ut exempla proponamus, per quae res propositae melius cognoscantur. ponamus ergo exempli gratia in hoc auditorio quod sit aqua per duos pedes diffusa per totum fundum: secundo sit aer per totum sparsus, & dimouens se; Tertio sint parietes, qui sustinent auditorium: Stantibus istis partibus tribus in hoc auditorio per suppositum accedat aliquod calidum, quod reddat hoc auditorium calidum: Calor recipietur in his tribus partibus, ex quibus conflatur, & ita illud calidum agendo inflammabit ipsum aerem, aquam, & parietes. Modo autem dicimus per distinctionem subiectorum, quoniam parietes, aqua, & aer sunt diuersae res, calorem distingui, & alium esse illum, qui in solidis consistit; alium, qui in aqua; alium, qui in aere. Eodem modo penitus in humano corpore est: alius enim calor dicitur, qui in spiritibus, alius, qui in humoribus, alius, qui in solidis est. Et ita per distinctionem subiectorum, distinguetur ratio formalis ipsius febris, & consequenter ipsa febris. Et quemadmodum illud calidum

nota c. p. l. u.
ff. l. l. u.

dum potest inflammare solum aerem, solum aquam, solos parietes: Sic quoque febrilis calor potest solum inflammare spiritus, quandoque solum humores, quandoque solum solida membra. Sed quoniam iam distinctum est, quomodo distinguatur calor febrilis per distinctionem subiectorum, consequentia quadam poterimus nos hic connectere quandam pulcherrimam questionem, An possint accendi solida membra corporis humani sine inflammatione aliarum duarum partium tum spirituum inquam, tum humorum: & an possint accendi humores absque hoc, quod accendantur spiritus, sicut possibile est e conuerso, ut dicebamus, ordine scilicet contrario, cum ita procedebamus, ut dicemus spiritus in humano corpore, sicut aerem in auditorio per suppositum posse accendi sine inflammatione partium solidarum, & humorum, aquae, & parietum, sic humores sine inflammatione solidorum, & aquam sine inflammatione parietum. Nunc modo quaerimus oppositum, an possit fieri processus praeposterus, ut possint accendi solida membra absque accensione humorum, & spirituum? & an possit esse hectica, quae est cum calor existit in solidis membris sine putrida, & ephemera: Atque putrida sine ephemera? & an humores possint accendi sine inflammatione spirituum: ista enim sunt tria genera febrium distincta secundum distinctionem subiectorum cum suis nominibus: Sed operae precium est, ut exactissime differentias febrium cognoscatis. Quare pro utilitate uestra

repetam

An possint
accendi solida
membra
humores
absque
inflammatione
spirituum
et humorum

repetam, ut melius memoria uestra insignantur. Cum
 itaque formalis ratio febrium sit posita loco ge-
 neris scilicet calor igneus: subiectum uero loco diffi-
 rentie sumptum sit scilicet cor, ab his duobus, quæ
 sunt duæ partes essentielles sumentur omnes differen-
 tiæ febrium. Quare sumemus differentias febrium aut
 à ratione formali, aut à subiecto illarum. Cum ergo
 ita dupliciter possit diuidi febris. Hippo. differentias
 omnes febrium exquisitissime executus est, quoad ra-
 tionem formalem in sexto libro epidemiarum, Gale-
 nus tamen etsi non damnet illam diuisionem, neque
 eam reprehendat, quia semper magni facit Hipp. per
 suasus tamen nescio quadam ratione ad hoc, ut trade-
 ret diuisionem sumptam à subiecto febris, illa relictæ
 quam dedit Hippocrates. His ita se habentibus, ut uo-
 bis impartiar hanc diuisionem, & distinctionem per-
 fectam, neque aliquid in hoc deficiat, quod desiderari
 possit, quatenus tempus tam breue sustinet, cum Ga-
 lenus in illo sexto libro epidemiarum indeterminate
 nimis, & admodum confuse, & diminute declaret, nos
 ostendemus clarissime mentem Hippo. ibi primo &
 omnes differentias sumptas à ratione formali febris,
 & intellecta recte, ac distincte mente Hipp. habeatis
 secundo à nobis diuisionem distinctissimè sumptam à
 subiecto, quam Galenus magis approbavit: hæc fa-
 ciemus, ut omnia clara sint in distinctione febrium.
 Incipiamus ergo: febrium quedam mites, quedam
 acres: mitium quedam uaporosæ, & sunt ephemeræ:
 quedam

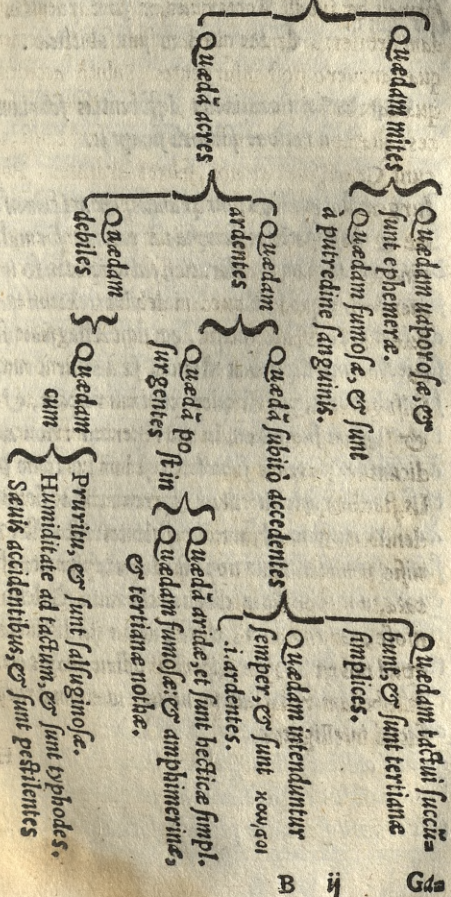
hinc A.B.
 supra à
 me facti

MONTANVS

quædam uero fumosæ, & sunt febres ex putredine sanguinis. Hæc est diuisio Hipp. sumpta à ratione formali, & subdit. Acres quædam sunt ardentes, quædam debiles: ardentes quædam sunt subito accedentes: quædam uero post insurgentes. Subito accedentium quædam tactui succumbunt, & sunt tertianæ simplices: quædam uero remittuntur, & sunt causi, ut dicunt Græci, siue, ut nos, febres ardentes. Post insurgentium quædam sunt aridæ, quædam fumosæ: aridæ & sunt Hecticæ: fumosæ uero & sunt amphimerinæ, & tertianæ nothæ: postea accipiat secundum membrum, quod est quædam debiles. Debiles ergo quædam sunt cum pruritu, & sunt à flegmate salso, & dicuntur à Græcis Medicis, ut à Galeno maxime falsuginosæ. Quædam uero cum humiditate ad tactum, & sunt in flegmate dulci putrescente intra uenas, & dicuntur à græcis τρυφιδες. Quædam sunt cum pustulis, flatibus, & rugitibus, & tremendis, ac seuis accidentibus, & hæ dicuntur pestilentes. Ista est tota diuisio perfectissima Hipp. quæ apud ipsum ita est intricata, ut non possit intelligi: declarata à Galeno ingeniose, tamen non ita clara, neque ita distincta sicut apud nos est. Quæ quidem ut adhuc magis clara sit, in tabellam redactam ponimus, ut etiam à rudissimis facile intelligatur.

Hipp.

Febriu

B

ij

G^{as}

MONTANVS

Galenī diuīſio febrīum.

Febrīum quædam ſunt in { Spiritibus, & ſunt ephemeræ.
Humoribus, & ſunt putridæ.
Membris & ſunt Heſticæ.

Cap. tertium continens differentias febrīum
à ratione formali ſumptas.

R Eſtat modò, ut accipiamus, & uideamus omnes differentias ſumptas à ratione formali febrīs, non tanquam in abſtracto, ſed connotando ipſum ſubiectum, in quo fundatur. ideo aduertendum quando dicit Gal & nos quoque ſumi differentias febrīum à ſubiecto, intelligendum eſt, quod ſumantur à ratione formali febris, quæ eſt calor quatenus reſpicit, & connotat ipſum ſubiectum, in quo reperitur: non autem à ſubiecto quatenus ſubiectum eſt nulla ratione habitæ formalis rationis. Nam differentię iſtæ ſumentur à calore ratione ad ſubiectum habita. ergo ſi hæc uera ſunt quemadmodum non eſt dubium eſſe ueriſſima, quot erunt ſubiecta in quibus talis ratio formalis poſteſt eſſe, & reperiri, atque poſſit reſerri ille calor, tot erunt differentię & ſpecies ipſarum febrīum: ſed illa ſolum tria ſunt omnia, ut ante monuimus, quoniā corpus, in quo fundatur febris habet tres partes, ex quibus conſtat ſcilicet ſpiritus, humores, ſolidæq; membra: quatenus ergo calor in aliquo iſtorum fundabitur tres erunt differentię primæ ipſarum febrīum: nam ſi

est calor in spiritibus dicitur ab antiquis, & ab omni^{bus} *calor autem*
 bus nouis ephemera; quia etiam in more positum *in spiritibus,*
 est nostris Medicis potius uti nomine græco, & illam *etiam in*
 appellare ephemeram sumpto nomine ab effectu, quia
 ista febris non perdurat plus una die. Ideo quando
 dicis febrem ephemeram, idem est, ac si dicas febrem
 diariam. i. unius diei, & hoc est primum genus, siue
 prima species, dicatur quomodocunque, de uerbis nihil
 curamus, dummodo de re constet. Alia differentia
 febrium est cum calor fundatur in humoribus corpo-
 ris fluentibus: Quæ quidem à causa dicuntur putride, *in humoribus*
 quoniam excitantur à putredine illorum humorum. *putrida*
 Tertium uero genus est, cum calor iste fundatur in
 solidis membris, illorumq; substantiâ occupati in illisq;
 ille calor fundatur tanquam esset habituatus, & com-
 plexionalis: quæ amplius non sentiunt: ex quo potest
 colligi hanc febrem propterea dictam à medicis hecti-
 cam, quasi dicatur habituata: quia ista membra sunt
 habituata in illa, & est illorum quidam habitus quo-
 dammodo, nec debetis dicere, sicut dicunt multi iunio-
 res medici, qui toto celo aberrant, quod hæc febris di-
 catur à moribus, & consuetudine; quia habuerit con-
 suetudinem in illis membris inde dicatur ethica. i. con-
 sueta: sed longe falluntur pace illorum dixerim, quo-
 niam hectica & non tæxæ, quod est habeo, inde hectica *in solidis*
 quasi dicas habituata. Ex his nanque habitus est: sed *et sic*
 dicatis modo quomodocunque, nolo in nominibus
 consistere: nam hoc non est nostri muneris. siue quo

MONTANVS

à consuetudine, siue ab habitu sumatur nomen eius, hoc erit perpetuæ ueritatis, quod figitur calor illius febris in membris solidis.

Cap. iij. de characteris ephemerarum.

His sic stantibus nunc accedamus ad declarationem illorum, quæ circa primum genus febrium sunt, quod faciemus quoque in alijs duobus generibus. quo in loco attendendum est, quod sicut in hoc primo genere procedemus, ita quoque in illis duobus progrediemur. Primo ergo statuemus suum characteris-
num, quo separatur ab alijs: quæ habent suos quoque distinctos characterismos: quemadmodum uidebimus postea. Quare incipiendo ab hoc primo genere, quod dicitur ephemerarum genus, dico quod habet suum separatum characterisnum, per quem cognoscitur, & distinguitur ab alijs. characterismus autem illius est, ut calor sit fundatus in spiritibus: non autem in alijs partibus corporis, quemadmodum humoribus, & solidis membris: secundus characterismus illius est, ut ephemeræ excitentur à causa extrinseca: siquidem nunquam ephemeræ sunt à causa corporea, & intrinseca: sed semper fiunt à causa procacitartica sic appellata ab antiquis medicis, quemadmodum abunde declarauimus in secunda Fen. Auicennæ ubi loquebamur de causis, & alijs sæpiissime in nostris publicis prælectionibus. Ista ergo duo sunt, quæ faciunt, & constituunt

*spiritus calidus
fenemur natus
p. ut calor in
fundatur in spiritibus
et sic a. v. g. fiat
a. c. p. m. i. u. a.*

tuunt febrem ephemeram, & ponunt ipsam in esse
 atque ipsam separant à quibuscunque alijs febribus,
 tum humoralibus, tum hecticis: nam sunt ephemeræ à
 causa extrinseca, ac primitiua, & habent calorem, qui
 est sua ratio formalis, in spiritibus fundatum. Hoc ex
 plicato statim aliqui ingeniosi contra dicent hoc mo-
 do: si uera sunt hæc, quæ sunt in medium adducta, sta-
 tim sequeretur unum impossibile, quod ista febris non
 erit febris omnino: quod quidem probatur: nam per-
 te in hac febre calor est solum in spiritibus, qui sunt
 alia pars corporis humani, modo non est in humori-
 bus, nec in solidis membris, tamen de ratione febris,
 quemadmodum tu etiam superius dixisti, est ut calor
 sit in omnibus partibus corporis humani, & in toto
 denique corpore accipiendo febrem in suo genere, qua
 tenuis febris est non contracta per differentias, ergo
 ephemera non erit febris, quia in ea calor non est in
 toto, sed solum in parte. scilicet in spiritibus. Amplius ui-
 detur, quod sit contra sensum, & experientiam, &
 hoc quidem maius est, quoniam si tangamus corpus
 febrientis febre ephemera sentiemus incallescere om-
 nia, quæ sunt in illo corpore: ergo iste caracterismus
 est falsus, imò conuenit cum omnibus febribus in hoc,
 ut habeat calorem diffusum per totum, & quaslibet
 partes corporis. Hæc posset obijcere aliquis, & hæc
 dubitatio mea est: sed quoniam ex ea posset aliquis in-
 cidere in errorem, ob id obseruandum est, quod sanè
 febris ephemera est in spiritibus, ut clarissime postea

obijci

MONTANVS

uos uidebitis, & primo sciendum est febrim esse dispositionem, sicut diximus principio in uera diffinitione febris, quoniam non erit febris, nisi facta fuerit dispositio in aliquo subiecto: quoniam genus febris est dispositio. Itaque ubi facta erit haec dispositio, ibi erit febris, cum febris ephemera sit dispositio quaedam & impressio caloris ignei in spiritibus facta; non autem in humoribus, aut in solidis membris, ob id dicitur quod in illa calor est in spiritibus fundatus; non autem in alijs partibus: Denominantur namque à facta dispositione, non autem ab illa, quae est in fieri, quoniam febris dicitur in illis partibus, quatenus sunt in calefacto esse, ut dicunt quoque nostri noui. concedendum namque est, quod omnes partes corporis sunt incallescere: & hoc est de ratione febris, quatenus febris est, quemadmodum monuimus ante: sed ille calor non est firmatus in humoribus, aut in membris solidis, sicut in spiritibus, qui ponuntur in calefacto esse, sicut diximus de sententia nouorum, hac ratione dicitur ephemera esse in spiritibus: non autem in humoribus, uel in solidis membris: & haec diximus quantum pertinebat ad dubium propositum, quo soluto occurrit aliud dubium magis difficile. illud quidem primum dubium uersabatur circa primum characterisum: Hoc uero secundum dubium est circa secundum characterisum ephemerae, quam diximus fieri semper à causa procatartica, & hoc esse illi perpetuum, ut à causa externa oriatur.

tur. Hoc quidem uidetur esse falsissimum, quoniam dicebat Galenus in plerisque locis, sed precipue in septimo Aphor. posse fieri ephemeram existente calore in corpore ipso: quod quidem omnia repetebat in primo de differentiis febrium, ubi dixit quod cum inflammata est pars illa, in qua est bubo, successiue inflammantur alie partes, quousque cordi communicetur calor, & quo postea cor ponitur in calefacto esse. Illius spiritus: non autem propria substantia solida. Ergo à causa corporea fit febris ephemeram: non autem à causa externa: pro cuius dubij solutione illud est obseruandum, quod supposuimus in principio huius compendii, nos loqui de febribus hic, prout sunt morbi per se, non autem quatenus sunt accidentia, & symptomata sequentia alios morbos. Ideo statuto hoc proposito dico, quod illae febres de quibus sermonem habemus, scilicet ephemeræ, quæ sunt per se morbi, ortum trahunt à causa extrinseca procatarica, scilicet neque ab alia causa eo modo consideratæ, ut diximus possunt excitari, & hoc illis perpetuum est, sed quatenus febris est symptoma, & sequitur alium morbum, tunc potest fieri à causa corporea, ut in exemplo proposito de bubone clarum est: Quoniam successiue (ut dicit Galenus) partes inflammantur accepto principio à bubone, & illa inflammatio cordi communicatur.

Cap.V.de causis febrium ephemerarum.

His ita explicatis sequitur, ut tot sint differen-
 tie ephemerarum, quot sunt cause uiuifice in-
 flammantes, & alterantes ipsos spiritus. ut autem di-
 uisio illarum integre perspiciatur usque ad minimas
 differentias, illud diligenter considerandum est: quod
 declarabat Galenus in primo de differentiis febrium,
 & in secundo de differentiis morborum. Nam in pri-
 mo de differentiis febrium, ubi sermonem habet de fe-
 bribus ephemeris dicit aliquas ephemeris fieri pro-
 pter approximationem rei calide: quoniam inquit ibi
 Galenus causa calida approximans corpori humido in-
 flamat illud, & accendit spiritus. Ideo causa est
 excitans ephemeram ipsam calor; secunda causa est
 quando commiscetur aliquid, quod est calidum cum cor-
 pore humido, quemadmodum admittere aliquam me-
 dicinam calidam, aut sumere cibum calidum, aut po-
 tum, ut uinum potentissimum, quod facile inflammat
 spiritus, ex qua inflammatione spirituum oritur febris
 ephemera, aut per unctionem corporis aliquo oleo ca-
 lido: tale nanque oleum per penetrationem potest spi-
 ritus inflammare. Tertia causa est motus immodera-
 tus, ut est nimium exercitium, & excedens uigilia:
 quoniam hoc utrunque, si modum exceßerit, potest ac-
 cendere spiritus, cum eos maxime commoueat: quam
 commotionem sequitur inflammatio; inflammationem
 uero

uerò spirituum sequitur febris ephemera. Quarta et ultima causa est prohibita transpiratio, quæ quidem fit propter aliquod claudens poros cutis, quæ clausione facta prohibentur spiritus egredi, inde redduntur feruentiores: quoniam nō possunt euentari. proinde cū in corpore ita inclusi retineantur seipsis feruentiores, calidioresq; euadunt. Atque hac ratione fundato calore in illis extraneo fit febris ephemera. iam ergo erunt quatuor species ephemerarum distinctione sumpta à causis. Sed istæ modo ephemera distinguantur per gradum caloris: quoniam quandoque in alia remissior est, in alia uero multò remissior stando semper in illa differentia, quod istæ febres sint mites: non autem acres, & hoc comparatione ad alias febres seuiores, & acriores: in quibus calor est acrior: tamen propterea ab his non auferimus, quin in eis etiam sit calor acris, sed non est ita acris comparatione facta ad alias febres, quemadmodum sunt putridæ, & non est mirum si ita loquuntur medici. est nanque apud nos quoque communis usus loquendi, quando dicimus hominem aliquem bonum, qui minus malus est inter alios homines malos: ideo dicitur bonus respectu illorum malorum, non quod propterea non sit malus, sed est minus malus alijs. Itaque magis est proximus bonitati: sic quoque humorem bonum dicimus quandoque, qui minus malus est alijs malis humoribus. febrium igitur ephemerarum hoc totum genus non est ita acre, quamuis calor excellat, alioqui non esset febris: quia est calor

MONTANVS

tor igneus, sed dicitur totum hoc genus mite respectu aliarum febrium: quia in eo non est ita acris calor, sicut in alijs reperitur. Quñ ergo ephemera non transcedat suum genus, quia semper mitis est respectu aliarum, ut diximus, tum in hoc genere ephemerae multae differentiae sunt: nam in una calor est minus mitis, in alia magis benignus: & hoc dicimus non transeundo illum suum caracterisum. Iam ergo constat, quot sint differentiae ephemerarum: Nam diuidunt secundum distinctionem suarum causarum, & quot sunt causae alterantes ipsos spiritus, tot sunt ephemerarum species, et differentiae. Has ergo causas in tabellam reductas ponimus, tum ut melius intelligantur, tñ etiam ut fidelius memoriae mandentur.

Ephemerarū
febrium quae-
dam fiunt.

Ex approximatione rei calidae.

Per admissionem rei calidae in corpus.

Per nimium motum corporis, uel animi.

Ex prohibita transpiratione.

Ista est completa ephemerarum diuisio per suas causas: & istae febres ephemerae secundum quod ha-
bens

bent diuersas causas, à quibus causantur, sic quoque habent diuersos mores, & diuersas curationes, quemadmodum dicemus, cum loquemur de illarum moribus, & curatione.

Cap. V I. de Characterismis febrium putridarum.

Ex pedito genere febrium ephemerarum, ueniamus modo ad aliud genus febrium, quod nos certe facturos principio polliciti sumus: quod quidem clarum reddere enitemur, sicut in priori fecimus. quare putridarum febrium siue humoralium, idem namque sunt, explanationem aggrediamur: putridæ quidem dicuntur, quia causantur ex putredine humorum: Humorales uero, quia calor febrilis in humoribus fundatur: istarum inquam febrium putridarum characterismus communis est, quod humores putrescunt, & iste est principalis omnium characterismus, sed statim his lectis aliquis dubitans insurget, & contradicet, nonne potest esse febris humoralis, cum tamen humores non putrescāt, sed solum effervescent absque illorum putredine: sed aut solum putrescentibus suis ichoribus, quos alias dari abunde probauisti ex Platone, & omnibus tum Philosophis, tum Medicis? & nunc dico, & ingenue fateor ichores dari, nec aliter potest dici: propterea tirunculi medicinæ cauti debent esse ab illis, qui falsa docent, & scribunt: quoniam & se ipsos, & quicumque dogma illorum sectantur, decipiunt

in

MONTANVS

in hoc. Ex his ergo sequetur quod febris putrida poterit esse sine prædicto characterismo, idest, putredine humorum. Dico si debet esse febris putrida, necessarium fore, ut humores putrescant: quod quidem perpetuum est in febribus humoralibus, sed cum ebullitio, et putredo in humoribus non accenditur, sed in illorum parte subtiliori (quam in singulis humoribus dari comprobauimus, et dicitur ichor) tunc non possunt fieri putridæ febres: et ratio est, quia calor non est tantus cum ebulliant ichores, et putrescant, ut possit humorem ipsum accendere, sed solum partem subtiliorem quandoque aggreditur, et sic fit ephemera febris: unde istæ partes subtiliores cum ebulliant, fit quædam febris synocha sine putredine, quia ephemera dicitur, ut superius abunde probauimus, et ita ex ebullitione ichorum non erit putrida febris. Characterismus ergo dictus perpetuus erit in putridis febribus. sed ad huc aliquis instans non acquiescet meis uerbis, sed urgebit hunc in modum secundum Galen. ebullientibus ipsis febribus intra uenas non possunt fieri febres ephemeræ, sed potius sunt putridæ: tua autem sententia est fieri ephemeræ, quæ dicuntur synochæ sine putredine: ad hanc abiectiorem hunc in modum respondeo resoluendo omnes quod ebullientibus ichoribus intra uenas fit febris, quæ neque ephemera est, neque putrida, sed media inter utranque, quoniam non pertransit quartam omnino diem, quam si pertransiret, non amplius esset hæc species febris: et non solum excitare-

tur

tur ebullitio in partibus subtilioribus, quæ ichores dicuntur, sed iam inciperent ebullire, & putrescere partes solidiores humorum. Quo fit ut dicam ebullientibus illis ichoribus excitari febrem mediam inter ephemeram, & putridam, & illam non pertransire quartam diem. Si autem pertransit, fit putredo in humoribus, & ita aut intra quatuor dies resoluitur, & abit, aut fit alia putrida febris: & proinde proprius est characterismus, & primus febrium putridarum, ut scilicet humores putrescant, quibus non putrescentibus non diceretur febris humoralis. hoc enim proprium illi est quatenus humoralis dicitur: quoniam illa (ut diximus) in qua ebulliunt ichores humorum intra uenas media existit inter ephemeram, & putridam: communicat enim de ambobus extremis cum ephemeris, quia cito terminatur: terminatur sane in quatuor diebus. communicat autem cum putridis, quia ebulliunt ichores humorum in ea, qui non ebulliunt in ephemeris. Et propterea non est omnino dicenda hæc febris putrida, sed est statuenda media. neque hoc tollit characterisum putridarum, quin illis communis, & perpetuus sit secundus characterismus febrium putridarum, communisq; illis est, quod in illis humores, & ipsum cor ponant in calefacto esse, ut communiter dicuntur accipere nuncque in calefacto esse propter uapores ascendentes ad cor, qui fuliginosi, & putridi, igneique cum sint miscentur ascendentes cum humoribus cordis, & sic ponunt illos, atque substantiam eius

MONTANVS

in calefacto esse, & nisi sic ponantur in calefacto esse
à uaporibus sit ephemera, non autem putrida febris.
Nam secundum Galen. cum solum incallescunt spiritus,
tunc est caracterisimus febrium ephemerarum. Tertius
characterisimus febrium putridarum est, ut nunquam
fiant à causa procatartica siue primitiua, bene uerum
est hoc, quod illa causa primitiua potest disponere, ac
preparare humores ad hoc, ut facilius putrescant; sed
non possunt putrescere à causa extrinseca: quoniam be-
ne possunt, ut diximus, disponi ad hoc, ut postea à cau-
sa intrinseca facilius putredinem suscipiant. Eunt er-
go semper putridæ febres quæcunque sint, dummodo
sint putridæ à causa intrinseca, & corporali quate-
nus putridæ sunt.

Cap. VII. De differentiis febrium putridarum.

His ideis distinguuntibus illas ab alijs febribus
ita constitutis opere precium est, ut ueniamus
ad illarum differentias. dicimus ergo quod tot erant
differentiæ humoralium febrium, quot sunt humores
in corpore humano, ad quos refertur ista febris: sed hu-
mores isti sunt quatuor tantum. ergo sequitur, quod
sunt solum quatuor differentiæ febrium putridarum;
quoniam uel putrescit bilis, uel sanguis, uel pituita, uel
humor melancholicus: & istæ dicuntur primæ diffe-
rentiæ febrium putridarum. denominantur postea istæ
species febrium secundum uarium humorem, in quo
sunt.

fiunt, & fundantur. itaque sumentur istæ primæ differe-
rentiæ à subiecto suo; secundæ uero differentiæ (sunt
enim secundariæ ad illas primas) sumuntur à loco pu-
tredinis, in quo putrescit humor, uel à modo putredini-
nis, quo putrescit: secundum enim uarium locum, in quo
putrescit, fiunt diuersæ febres: & secundum quod ua-
rio modo putrescunt humores, à loco quidem differen-
tiæ sumentur: quoniam humores putrescunt aut intra
uenas, aut extra uenas: si intra uenas fit febris con-
tinua: si extra uenas fit interpolata seu intermit-
tens, sed illa continua postea diuersificatur secundum
humorem putrescentem diuersum, & uarium modum
illius putredinis. Aliæ nanque sunt uniformes usque in
ultimum: nam à principio usque in finem semper eo-
dem modo se habent, nunquam increscunt, nunquā exa-
cerbantur. Secundo sunt aliæ continuæ febres nō uni-
formes, sed cū incrementis, & exacerbationibus ipsis,
cum hoc quod sunt continuæ. Nam quedam exacer-
bant de tertio in tertium, quedam de quarto in quar-
tum diem, quedam uero singulo quoque die: Et istæ
sunt duæ species febrium continuarum per se. est po-
stea alia species per accidens continua, quando scilicet
duæ febres simul coniunguntur, ita ut cum unus pa-
roxysmus finiatur, postea alius incipiat statim; & ita
copulantur paroxysmi, ut uideatur continua febris. Illa
autem quæ est sine typo, & paroxysmo aut semper in-
crescendo procedit à principio usque ad finem, aut
semper minuitur, aut semper à principio usque ad ul-
timum

timum eundem seruat tenorem neque increfcit, neque
 augetur, neque diminuitur. Iſta autem febris quæ
 eſt ſine paroxyſmo, nullamq; habet penitus exacerbati-
 onem fit, cum putreſcunt omnes æqualiter humores
 ſecundum ſententiam Gal. ſi ita res ſe habet, ſtatim di-
 cetur à quoquã iſta febris eſt peſſima omnium febriũ,
 ſi putreſcunt omnino in ea, & ita dubitare poſſet ali-
 quis contra nos, & omnino urgere putreſcunt per te
 omnes humores in hac febre; ideo peſſima omnium
 erit: Hoc tamen falſum eſt, quoniam putreſcente bile
 fit quandoque ardens febris novata à græcis dicta, quæ
 peior eſt, cum tamen in hac ſolus humor peccet, in qua
 etiam ſunt ſeuiffima accidentia, & acerrima ſympto-
 mata, & in ea moriuntur ſæpiſſime homines: in illa
 uero homines non moriuntur, nec ſunt ſeuiffima acci-
 dentia, tamen deberet eſſe peior, cum omnes humores
 putreſcant æquabiliter. Ad hoc dico quod conſequen-
 tia illa eſt optima, ſed antecedens illius eſt recte in-
 telligendum, quo bene intellecto ſtatim tollitur illatio
 conſequentis: ſi nanque humores omnes æquabiliter
 putreſcerent in corpore humano eſſet peſſima febris,
 ſed cum dicimus ſecundum Gal. & Medicos, quod in
 hac febre putreſcant omnes humores, intelligimus,
 quod putreſcant omnes ichores humorum, quos dixi-
 mus dari ſupra, & aliàs abunde probauimus: hincq;
 ſi attendatis, apprehendetis ueritatem: quoniam omnia
 ueritati conſonant, & opinio nulla poteſt eſſe uerior,
 ac uicinior ueritati, quam poſuimus. Si nanque putreſ-
 cerent

fecerent omnes substantie crassiores humorum, tunc
 uerissimè sequeretur illatio, quam obijciens in medium
 attulit, quod tamen falsissimum est, ut experientia com-
 probatum est: nam solum ichores humorum putre-
 scunt. ideo non sequetur, quod infero, pessima &c.
 Nam peior est quando putrescit substantia causa hu-
 morum, quam quando ichor, & pars subtilior: perdu-
 rat autem ista febris per se uel septem dies, ad septi-
 mum nanque extenditur, neque eum pertransit. quod si
 quandoque pertransire uideatur non amplius est ista
 species febris, sed tunc incipiunt putrescere partes
 crasse humorum, & cadit uirtus: & non temere uir-
 tus cadit, quia sanguis ipse putrescit, tunc cum quo
 stat uita, & uirius, ut abunde probauimus in commen-
 tarijs nostris ad Glauconem, & alibi etiam, & ita fit
 febris postea pestilens, quæ pessima est. sed cum pu-
 trescunt solum ichores humorum, tunc fit febris illa
 aquosa, de qua nunc sermonem instituimus. ideo facile
 exhalant uapores, & calor ille mitis est & uaporo-
 sus, quoniam est in substantia tenuiori humorum: &
 ista febris paroxysmum, neque exacerbationem ali-
 quam habet propter causam iam dictam, quoniam om-
 nes humores æquabiliter intra uenas putrescunt, i. om-
 nes ichores humorum, cum tamē hoc uariat tribus mo-
 dis: aut nanque semper crescendo procedit à princi-
 pio usque ad finem, aut semper decrecendo, aut sem-
 per eundem tenorem tenens, & seruans eundem to-
 num: augendo autem semper procedit secundum dicta

MONTANVS

Galenus, quando illud quod putrescit est maius, quam illud, quod resolvitur. non potest tantum resolui de materia, quin semper magis putrescat, quam resolvatur, & ita aucta causa augetur quoque effectus. i. febris. Semper autem decrescit, quotiescunque illud, quod resolvitur maius est, quam illud quod putrescit: remissa namque causa remittitur quoque febris. quotiescunque autem tantum resolvitur, quantum putrescit neque magis, neque minus, sed sicut remittitur semel, ita iterum intendetur, quod semper eadem causa permanet aequalis, sit febris illa, quæ eundem servat tenorem à principio usque ad finem, non intendetur, neque remittetur, sed semper eodem modo se habebit, & hæc dicitur à Græcis *ὁμοειδής*, καὶ ἀναισθητός & ab istis recentioribus illud nomen Græcum magis acceptum fuit. Illa autem, quæ semper decrescat usque ad finem, & à Græcis dicitur *παραμεινόν*: Quæ autem procedit semper augendo dicitur *ἀπὸ βάρυνος* καὶ ἐν ἀναισθητόν & *ἰσχυρόν*. Hanc divisionem quoque videre licet apud Avic. in prima Fen. quarti libri à principio. tres ergo erant iam species febris huius uniformis, & hæc de febre, quæ non habet exacerbationem aliquam, cum hoc quod est continua. illa uero quæ continua cum sit, habet quoque paroxysmum aliquem, & inuasionem, & multiplex est secundum multipliciter humoris peccantes, & putrescentis. nam unusquisque humor potest facere diversum paroxysmum, & exacerbationem ab alio, quoniam tertiana continua est, quæ de tertio

tertio in tertium exacerbat: est quartana, quæ de quarto in quartum affligit: quotidiana est, quæ quotidie excuciat. Nam humores, qui in illis putrescunt, diuersi sunt, & singuli illorum habent quandam occultam proprietatem, quæ quidem excitat exacerbationes diuersas. bilis enim habet quandam occultam proprietatem, ut exacerbet cum putrescit, & facit tertianam continuam: habet inquam facultatem exacerbandi de tertio in tertium: sicut in quartana cum putrescat melancholia habet proprietatem hanc, ut exacerbet de quarto in quartum diem, unde fiunt paroxysmi de quarto in quartum. in quotidiana autem, quoniam pituita, quæ in illa putrescit, habet hoc ex natura sua, ut faciat paroxysmum quotidie, propterea quotidie affligit ægrum. Hæc est ueritas, quam profero, neque alio modo possumus saluare naturam istarum febrium: singuli humores habent ex propria natura, & occulta quadam proprietate, ut exacerbent diuersis modis. Deponatis modo illud, quod dicunt isti, neque credatis alicui, qui dicit se redditurum causam manifestam huius periodicationis febrium: quoniam omnes, qui conati sunt reddere rationem, & causam manifestam huius decepti sunt, neque sciunt tandem quid dixerint, sed nugantur, & suis nugis replent tantum folia, & plas aures auditorum offendunt. Et propterea reliquendi sunt, cum non possint reddere manifestam causam, quoniam ut dixi principio, causa tota hæc est referenda in proprietatem occultam humo-

rum singulorum: Haftenus iam diximus solum de tri-
 bus febribus ex tribus humoribus habentibus diuer-
 sos paroxysmos: quid dicendum modo de quarto hu-
 more: Nam haud oportet illum silentio transire:
 quamobrem hoc loco querendum est, potest ne esse
 febris continua à sanguine putrefacto habens pro-
 priam exacerbationem, sicut de alijs diximus humo-
 ribus? dico quod non potest saluari, ut sanguis solus
 putrescat in corpore non putrescentibus alijs humo-
 ribus; neque possumus hoc dicere aliquo fundamento,
 neque unquam inuenietis apud Hippocratem, aut Gal.
 quos ego legi, & relegi: neque hoc etiā posse fieri ra-
 tio dictabat, & experientia ostendit. quid ergo, sunt
 somnia illa, & figmenta inepta, quod putrescat san-
 guis solus non putrescentibus alijs humoribus, non
 potest fulciri aliquo fundamento, quoniam omnia in-
 oppositum sunt, & uolunt isti uertere in falsam opi-
 nionem, nunquam possibile est hoc, quod sanguis pu-
 trescat non putrescentibus alijs humoribus. Hoc dij,
 non homines, non concessere columinae, & ita erunt
 solum tres continuæ febres: quæ habent paroxysmum
 à sanguine non dantur, quoniam (ut diximus) non po-
 test solus putrescere, sicut alij humores putrescunt,
 cum sit fundamentū uitæ: sed si putrescunt omnium hu-
 morum ichores. i. partes subtiliores illorum, tunc fit
 febris continua illa uniformis sine exacerbatione sy-
 nocha dicta, de qua locuti sumus, deinde dicta est fe-
 bris à sanguine ab istis, qui de illa disputant, & con-
 tendunt.

tendunt, cum tamen res sit clarissima.

Cap. VIII. de febrium intermittentium
differentijs.

Cum iam de continuis satis simus locuti, & uideamus, quot differentie sint illarum, sistamus pedem; & iam uideamus de intermittentibus, & interpolatis. Interpolatae autem febres plures habent differentias in suo genere: diuersos namque habent patroximos secundum diuersitatem humorum putrescentium: isti autem humores possunt distingui, quoniam unus potest putrescere absque alio. cum ergo sint humores illi tres, excrementa possunt distingui à se inuicem, cum possint singuli putrescere, & deinde à natura extra mitti: Nam cum multiplicantur, & superabundant humores in corpore, uel sunt nimis mali, uel infestant naturam, & stimulant, & ita stimulatam naturam expellit eos extra uenas: aut ita superabundant, ut sanguis ita multiplicatus sit, ut fiat plenitudo quoad uasa. sanguis etenim multiplicatus replet uasa, ut uideantur repleta, & inflata: sed uirtus non dicitur oppressa, neque repleta, neque minus stimulat, sicut in cacochymia: hac ratione cum multiplicatus est sanguis, non derelinquitur à natura, cum super ipsum sustentatur. Virtus namque in sanguine fundatur, & consistit: ideo amicissimus est naturae. unde uidemus quod illi, qui patiuntur hanc plenitudinem

C iiij

quoad

MONTANVS

quoad uasa, quam Græci appellant ~~πυκνὰ~~ ^{πυκνὰ} sicut robustissimi, & sanctissimi, inò in summo bonitatis, & sanitatis consistunt: Virtus namque non est debilis, neque cum non opprimatur, irritatur, & stimulat: sed illam plenitudinem suffert, delectaturq; illa, ac fortior redditur. Iste autem habitus est periculosus nulla ratione alia, quam hac quod periculum incumbat, ne aut uasa, & uenæ rumpantur; aut tandem suffocentur: nullum aliud in his periculum imminet, bona sunt omnia: sicut dicebat quoque clarissime Gal. super illum Aphor. Hipp. habitus athletarum &c. & ita non potest fieri interpolata febris à sanguine, quoniam non extramittitur sanguis à natura, cum sit illi amicus, neque eam irriter: sed si ichores illius sanguinis incipiunt ebullire, & effervesce propter copiam caloris, quia non possunt tot, & tanti humores regulari à natura, tunc fit illa febris, si non putrescunt, synocha sine putredine: sin autem putrescunt fit synocha continua putrida. Cum uero alij humores, qui sunt excrementa huius boni ita multiplicantur, ut irritent naturam ipsam, cum illos natura non possit ipsa suslinere, expellit extra uenas, & ita singuli ab illa possunt extra mitti, sicut peccant singuli: & inde fiunt diuersæ interpolatæ febres habentes paroxismos uarios secundum uariam naturam illorum humorum, ut diximus de continuis, habent paroxismos, ut uerbi gratia si sola bilis putrescat fit tertiana de tertio in tertium exacerbans: si

pituita

pituita fit quotidiana quotidie exacerbans; si melancholicus, quartana de quarto in quartum affligens. Sed ut ueritas magis elucescat, repetamus paulo altius caracterismos febrium putridarum, quibus recte constitutis sequetur statim integerrima cognitio differentiarum febrium putridarum. putridæ. Itaque febres quatenus febres putridæ habent caracterismum suum, per quem distinguuntur tum ab ephemeris, tum ab hecticis: si namque debet esse febris putrida operæ precium est, ut humores incalescant, & non solum incalescant, sed etiam putrescant: quoniam si solum incalescerent, & non putrescerent non fieret febris putrida, sed ephemera tantum. Cum ergo incalescunt, & ebulliunt, operæ precium est, ut putrescant, alioquin non excitaretur febris putrida, sed ephemera. Iam uero hæcenus habemus duos caracterismos febris putridæ, reliquum est, ut inueniamus tertium, per quem ponitur in esse: Et propterea dicimus, si debet esse febris putrida, esse necessarium, ut uapores fuliginosi, & putridi eleuati ab humore putrefacto ascendant ad cor, & commisceantur cum humoribus cordis: ex quorum commistione postea putrescant alij humores in corpore; illi tamen, qui sunt in corde cum quibus commiscentur, non putrescunt, sed solum ponuntur in calefacto esse, & hic est tertius caracterismus propius febris putridæ. Nam hoc est perpetuæ ueritatis quod in putrida ponuntur humores cordis in calefacto esse ab uaporibus fuliginosis ab humore putrido ascenden

tibus ad cor, & hoc dogma non est meum, sed Galeni
 in primo de diff. feb. ubi dicebat, quod quandoque fe-
 bres fiunt ex bubonibus, cum in bubonibus putre-
 fiant humores, à quibus ascendunt eleuati uapores ad
 cor, & sic commiscuntur cum spiritibus cordis, & il-
 los ponunt in calefacto esse; ex quo fit febris epheme-
 ra. Nam illi uapores à bubone elati ad cor non mi-
 scentur cum humoribus cordis: & inde non potest ex-
 citari febris putrida, quoniam solum commiscuntur
 cum spiritibus cordis: & inde solum ephemera ori-
 tur; quoniam etsi duo characterisimi requisiti ad hoc,
 ut sit febris putrida inueniantur in bubone; quum
 humores eius incalescunt, & putrescunt: tamen deest
 tertius characterisimus quod scilicet humores cordis
 non ponantur in calefacto esse à uaporibus eleuatis
 ab humoribus existētibus in bubone. unde solum eph-
 mera, & non putrida febris excitatur. Hoc posito &
 constituto dicimus quod cum putredo sit characteris-
 mus febris putridæ & potissimus, & communissi-
 mus omnibus putridis febribus secundum illum chara-
 cterisimum est necessarium, ut sumamus differentias
 uarias febrium putridarum. Et propterea omnes dif-
 ferentie illarum sumemus aut secundum modum pu-
 tredinis: sicut enim uario modo putrescunt humores,
 ita uariæ oriuntur differentie febrium putridarum;
 Aut sumuntur ex diuersis subiectis, in quibus funda-
 tur putredo: aut ex diuersis locis, in quibus sit putre-
 do: Aut ex diuersis gradibus putredinis; Et isti erunt
 quasi

quasi fontes, à quibus sumuntur omnes differentie putridarum febrium. accipiamus modo differentias à subiectis putredinis, & tot erunt febres putridæ, quot sunt subiecta, in quibus consistit putredo: sed solum sunt quatuor subiecta, quatuor nempe humores: ergo solum quatuor erunt differentie, quæ denominantur postea à nomine humorum, in quibus est calor putredinalis. nam hoc obseruabitis apud omnes medicos, quotiescunque sit febris, in qua putrescat pituita dicitur ab illis pituitosa febris: si uero sit illa, in qua putrescat bilis, biliosa nuncupatur: sin autem sit illa, quæ pendeat à melancholia melancholica dicitur: Sin potestremo sit à sanguine sanguinea pronunciat, de qua quomodo fiat, & an fiat diximus iam paulo superius, & inferius etiam dicturi sumus. Sed ut melius fontes diuisionum febrium putridarum intelligatis, quæ diximus in tabellam reduximus.

Differe

Differentie

feb. putri-

de summa

tur aut a

Subiectis putredinis

à subiectis putre-
dinis quatuor modis

Pituita & est pituitosa

Bile, & est biliosa

Melancholia, & est melani-

cholica

Sanguine, & est sanguinea.

Locis ipsius putredinis

aut

Intus uenas, & sunt continue.

Extra uenas, & sunt interpositæ.

Modo siue gradu putre-

dinis

Si ergo sunt continuæ aut putrescit tota massa sanguinis. i. omnes humores æquabiliter putrescunt intra uenas, atque inde fiunt febres synochæ, de quibus iam diximus; aut putrescit aliquis determinatus humor; & inde fiunt febres putridæ denominatæ ab illis humoribus. Pro intelligentia autem huius febris synochæ dicimus, si putrescant æquabiliter omnes humores, ita ut tota massa humorum putrescat, fit febris illa, quam appellamus synocham, uel synochum secundum omnes antiquos, & nouos seu nostros, quod quidem nomen non debemus fugere, licet apud Græcos uideatur esse nomen barbarum, ut dicebat Galen. sed de nominibus non est curandum, dummodo rem ipsam intelligamus. Hæc autem febris synocha non habet paroxysmum, quoniam est putredo æquabiliter in omnibus humoribus, non quidem in propria substantia humorum, quoniam si esset in substantia propria humorum hæc febris non esset illius generis, cuius est; nam perdurat solum usque ad septimum diem, & est uaporoosa febris, ut iam diximus: sed excitaretur febris omnium maxima, ut inferius dicturi sumus. fit ergo synocha febris putrescentibus æquabiliter omnibus humoribus intra uenas, quo in loco per humores, Ichores humorum siue partes illorum subtiliores intelligere debemus: Per massam autem sanguinis putrescentem intelligamus non solum sanguinis ichorem, sed etiam totam simul humorum massam, in qua æqualiter sunt omnes humores, æqualitate quidem iustitiæ, non autem

tem ponderis, ut scilicet et proportionabiliter tantum
 fit de uno humore, quantum de altero, ut superioribus
 annis in prima sen. Auicen. abundè docuimus: dicitur
 tamen massa sanguinis à superabundanti. & nobili
 ori humore. Cum ergo fiat synocha febris ex putre
 dine ichorum, quia excedunt copia: ideo hac febris so
 lum in plethoricis oritur. Humores cum proportiona
 biliter augentur intra uenas, ita ut nullius excremen
 ti sit excessus, sed boni augentur humores, replentiq;
 uasa ad tantam plenitudinem, ut maximum robur uia
 rium cum illis stet, & natura non abhorret hanc ple
 nitudinem, imò maxime amica est illi, cum in ea funda
 tur: propterea non fiunt interpolatae febres: Ratio est,
 quia natura non irritatur ab illis humoribus, qui in se
 boni sunt, imò in summo bonitatis existunt, & cum
 non irritatur, non expellit extra uenas. interpolatae
 autem fiunt quando humores extra uenas putrescunt.
 Erit ergo solum continua. Si uero repletio fiat quoad
 uirtutem, ut uirtus opprimatur ab aliquo humore mul
 tiplicato, quem sufferre nequeat, & sit facta Cacochy
 mia, ita ut aliquis humor ex his particularibus, qui
 sunt excrementa sanguinis propter malam rationem
 uictus sit augmentatus in tantam molem, quod oppri
 mat uirtutem, & eam irriter, ut expellatur, fit febris
 interpolata. Si uero non irriter illam, ut expellatur,
 sed intra uenas solum putrescat multiplicatus præter
 proportionem iustitiæ aliorum humorum propter
 malum uictum, tunc fiet febris continua quidem, sed quæ
 habebit

habebit paroxysmum, & exacerbationem propriam illius humoris putrescentis, sicut si pituita putrescat intra uenas fit continua cum exacerbatione quotidiana: Si melancholia de quarto in quartum: Si bilis de tertio in tertium. Quæ uero synocha dicitur, quæ fit quando tota massa ichorum putrescit, non habet paroxysmum. Istæ quæ fiunt à determinato humore, habent exacerbationes proprias humorum putrescentium, & dicuntur à medicis proportionales continuæ: Quia habent suam periodum, cum hoc quod sunt continuæ, & fiunt in corporibus, in quibus excedit aliquis humor deprauatus. Et ideo huiusmodi febres in corporibus mali habitus oriuntur. Illa uero synocha in corporibus sanis, & boni habitus, quæ patiuntur plenitudinem quoad uasa, quia ad summum sanitatis perueniunt, ut dicebat uenerandus senex Hippocrates. Quo in loco aduertere debetis nos loqui de febribus simplicibus, non autem de compositis. Nam sunt aliæ quoque plurimæ febres continuæ, quæ continuæ fiunt, quia simul coniunguntur, ita ut paroxysmus unius cum paroxismo alterius coniungatur, & uideatur paroxysmus unius febris, de quibus nunc non dicimus, sed loquimur de his, quæ sunt continuæ propriae, simplices: quæ fiunt ex putredine humorum intra uenas, aut totius massæ, & fit synocha, aut alicuius determinati humoris, & una ex tribus, quæ habent paroxysmos proportionatos humori putrido. Quod ut clarius intelligatis, tabellam oculis uestris subiiciemus.

si hu-

Si humor intra
menas putrefcat,
sunt febres conti
nuæ bisferiam.

Aut ex putredine
alicius humoris

{ Et sunt sine typo:
ut synocha et hæc

{ aut

Est semper equalis, et
dicitur quomodo pueri.

Semper decrescit, et est
parva quædam pueri.

Semper augetur, et est
inmodicus pueri.

pituitæ, et fit quotidiana
na.

Bilis, et fit tertiana de
tertio in tertium affli-

gens.
melancholicæ, et fit
quartana.

Aut ex putredine
totius massæ.

{ Et cum typo sunt
ex putredine

{ aut

si ergo
omnino

augmētū

Si ergo humores putrescant extra uenas in alieno scilicet loco tunc fiunt febres intermittentes, & cum expellantur humores extra uenas, in qualibet istarum tunc sentitur aliqua frigiditas. nam expelluntur sic putridi isti humores per corpora sentientia transeunt, ut inde percipiatur aut rigor, aut horror, aut frigiditas aliqua: in omnibus tamen sentitur aliqua frigiditas: Dixi autem aliqua, quia in pluribus ipsarum occultatur. Dicam ergo proprium est interpolatarum febrium, ut habeant in principio aliquam frigiditatem: Sic per oppositum proprium est continuarum, ut fiant sine sensu alicuius frigiditatis in principio. Omnes ergo febres interpolate sunt cum frigiditate in principio: Ratio est, quoniam illæ fiunt cum humore expulsi extra uenas pertranseunt per corpora sentientia, & inde fit frigiditas ad tactum. Quot autem erunt humores, tot erunt differentie febrium intermittentium. & secundum illorum diuersitatem, diuersos habebunt paroxysmos. Quatuor uero sunt humores (ut iam diximus de continuis) ergo quatuor erunt differentie febrium interpolatarum. Si enim putrescat pituita, & extramittatur, fit febris habens paroxysmos de die in diem: nam quotidie affligit. Si bilis, exacerbationes fiunt de tertio in tertium. Si melancholia de quarto in quartum, de sanguine diximus iam, & in questione de febre sanguinis uidere potestis. Cur autem ita fit, multi quidem conati sunt, reddere causam, sed non potuerunt assequi illam, &

MONTANVS

omnes hallucinati sunt, qui illam inuestigare uoluerunt, omnes causæ, quæ ab istis redduntur uariæ, omnes prorsus sunt uariæ, nihil succi, nihil consoni habent: credite mihi, uidi omnes. Alexander tralianus ipse quoq; conatus est assignare causam huius rei, sed frustra omnino laborauit, cum multa dixisset, nihil dixit tandem. unde & illi decipiuntur uehementer, qui dicunt huius rei causam Galenum reddidisse, cum tamen ille dicat, & uelit, quod ego prius posui ex eius sententia, nihilq; uerius excogitari potuerat. Decipiuntur ergo, qui putant Galenum reddidisse causam huius in secundo de differentijs febrium, sed isti nesciunt, quid dicant, neque intelligunt Galenum isti, & si profueantur optime se intelligere eum. Dicebat enim Galenus ibi de hora paroxysmorum, qui fiunt ex his humoribus putrescentibus, non autem de paroxysmorum ratione: neque ibi reddit rationem, & causam cur tertiana de tertio in tertium exacerbet, sed de hora illius paroxysmi, quæ mutatur secundum uarietatem quandoque cibi, & potus. Nam si quis unum potens in tertiana, exempli gratia bibat, citius paroxysmum habebit, & longiorem, sed propterea non mutatur ratio, temporisq; proportio: mutetis quodcumque uelit, uel minuat materiam, uel agens, uel tempus, hoc est, ipsos paroxysmos, semper stabit proportio illa temporis, quod exacerbationes fient de tertio in tertium. Ideo noluit reddere causam paroxysmorum Galenus: quod notate o boni Galenistæ, sed noluit

fuit dare causam horæ, quæ mutatur secundum muta-
 tionem agentis, uel materiæ. mutatur ergo quando-
 que in febribus his hora paroxysmi propter materiã
 uel magis, uel minus aggregatam: Si enim magis de
 materia aggregatur, citius inuadunt paroxysmi, &
 longiores fiunt. Si minus tardius fiunt, & breuiores,
 non quod hi fiant de tertio in tertium, illi uerò de quar-
 to in quartum. Quoniam hoc postea est ab alia cau-
 sa, quam ibi non dicit Galenus. Quare Galenus non
 reddit aliam causam manifestam. ideo necessarium est
 ut recurramus ad qualitatem, & proprietatem occul-
 tam humorum, ut dicamus id proprium esse naturæ bi-
 lis, ut exacerbet de tertio in tertium; pituitæ ut quoti-
 die: melancholiæ ut de quarto in quartum. neque debe-
 tis abhorreere causas istas, & proprietates occultas,
 sicut faciunt plurimi nostrorum temporum Medici,
 qui in medicina nesciunt quid dicant, in experti quæ-
 que in alijs scientijs, & artibus auferunt illas omnino,
 & multas ineptias imaginantur. Sed hoc unum scio,
 & fateor, nos nil aliud posse dicere in hoc, & hacten-
 us à nullo, quem ego uiderim, fuit inuenta causa ue-
 ra huius rei. Omnes imaginantur quidem, sed nihil fir-
 mi habent: Et in tantam (id dico, ut ostendam istorum
 ignorantiam, qui tollunt has qualitates occultas) stul-
 titiam deueniunt, ut etiam uelint negare medicamen-
 ta trahentia determinatos humores, trahere per suam
 propriam naturam, & illam qualitatem nobis occul-
 tam; Dicuntque hoc fieri propter calorem, sed nesciunt

MONTANVS

quid dicant. Erit ergo caliditas illa, quæ cum fit in hoc, & illo medicamento simplici attrahit hunc, uel illum humorem: bene factum ò miseri, qui non uident, quòd calor non est ille, qui attrahit, bene tamen ille calor adiuuat ad aperiendas uias, & meatus: unde cum aperiat uias, occulta qualitas postea magis, & commodius ingredi potest, & ita contangat humorem, ac attrahat illum. Calor ergo disponit ad hoc, ut attrahatur humor, sed est ne ille, qui hunc magis, quam illum attrahat. Tu deliras, & hoc est, quod uolebat Hippocrates quando dicebat. Corpora quæ purgare uolueris, oportet te prius fluida facere: exponit Galenus. i. aperire uias, ut commodius possint euacuari humores. aperiuntur autem uia per calorem, sed non est ille, qui trahit determinatum humorem, est postea occulta qualitas, quæ cum fit in hoc, uel illo medicamento, trahit sibi familiarem humorem, scammonium habet trahere bilem, quare? Quia tale, quoniam habet hanc proprietatem, ut attrahat humorem biliosum. Calor uerò, qui est in illo disponit, & aperit uias, ut ingrediatur illa qualitas, sicq; sibi familiarem trahit bilem. Eodem modo Rhabarbarum trahit bilem, quia tale, non quia habeat calorem: ille enim disponit: proprietas autem subingrediens, tangensq; bilem familiarem sibi attrahit, sicut magnes ferrum. multa sunt medicamenta simplicia talia, quæ habent hoc insitum euacuare hunc humorem magis, quam illum: & illū, quā alium. Quia talia sunt, non quia sint calida: nam illorū caliditas

caliditas facit solum ad apertionem uiarum: & ita uos teneatis quod qualitates istæ occultæ multum possint, neque aspernandæ, quæ si cognoscerentur à nobis, non amplius essent occultæ: Sed cum non inueniantur ab aliquo, necesse est, ut sistamus pedem, & occultas illas appellemus: Et hæc est ueritas, quam tenere debemus: quia semper sequor ueritatem, qui CHRISTVS est. Simili quoque rationis modo in nostro negotio tenere debetis. Humores enim singuli faciunt diuersos, & uarios paroxysmos, de tali in talem diem, non quia hoc, uel illud ut isti dicunt, sed quod hic humor, & ille habet qualitatem occultam, & sibi propriam, ut faciat exacerbationes sic & sic. Cum ergo ita sese res habeat, ut à proprietate occulta isti tres humores, pituita, bilis, & melancholia trahant ad se determinatam naturam paroxysmi, ita ut bilis exacerbet de tertio in tertium; pituita quotidie, & ita faciat quotidiana; nam, hinc opportunissime quæsiuit Galenus in secundo de differentiis febrium: num humor quartus hoc est, sanguis habeat determinatum paroxysmum, & faciat quandam quartani speciem febris distinctam ab alijs tribus speciebus. Vtrum ergo sanguis habeat paroxysmum distinctum, sicut melancholia de quarto in quartum? An uero sint solum illæ tres species paroxysmorum. Neque in hoc intellexisti Galenum Aui-cenna, qui illum damnas. Nam Galenus non querit utrum putrescente sanguine fiat febris, cum hoc sit per se notum sine aliqua controuersia, in alio propo-

MONTANVS

sito est quæstio Galeni, quærit aliud, & in hoc mihi
parcat Auicenna, quia certe non habuit mentem Ga-
leni, quoniam si habuisset eam, omnino non contradi-
xisset illi, imò eum esset secutus, sicut in alijs eum imi-
tatur. Quærit ergo an detur quarta species paro-
xysmorum, quam faciet sanguis à proprietate occul-
ta, sicut alij tres humores habent uarios paroxysmos
secundum sui naturam: Et stante ita quæstione Galeni
sicut est ibi, dicit postea Galenus facile soluitur quæ-
stio ista. Cū. n. sanguis habeat duas partes, aliam sub-
tiliorem, quam ichorem uocamus, aliam uero crassio-
rem, propriam. s. ipsius substantiam, si putrescat ipse
ichor sanguinis, ac extra uenas transmittitur, quoniā
nunc loquimur de interpolatis, quæ fiunt cum humo-
res extra uenas mittuntur, & putrescunt, si inquam
ita putrescat ichor sanguinis sicut in bubone, aut alio
apostemate sanguineo, in quibus putrescente sangui-
nis ichore apparet color roseus in principio, postea
progressu temporis uersus statum accedendo color
ad flauitiem tendit, tunc inquit Galenus fit febris san-
guinea, quæ habet paroxysmum non sibi determina-
tum, & distinctum ab alijs tribus, sed de tertio in
tertium sicut bilis exacerbat: Et hoc propterea fit,
quoniam cum pars ista subtilior sanguinis putrescit,
uertitur ad naturam bilis: est enim illi proxima etiam
antequam putrescat. Quare non est mirum, cum ad
naturam illius accedat, si similem quoque paroxys-
mum faciat à proprietate simili: & in hoc clarissime
uidetis,

videtis, quam male Auicenna reprehendat Galenum,
quoniam non intelligebat illius dicta. Cum ergo uer-
tatur ad naturam bilis, habet paroxysmum tertianæ,
sed si modo putrescat extra uenas pars illa sangui-
nis crassior, quæ est propria substantia illius, quoniam
statim ad naturam bilis atræ, hoc est, melancholiæ
uertitur, propterea habet quoque paroxysmum il-
lum, quem facit melancholia de quarto in quartum,
et ita istæ duæ febres sanguinæ secundum uariam
partem sanguinis putrescentem habent uarios paro-
xysmos, similes tamen alijs humorum trium; quia ad
naturam illorum uertuntur istæ partes putrescentes,
una quidem, quæ ichor dicitur de tertio in tertium.
quoniam ad bilem tendit: Altera uerò substantia san-
guinis propria, ad melancholiam tendens de quarto
in quartum exacerbat: Et ita sunt solum tres species
omnino paroxysmorum: et in hoc stat tota resolutio
questionis, quam mouit Galenus: sanguis siquidem
non habet proprium paroxysmi genus, sed simile alijs
quemadmodum iam abunde diximus. Iam ergo in uni-
uersum sunt tantum tres species paroxysmorum, aut
enim est quotidie, aut de tertio in tertium, aut de quar-
to in quartum. Quod modo detur quedam febris à
sanguine, ita ut sanguinis substantia pura, et pro-
prie sanguis ipse transmittatur extra uenas à natura,
certe hoc non est difficilimum refutare: Neque enim
sciunt, quid dicant illi, qui putant naturam transmit-
tere sanguinem extra uenas, et dicunt rem contra

MONTANVS

quotidianam experientiam. Quomodo autem natura derelinquet excrementa intra uenas, & expellet sanguinem, in quo fundatur uita? est somnium purum. Nunquam certe transmittetur à natura substantia sanguinis pura: uidemus enim etiam secundum dicta Hippoc. quod si fiat sectio uenæ, semper uidebimus omnes humores simul mistos, nunquam separatos, & quidem etiam cum suis ichoribus, nunquam solum sanguinem uidebitis. Nam cum natura magis custodit, quam alios: in sectione autem uenæ ad proportionem omnes exeunt, ut clarius meridiana luce uidemus, & hoc etiam ratione possumus comprobare: quoniam illi humores, qui à natura expelluntur extra uenas sunt illi, qui irritant ipsam ad expulsionem: irritatur autem natura solum ab excrementis superfluis, atque malis, quæ illi usui non sunt, sed potius molestiam inferunt, sicut melancholia, & bilis, quæ præter naturam existentes irritant naturam, & inde expelluntur extra uenas. Cum autem sanguis sit benignissimus humor, amicusq; naturæ, illius fundamentum existens, quomodo potest esse, ut irriter illam? uellem ut mihi diceres locum bone uir? Certè non expellit natura aliquid, nisi irriteretur, Sanguis eam non potest irritare, neque solus potest exire, cum illū semper familiarissimum sibi retineat, si exit, exit cū alijs humoribus commistus. Solū ergo illū nunquam expellit natura, sed bene alios distingat, & extra uenas pellit irritata ab illis, cum sine

EXCRE

excrementa, & quandoque præter naturam. Sed bene potest distingui ichor sanguinis, & extramitti. unde fiet febris habens similem paroxysmum tertianæ. Aut pars illa crasior tendens ad naturam melancholiæ, & cum putrescat ad naturam melancholiæ tendens, facit exacerbationem de quarto in quartum. Substantiam uero sanguinis purā impossibile est extramitti, & putrescere: Et ita iam habemus differentias febrium putridarum sumptas à duobus fontibus tum à subiectis, tum à locis putredinis: quia aut intra uenas, aut extra uenas putrescit: habemus etiam suas indiuiduas differentias: quod clarius, ut intelligatur tabelam subiicio.

	Pituite, & sunt quotidiane interpolate.	
Si putrescat extra uenas, interpolate fiunt, à putredine:	Bilis, & sunt tertianæ intermittentes.	
	Melancholiæ & sunt quartanæ interpolate.	
aut	Sanguinis, & hæc aut	Ichors illius, & affligunt de tertio in tertium.
		Crasioris substantiæ, & est de quarto in quartum.

Caput. I X. de differentijs febrium à modo putredinis.

Nunc modo uideamus quomodo diuidantur febres à modo putredinis: sumuntur enim à tertio fonte differentie, quoniam secundum uarium modum putredinis uariæ fiunt species febrium putridarum, & aliarum. Vt ergo clare procedamus, repetendum est unum, quod iam superius diximus: Siquidem dicebam characterem tertium putridæ febris esse, ut in illa uapores putridi ascendant ad cor eleuati ab humore putrido, & sic commisti cum humoribus illius ponant eos in calefacto esse. Hoc posito, & constituto tunc procedamus diuidendo: Aut enim isti ascendent ad cor, commistiq; cum humoribus illius ponunt in calefacto esse ipsos humores solum, & ita fit species febris putridæ, siue unum genus latum, uidelicet putridarum, quoniam per hunc characterismum ponitur in esse febris putrida. Quæcunque enim febres habent hoc, ut uapores putridi ascendant ad cor, & cum illius humoribus permisceantur, sicq; ex eorum permutatione ponantur in calefacto esse, sunt febres putridæ, & hoc est unum genus, quod sub se postea multas habet differentias. De quibus omnibus iam satis diximus. Aut isti uapores ascendentes ad cor ab humore putrido permisti cum humoribus eius, ponunt non solum in calefacto esse, sed etiam illos putrefaciunt:

Tanta

Tanta enim est putredo in humoribus corporis, & uapores ita putridi eleuantur, ut cum contingant humores cordis putrefaciant, & ita fiet alterum genus febrium, non tantum putridæ erunt istæ febres, sed etiam pestilentes. Danda enim putredo in illis est, ut non solum ponantur in calefacto esse humores cordis, sed etiam, quod magis est, putrescant. Sed hic statim insurgent aliqui iuniores, & etiam seniores dubitantes contra dicta, quoniam nunquam audiimus à doctoribus, & præceptoribus nostris, quod hoc modo distinguatur pestilens ab illa à proprietate occulta, quoniam febres pestilentes fiunt à quadam qualitate uenenoſa occulta nobis: non autem à maxima putredine. ideo, dicetis uos, deberes tu quoque hoc dicere, maxime cum hoc dixeris superius dari: neque uideatur esse contra te dicent illi. Ecce locus dubitandi. Sed uideatis quaeso præceptum illius communis præceptoris Galeni, qui est uobis, & mihi præceptor, ideo appellauimus eum communem præceptorem: Dicit enim ille non esse negandas occultas qualitates, quas dari nos superius abunde probauimus: Sed cum apparent manifestæ causæ, non sunt quærendæ occultæ. Debeamus uerò ad illas occultas recurrere, cum ueræ causæ manifestæ reperiri non possunt. Cum quibus consonant omnia, quæ sequuntur illas causas, et fateri oportet ignorantiam. Nunc uerò non est necessarium recurrere in hoc ad illas, cum manifestas causas inuenimus, & ad illas nullum incommodum sequatur, imò omnia

omnia consonant. Quare pestilentes febres fieri à putredine maxima dicimus, quam postea isti, qui amplius nesciunt loqui, appellant occultam qualitatem. Sed adhuc hic statim aliquis insurget, ac instabit. Vt tibi fides adhibeatur, operæ precium est, ut uerba tua fulcias authoritate aut Hippocr. Aut Galeni? Alias satis dixi, quomodo ab illa occulta, quam uocant isti uenenosam, non potest fieri pestilens febris, sed à summo illo gradu putredinis, & dedimus multa loca, quæ alibi potestis legere. Sed aliqui post hæc uoluerunt adhuc oppugnare hanc ueritatem dicentes, quod istæ febres fiunt à tanta putredine, quanta necessaria est ad hoc, quod generetur quædam qualitas uenenosa, quæ postea generat ipsam pestilentem febrem absque tanta intensione sicut tu ais. Satis est ergo, quod tanta fiat putredo, ut inde nascatur quædam qualitas tantumquam uenenum: Et ita sequetur adhuc hanc febrem à qualitate uenenosa fieri: Sed quæso legatis Galenum in sexto Epidemiorum in illo commento tex. 28. febrium quædam acres & c. Dicebat Hippocr. in tex. Galenus ibi ait, quod summa illa putredo est illa, quæ efficit hanc pestilentem febrem, cum scilicet est in illo summo gradu, tunc uapores illi tam putridi non solum permiscantur cum humoribus, sed etiam illos putrefaciunt: Hoc est Galeni, non meum: Sed si non uultis adhuc persistere, à posteriori probari potest hoc. Nam in febribus pestilentibus uideamus nullam uirtutem consistere, sed omnes concidunt, debiles fiunt: quomodo

mod
mor
bus
San
bus
liqua
et p
re ad
maxi
sa in
cant
et n
caus
nam
lenu
le en
uaga
quate
dis, e
est, u
bris
ut h
esse
etia
lum
lice
spir
cess

modo enim potest fieri, ut uirtutes consistant, cum humores putrescant, in quibus fundantur, & ex quibus continuè sustentantur? Certe hoc impossibile est: Sanguis enim in propria substantia cum alijs humoribus putrescit, & quidem in corde: unde fiunt istæ colliquatiuæ febres: Colliquat enim putredo humores, & putrefacit. Ideo cum multæ humiditates in corpore adsunt, fiunt istæ febres pestilentes. Ex his siquidem maxima putredo insurgit in humoribus, & ita à causa intrinseca non modo generantur, sed & multiplicantur istæ ægritudines sporades ex aere corrupto, & malè disposito tanquam à causa communi: Aer. n. causa cōmunis est, quod hoc ita se habeat: legatur Gal. nam nolo mihi credatis in hoc, sed mihi, qui sequor Galenum, ex eius ratione, seu fide probare necesse est: ille enim in primo Epidem. ubi loquitur de illis morbis uagantibus docet quomodo pestilentia fiat ab aere, quatenus scilicet ille inspiratur, contingit humores cordis, & ita illos putrefacit. Ideo semper necessarium est, ut illi humores putrescant, alioqui non fieret febris pestilens: ista siquidem est suus characterisimus, ut humores cordis non solum ponantur in calefacto esse, quemadmodum putridæ hoc habent peculiare, sed etiam putrescant. Ideo illi, qui dicunt pestilentiam solum fieri ab aere alterato, & corrupto alterante scilicet, non autem corrumpente humores cordis cum inspiratur, nesciunt quid dicant: Somniant isti, cum necessaria sit alteratio intrinseca, ut dictum est, si debeat esse

MONTANVS

esse pestilens: Hoc quidem uerum est, quod aer alteratur, & tanquam causa uniuersalium morborum corrumpit humores, uel disponit ad talem, uel talem qualitatem. Sed postea necessarium est, quod humores disponantur in qualitate, sicque fiant ægritudines uniuersales, aut corrumpantur humores cordis ex illo inspirato, sicque fiat pestilens: quoniam non esset pestilens, neque fieri potest febris ex aere solo inspirato non putrescente prius humores cordis. Cum enim aer inspiratur, statim cor pertingit, & inde spiritus cordis, & humores illius putrescunt, imo quandoque in aere tanta est putredo, ut cum per inspirationem tangat cor, statim illum putrefaciat, & corrumpat, & non solum humores, sed etiam quandoque illius substantiam statim, & inde subito moriuntur homines illi, cum aerem talem inspirarint: Interimitur enim statim uirtus, & ita mors sequitur. Ideo uidetis in maximis pestilentijs homines mori statim, quandoque ex tanta putredine in aere existente, hoc uidemus sensu. Sed non est postea reddenda causa, quod hoc fiat ex aeris alteratione solum, non uero quod corrumpat humores: hoc enim est somnium. unde & illi, qui arbitrati sunt illam magnam pestilentiam, de qua loquitur Galenus suo tempore fuisse, factam esse solum ex aere alterante, credo quod sint aut cerebri inuersi, aut somniant: nesciunt certe quid dicant, si aduerterent, non dicerent ista monstra. Tamen non immorabor in horum consutatione, quoniam uos ipsi per uerba Galeni

sexto

sexto Epid. id quam oportune facere potestis: Nam
 ibi facit de hac magna pestilentia mentionem, & di-
 cit clarissime factam illam fuisse ex putredine intrin-
 seca humorum, quam causabat aeris qualitas; Et hoc
 clarius quoque uidebitis in x. therap. in fine capitis ul-
 ti mi, ubi loquebatur Galenus de colliquatiis febribus,
 quas dicebat esse pestilentes. Iam igitur clarum est
 quomodo pestilentes febres, fiunt ex summo illo gra-
 du putredinis existente in humoribus ipsius cordis,
 & substantia ipsorum non solum excrementorum,
 Sed etiam sanguinis, quod non fit in alijs febribus. Et
 ita concidunt uirtutes omnes, indeque moriuntur aegri:
 sunt enim periculosissimæ, & exitiales huiusmodi fe-
 bres, cuius rei signum est, quod omnes moriuntur sta-
 tim, si sunt magnæ, sin minus, moriuntur licet non sta-
 tim, sed progressu temporis, & in hecticam incidunt,
 et ex hectica pereunt, scipisimeque nos uidimus ægros
 ab hac liberatos hectica perisse: & inter alios memi-
 ni ego in praxi de quodam scholari presbitero Are-
 tino, qui laborabat pestilenti febre, nos eum curaba-
 mus, & erat mecum Odus, illum omnino liberauimus
 ex pestilenti febre, sed postea incidit in hecticam, ex
 qua mortuus est, hoc non est à uobis dubitandum, quo-
 niam id uidimus sæpius. sed dices tu, quia dixisti in hac
 febre humores cordis necessario putrescere, quæritur
 modo num possint putrescere secundæ humiditates
 ex quibus putrefactis leuati uapores putridi ascen-
 dant ad cor, & in illius humoribus misceantur, & ita
 si po=

MONTANVS

si ponantur in calefacto esse sunt putridæ humiditates, si putrescant, excitentur pestilentes febres. Nam hoc uidetur dicendum de his secundis humiditatibus, sicut dictum est superius de humoribus. Hanc dubitationem uidens Galenus ingeniosissime soluit in illo decimo meth. cap. ultimo ubi loquitur de colliquatiuis febribus. Dicit siquidem quod tunc non solum est putredo in secundis istis humiditatibus, sed et in ipsis humoribus, ita ut possunt fieri febres ex putredine illarum humiditatum. Sed cum illæ putrescunt, non solæ putrescunt sed cum illis &c. humores prius putredine corripuntur: Si. n. putrescunt illæ humiditates secundæ, quāto magis humores cum magis hoc illis possit inesse? Et inde possunt fieri pestilentes, & putridæ ex uaporibus putridis ad cor ascendentibus eleuatis à putridis istis humiditatibus cum humoribus. Adbuc etiam possunt, quā magis est eleuari uapores putridi ex aliquo membro putrefacto: ut ubi est Gangræna aliqua: & inde accedunt ad cor summæ malitiæ, & putredinis uapores, ut statim quandoque putrefaciant eius humores cum quibus miscentur, & quandoque statim illius substantiam, & inde confestim uitam cum morte commutant homines illi. Neque hoc à uobis spernendum est, neque mirandum: quoniam uidimus experientia sæpe id, imò me uidisse quendam laborantē gangræna in membro quodam, qui mortuus est in decem horis, cum iam corruptum esset membrum: tante enim sunt malignitatis illi uapores, ut mortuus sit, quamuis esset optima

et ro

et robustissimæ naturæ, uiriumq; potentissimarum.

Cap. X. de differentijs febrium sumptis à subiecto.

Absolutis differentijs febrium putridarum sumptis tum à locis putredinis, quæ est causa earum, tum à modo, et remotis dubitationibus ortis circa has differentias, Reliquum est, ut accedamus ad tertium genus febrium, quod quidem sumitur à subiecto: nam nunc ita intelligimus de his tribus generibus sumptis per comparationem ad subiectum. Vidimus autem de ephemeris, et de putridis satis, quoniam ephemeræ sumuntur à ratione formali febris penes comparationem ad spiritus, in quibus consistit de putridis penes comparationem illius rationis formalis ad humores, in quibus producitur: ita enim sumebamus illarum differentias. modo dicendum est de genere tertio, uidelicet de hecticis febribus, quæ sumuntur à ratione formali febris, quatenus consistit in solidis membris: febres enim hecticæ habent principium suum formale, calorem igneum; sed non amplius comparatione, et connotando spiritus, uel humores, sed solida corpora, in quibus consistit, si debet esse hectica febris. Solida autem membra sunt in duplici differentia: quædam enim sunt proprie solida, et uerissime, quæ alio modo à medicis membra spermatica uocantur, sic dicta quoniam generantur in principio generationis ex spermate, ut ossa, nerui, membranae, ac cutis: italia enim

MONTANVS

membra generata sunt ex spermate. ideo propter de-
 fectum materie si casu aliquo incidantur, non amplius
 possunt continuari, neque si auferantur regenerari:
 quia non amplius est ibi sperma, ex quo generata sunt.
 Alia uero sunt solida membra improprie, non amplius
 spermatica: quoniam non sunt ex spermate generata,
 sed sunt humor quidam, non dixerim proprie humor,
 quia non est proprie humor iste, sed quedam res con-
 creta: appellemus autem ita nunc humorem, quam sic
 etiam appellauit Galenus, non curemus de nomine, &
 est humidum radicale, & caro: & ita tria sunt &
 spermatica, & caro res concreta, & humidum radi-
 cale, quæ solida sunt: illa proprie, hæc uero improprie.
 Quotiescunque ergo calor febrilis in altero istorum
 trium accensus fuerit, fiet febris hectica, & secundum
 quod sunt inter se diuersa, sic erunt uariæ species fe-
 bris hectica. Aut ergo calor iste igneus erit in sper-
 maticis membris, aut in carne, aut in humido radicali,
 & sic erunt tres species hecticae secundum diuersita-
 tem ipsorum subiectorum: semper tamen est febris he-
 ctica per relationem ad suum subiectum, quod est so-
 lida membra. Incipiemus ergo à prima specie, quæ qui-
 dem est cum calor febrilis consistit in humido radicali:
 secunda uero est, cum est in carne: tertia cum est in
 membris spermaticis, quæ pessima est omnium: secun-
 da peior prima: prima autem est omnium optima. In-
 cipiam ergo à prima specie: appelletur autem species,
 uel gradus non curo, dum modo res intelligatur. pri-

ma ergo species consistit in humido radicali, quo in loco obseruandum est aliter Auicennā, quam Galenū exposuisse hoc humidum radicale: sed in rei ueritate resolutissime dicendo, hoc humidum radicale, & humidum, quod nutrimentale appellamus idem est, & unum humidum, diuerso modo se habens. Dogma autem Galeni est, quod sanguis per ulteriorem concoctionem factam à calore in uenis cum postea in membris continetur, fiat albus: omnia enim membra spermatica alba sunt, ut alias diximus, & probauimus diffuse: ex quo postea generatur sperma, quod album est. Cum ergo exit uenas, & accedit ad membra nutrienda, primo apponitur illis, alioqui nō posset fieri motus ille nutritionis: secundo agglutinatur: tertio assimilatur: quarto unitur, & ita humidum radicale est, secundum Galeni sententiam: atque ita sunt quatuor motus, & operationes appositio, agglutinatio, assimilatio, unio. Tamen semper unum est humidum per alium, & alium modum confectum, & alteratum. Quomocunque ergo sit febrilis calor in hoc humido sic quadrupliciter alterato, semper est febris hectica, siue modo sit in humido, quod apponitur, siue in illo, quod agglutinatur, siue dum assimilatur, uel dum unitur: quē admodum enim semper unum, & idē est in substantia humidū, sic una & eadem febris hectica est, quē in illo consistit: et ita nō dicemus sicut malē isti noui dicunt: distinguunt enim ipsas hecticæ species secundum id, quod calor igneus in his humiditatibus uarijs est: quia faciunt unam dis-

ferentiam cum calor est in cambio, aliam cum est in alijs. Ego autem dico quod semper est eadem species febris hectica in quacunque humiditate istarum sit secundum Galenum; neque distinctæ sunt species: quoniam unum, & idem est subiectum, hoc est, humidum radicale, etiam si sit uariè alteratum. Ideo bene uerum est, quod distingui potest hæc species secundum magis, & minus, scilicet secundum gradus diuersos huius caloris, & secundum diuersos gradus alterationis huius humidi, in quo consistit calor: Nam aliud est gradus, dum est in humido, quod apponitur: aliud, dum est in eo, quod agglutinatur: aliud cum est in assimilato: aliud in eo quod unitur: semper tamen est una species febris hectica: propterea quod isti gradus non uariant speciem, & quandiu est in hoc humore calor igneus, tandiu fit colliquatio. Colliquatio autem ista non est propria istius febris hecticae, & si ab illa inseparabilis sit, nam in alijs quoque febribus reperitur, propterea non ualet, hic est colliquatio, ergo febris hectica adest: quoniam sunt aliæ febres, in quibus est colliquatio, ut sunt colliquatiuæ febres, quæ non sunt hecticae, sed sunt de genere febrium pestilentium secundum Galenum ipsum in capite ultimo supra allegato in decimo therapeutica, quæ sunt à maxima putredine existente in corpore, & humoribus ipsius, sicut inuimus superius satis. Vnde dicebat etiam Galenus in tertio epidemiorum, quod colliquatio est signum inseparabile ab ipsis febribus pestilentibus, propterea ubi erit colliquatio non

non statim dicetis, hic est hectica febris, neque hic est pestilens, quia nullius propria est, & si ab utraq; inseparabilis sit. Sed quoniam nos sumus Medici dogmatici, & nunc docemus praxim necessarium est, si debemus curare has febres, ut illas cognoscamus: sed non possumus cognoscere, nisi per sua signa, inter quæ quidam signa est colliquatio. ergo cum colliquatio ab utraque proveniat, operæ precium est, ut sciamus distinguere, quando provenit à pestilenti, & quando ab hectica, ut sciamus per illam distinctionem pestilentiam ab hecticis discrimen. Neque hoc Galenus præterijt in illo decimo therap. ubi loquebatur de colliquatiuis, in quo loco dicebat. quomodo colliquatiue sunt pestilentes: Nam alia est colliquatio pestilentis: alia uerò ipsius hecticæ. Cum enim est febris pestilens, tunc uidebitis in ipsis excrementis quandam colliquationem carni quodammodo, & modo uirus, modo pus, & tanquam prunas quandoque secundum humidum colliquatum, & ita uidebitis illam colliquationem sensibilibiter. Cum ergo colliquatio est sensibilis per aluum, tunc est à pestilenti febre, quia tunc signum est, quod calor est magis uiolentus, & ita uiolentus, ut confertim, assumat, & colliquet: non autem paulatim: quoniam propter uehementiam ipsius caloris putredinalis fit colliquatio manifesta sensui; & quandoque ita manifesta est, ut non solum appareat in ipsis excrementis alui, sed etiam in cute: uos uidebitis quandoque per cutim exire ipsam colliquationem. unde sunt illæ puncturæ:

MONTANVS

fiunt carbunculi ex colliuatione humorum, & caran-
nium, de quibus aliàs diximus satis. Iam ergo quoties-
cunque uidebitis colliuationem manifestam, statim pro-
nuntiabitis ibi adesse pestilentem febrem, & hæc colli-
quatio manifesta sensui est inseparabilis à pestilentia
bus: nam calor in illis uiolentus est. ideo quod colli-
quat, citò & abunde colliquat. Cum uerò ipsa colliqua-
tio est ferè insensibilis, tunc prouenit non à pestilentia
bus, sed ab hecicis: nam in his non existit tantus ca-
lor, qui confertim locum humidum colliquet, sed paula-
tim, ac paulatim colliquat, & absument, & ita pedeten-
tim, ut resoluantur &c. illud colliquatum in uapores,
qui ascendentes postea causant catarrhum: & hinc ui-
detis quomodo ut plurimum hecici catarrho mori-
untur. Nam cum eleuentur illi uapores, & ascen-
dant ad caput, ibi postea incrassantur, & condensan-
tur: & condensati graues sunt, quoniam omne gra-
ue descendit, ut audiuistis in alijs scholis, ob idq; deci-
dunt in ipsum thoracem, & ita per tussim postea
exeunt: Hoc est manifestum signum, quod calor non
ita confertim potest absorbere humidum. Ex quo loco
facile potestis uidere plurimos medicos decipi, quo-
niam putant cum uident in hecicis catarrhum ulcus
esse in pulmone, cum tamen plurimum à se differant.
Facilius enim isti sanantur, qui affecti sunt ulcere pul-
monum: illi uero difficilius: tamen hos quoque sanari
multos uidimus. Quid enim aliud faciendum est, quàm
remouendus ille calor absorbens, & resoluens humi-
dum

lum in uapores, humectando, & refrigerando. Ideo illi medici possunt appellari ignari, imò rudes homines, quod genus animalium asinus dicitur: nam etiam ita illos Galenus appellabat, atque hæc, quæ dixi non sunt mea, sed sunt Galeni: nam non nouam doctrinam confingo, ut plerique solent ad retinendos, & alliciendo miseros scholares, sed Galenum fideliter recito, & dilucide declaro. Hoc nanque est ueritatis sempiternæ aliud esse ulcus in pulmone, aliud uero descensum catarrhi à capite in thoracem causatum ex uaporibus condensatis, ut iam paulo superius diximus: atque possunt facile sanari. Præterea in hecticis non conspicitis illas colliquationes ita manifestas in excrementis alui, imò aluius astricta est, & lotium subtile. In febribus autem pestilentibus illa absumptio humorum apparet tanquam orobus in lotio: orobo enim attrito assimilatur, secundum quod dicebat Galenus in secundo de crisibus, dicebat enim ibi Galenus illam colliquationem esse orobalem, uel orobaceam, hoc est, similem orobo attrito: et proinde alia est colliquatio inseparabilis ab hecticis, alia uero à colliquationibus pestilentibus. Quare repetentes quæ diximus, iam clarissime patere arbitror tres esse species hecticæ febris, quibus commune, & inseparabile est signum colliquatio. & prima species illarum est, cum calor febrilis fundatur in humido radicali, siue nutrimentali, in qua colliquatio non ita manifesta est, sicut in pestilentibus colliquationibus. Cum autem quatuor sint partes huius humiditatis, hoc

est, cum quadrupliciter alterari possit hoc humidum
 secundum quatuor gradus sunt quatuor gradus fe-
 brium hecticarum in hac prima specie, prout calor re-
 peritur in illo, uel illo gradu humidi alterati, ut satis
 diximus superius. Iam ergo pro epilogo sufficiat pri-
 mam speciem, hecticæ esse cum calor febrilis reperitur
 in humido radicali secundam uerò, cum in carne fun-
 datur, tertiã cum iam est in spermaticis membris, &
 hæc omnium pessima est. His ita stantibus ad quæ-
 stionem accedamus, quam superius mouebamus, non
 tamen eam soluimus, propterea autem illam nunc sola-
 uemus, cum locus hic huic negotio sit opportunus. oc-
 casio autem quæstionis hæc est tres esse species hecti-
 carum, & tria genera febrium in uniuersali. Hectica
 cum calor febrilis est in solidis membris: putrida cum
 est in humoribus, ephemera cum est in spiritibus, ut
 superius declaratum est à nobis. Queritur inde unũ,
 utrum cum inflammantur, & ponuntur in calefacto
 esse humores, calefaciant quoque, & inflammen-
 tur spiritus? Nam dicent aliqui cum inflammantur
 spiritus, inflammari quoque humores non esse dubium,
 quod manifestum est, & de hoc non dubitamus. Sed
 dices quæro ex te dubitans, an possit illud fieri,
 quod in quæstione proposui, uidelicet an possit sta-
 re inflammatio humorum sine inflammatione spiri-
 tuum? & inflammatio solidorum sine inflammatio-
 ne tum humorum, tum spirituum? Hoc dubium est:
 Credo quod intelligatis instantiam, in hoc si tu dicis
 alterum

alterum quod scilicet non possint inflammari humores sine inflammatione spirituum, tunc te ducam ad unum inconueniens, & falsum: statim enim sequitur quod non possit esse febris putrida sine febre ephemera, & ita omnis putrida coniungetur cum ephemera. Ergo non dabitur putrida simplex, quæ omnia sunt falsa: Ita quoque de solidis, & humoribus, si dices humores ipsi quomodo non inflammabuntur, cum inflamentur solida membra, in quibus continentur? uidetur certe quod hoc non possit sustineri, neque saluari: quoniam sequetur etiam eodem modo, quod non poterit reperiri hectica sine putrida; Et ita omnis hectica coniungetur cum putrida, & putrida cum ephemera. Ergo omnis hectica cum putrida, & ephemera coniungetur: & sic non erit simplex hectica, nec simplex putrida: Quæ omnia sunt inconuenientia ualde: Quæq; si auderes affirmare, diceret non solum contra Galenum, & Auicennam, sed etiam contra ipsam experientiam quotidianam. Videmus siquidem hecticam simplicem esse sine alijs quandoque, & sine putrida, & sine ephemera: Sic quoque putridam sæpius sine febre ephemera simplicem & per se. Quid ergo dices in hac re tam dubia? Ex altera parte uidetur ratio manifesta: Si enim incalescant solidiora, quanto magis incalescent tenuiora, quæ continentur in eis? In re tam ardua, ut eam soluamus, & nihil remaneat inuoluti in mentibus uestris, quas explicare, & non implicare cupio, aduerte debetis: quod quotidiana experientia uidemus, & cognoscimus.

cognoscimus solos humores putrescere absque hoc,
 quod ipsi spiritus inflammentur, & ponantur in cale-
 factio esse, & ita putridam esse, & posse fieri affirma-
 mus, ut quotidie uidemus sine ephamera: Nam si ue-
 rum est, quod alias satis probauimus, sicut uerum est
 secundum Galenum, quod ex parte subtiliori, & tenu-
 iori uaporosa, & perfectiori ipsius sanguinis gene-
 rantur spiritus, cum putrescit pituita, ex qua fit febris
 una species, uel bilis pallida, uel melancholia quid fa-
 ciet spiritibus? cum neque ex una, neque ex altera ge-
 nerentur, neque cum illis habeant quicquam. Ergo po-
 terunt isti humores poni in calefactio esse, & tunc spi-
 ritus liberi, saluiq; relinquuntur. Sanguis autem ex
 quo generantur spiritus, non potest putrescere, hoc
 clarum est apud ingenia nobilia, quod probatum est
 superius à nobis, & adhuc probabitur inferius, ut
 euertatur penitus sententia maleuolorum ueritatem
 oppugnantium. Ergo cum ille remaneat saluus, salui
 quoque spiritus relinquuntur, hoc sequitur necessarium,
 neque hoc potes negare, si habes scientiam, & artem;
 Bene incalescunt per contactum rei calide, uidelicet
 per contactum ipsorum humorum, sed non propterea
 inflammantur, neque ita incalescunt febrili calore, ut
 ledantur eorum operationes. ex quo sequitur febris:
 bene calefiunt, quia omne, quod tangitur à calido, cale-
 fit: febris uero si debet esse febris in aliquo subiecto ne-
 cessarium est, ut omnino illud ponat in calefactio esse:
 nam hoc est de illius essentia: sed cum massa ipsius san-
 guinis

guinis putrescit, sicut potest putrescere, quemadmo-
dum iam declarauimus, siue capiendū hic massam san-
guinis pro ichoribus humorū, siue pro substantijs ipso-
rum humorum, tunc bene dicerem, quod putrescunt
quoque spiritus, & inflammantur, ut rectius loqua-
mur. Nā incipiendo ab ipsa synocha leniori, uidemus
quod semper cum incipit, incipit ab ephamera, postea
transit ad illam febrem, quam synocham appellamus,
in qua postea putrescunt ichores humorum. Quomo-
do enim uultis, ut humorum ichores putrescant, &
prius non inflammantur spiritus: ideo nunquam uide-
bitis talem febrem, quia semper incipiat ab ephamera.
Et hoc ratio dicit si aduertistis, quæ dicta sunt nunc
nunc, præter hoc quod Galenus dicit octauo therap.
Nonne generantur spiritus ex sanguine? maxime:
Hic putrescit sanguis eo modo, quo diximus, & poni-
tur in cal. facto esse: Ergo & spiritus. Sed si hoc con-
tingit in synochis, in quibus putrescunt ichores humo-
rum, quanto magis hoc erit uerum in pestilentibus,
ubi tota massa humorum scilicet ipsorum substantiæ
putrescunt? Certè magis fiet in illis, imo non solum il-
li spiritus incallescunt præternaturali calore, quando
quidem humores putruerunt, sed & putrescunt qua-
dam putredine, cum generentur ex illis humoribus,
hoc est, ex sanguine commisto cum ipsis, qui in istis fe-
bribus putrescit, propterea illæ non sunt sine epheme-
ra. Semper ergo cum ephamera istæ febres coniun-
guntur, & ex his conspicuum est quomodo possunt ef-
se

se putridæ febres sine coniunctione ephemerarum, & quomodo non: Nunc uidendum est de hecticis: Iam uidi mus quomodo tres sunt hecticæ species, una in humido radicali, altera in carne, tertia in spermaticis membris: præterea uidimus quomodo spiritus generantur ex parte perfectiori, & subtiliori sanguinis: Hoc stante dico, quod potest esse tertia species, & secunda hecticæ sine coniunctione febris ephemeræ: prima uero non. Et ratio est. Cum enim alimentum optimum sit, ex quo generantur spiritus, & non sit calefactum, sed solum sint calefacta, & alterata illa subiecta febris hecticæ duplicis speciei secundæ, & tertiæ. Ergo boni spiritus generabuntur ex illo, & cum non sit calefactum, spiritus quoque ex illo generati, erunt non calefacti: At in prima specie humidum radicale ponitur in calefacto esse: Hoc modo probabile, & possibile est, quod illi spiritus, qui ex eo nutrimento generantur, non inflamentur: Et ita poterit esse secunda species, & tertia sine ephemera: prima uero non. Sed cōtra hæc dicta aliquis insurget, & contradicet. Nonne generatur sanguis in uenis, & hepate? ista autem sunt membra solida. Ergo sicut erunt generantia ista membra, ita erit quoque sanguis generatus ab illis, modo illa ut hepar, in quo generatur sanguis, sunt supercalefacta in tertia specie hecticæ. Ergo sicut hepar principium sanguinis est calefactum, sic quoque sanguis calefactus erit, & consequenter ipsi spiritus, qui postea ex illo generantur: Nonne hoc patet quod qualis erit san-

guis,

guis, tales erunt quoque spiritus. Et in hoc stat tota res, quando dico qualem hepar, talis sanguis, & hoc videtur manifestum cum sit principium illius, in quo generatur. Igitur adhuc sequitur, quod nulla hectica erit sine ephemera: omne siquidem quod generatur, assimilatur generanti, ut quale generans, tale quoque sit generatum. Ergo nulla hectica simplex erit. Ad hoc dico resolute, quod quandoque calor febrilis inaequaliter membra occupat, quoniam natura semper sibi retinet, & servat, quae sunt nobilioris actionis, & magis necessaria: Et quia hepar sibi necessarium est ad generandum sanguinem, ex quo totum nutritur, ideo illud praeservat ab inflammatione: et proinde cum hepar liberum ab inflammatione euadat, sanguis in eo generatus bonus erit, & consequenter spiritus boni existent. Et propterea hectica poterunt esse sine putrida, & ephemera febre. Quandoque autem aequaliter omnia membra inflammantur à calore: nam aequaliter totum corpus occupat, & tunc inflammatur etiam hepar, & inde fit pessimae naturae febris: propterea quod necessarium est, ut huiusmodi generetur sanguis, quale est hepar, in quo generatur: sed illud est super calefactum, & inflammatum: ergo & sanguis supercalefactus erit. Valet enim & necessarium est, quod obijciebatur illud, quod generatur semper est simile generanti, sicut etiam videmus contingere in fluxu hepatico, propter caliditatem hepatis: et proinde erunt hectica cum putridis coniuncta, & ephemeris, ob id consequenter pessima

pesima existent. Quare manifestum iam est, quomodo possunt esse hectica sine putridis, & ephemera, & consequenter possunt inflammari solida membra sine inflammatione spirituum, & humorum: sed non omnes hecticae sunt ita simplices, imò fere omnes de tertia specie hecticae sunt cum putrida coniunctae: & si fiat ista febris species, semper consequitur putridam, hac ratione si non consequitur illam, est levis & facilis sublationis, & est potius de prima specie. secundam uerò, et tertiam speciem dico fieri non posse eas non sequi putridam omnino: unde hoc conspiciamus frequentissime, imò fere semper. Et ita iam sit responsum huic quaestioni, quomodo possit esse febris hectica sine putrida, & quomodo non: quomodo putrida sine ephemera, & quomodo non. Iam ergo habemus omnes differentias febrium exquisitissime, & quoad fieri potuit in tam angusto tempore.

Cap. XI. De signis febrium, & primo
ephemerarum.

Cum iam uisa sit natura, & essentia febrium cum suis differentiis sponte sese nobis offerunt accidentia illas consequentia, per quae in earum cognitionem deuenimus: Cumq; alicuius rei naturam scierimus, accidentia illam consequentia nobis sese offerunt sponte. Iam itaque per singulas discurramus, quod facile facturos nos non dubitamus, cum habeamus

rum essentiam. Erant tria principalia genera febriū:
 primum genus ephemerarum. Cum autem erit ephemerā,
 quæ fundatur in spiritibus, tunc ex natura rei
 sequitur, quod in illa pulsus magni apparebunt, uelocesq;
 magni quoniam uirtus fortis est: neque enim in
 hac febre adest aliqua causa, qua uirtus reddatur debilis:
 sunt autem ueloces propter necessitatem adactam,
 neque uirtus debilis est, sed supplet necessitati:
 nam necessitate cogitur maior facta, & inflammatio
 ne spirituum uariatur: siquidem necessitate proinde quo
 que necessario uariatur pulsus: quoniam uariata, ac
 mutata una illarum trium causarum uariantur quoque
 pulsus. Sunt autem illa tria uirtus, instrumentum,
 uel necessitas euentationis. Hic quidem uariatur necessitas
 euentandi caloris, propterea uariantur quoque
 pulsus. Amplius sunt frequentes pulsus: nam aucta est
 necessitas euentandi caloris per inflammationem, &
 uirtus consistit, quæ non est debilitata, & instrumentum
 obædit: Ergo pulsus frequens, ut suppleatur necessitas.
 Quare pulsus in ephemera sunt magni, ueloces, &
 frequentes quorum causas iam diximus. Quoad
 urinam, ipsa est bene concocta, sed subtilis cum aliqua
 lucida rubedine, quoniam ipsi humores non putrescunt.
 Cum autem humores non putrescunt, natura potest illos
 concoquere, siq; non commouet admodum, sed secundum
 quod necessarium est ad concoctionem, & cū sit uirtus
 fortis citò concoquit. præterea spiritus miscetur cum illa,
 ideo excrementum fit lucidum, cum de se lucidi

MONTANVS

lucidi sint spiritus. Item per sudorem terminantur, ut
per aliquem uaporem tenuem: nam illi uapores exha-
lant, sicut dictum est prius, quoniam calor est in spiri-
tibus: spiritus autem sunt materia quedam tenuis, sub-
tilis, sicq; fiunt aliquæ humiditates tenues, quæ postea
ad cutim exhalant: et proinde aut terminatur per su-
dorem, aut saltem per uaporem aliquem exhalantem.
His itaq; in cōmuni habitis postea scđm diuersas cau-
sas efficientes, diuersa sequentur accidentia, & ita di-
uersa erunt signa. Certum est in ephemera esse calo-
rem non acrem, sed mitem: tamen cum fuerit propter
obstructionem, calor erit acrior, quam in alijs febria-
bus, quæ fiunt ab alijs causis, febribus dico ephemeris.
Sed oriatur febris ex nimia mora sub Sole ardenti,
tunc uidebitis faciem adustam, tendentemq; ad nigrea-
dinem quandam, concauos oculos, temporaq; plana
conspicietis. Quando autem fuerit à uigilia superflua,
oculi eorum sunt concaui, & tempora plana: sed diffe-
runt ab illis, quæ fiunt à mora tracta sub Sole. Nam
in his quæ à uigilia fiunt, facies pallida est: in his uerò
quæ fiunt à Sole, nigrescit. Amplius in his etsi oculi
sunt concaui, tamen palpebræ sunt inflatæ: in illis ue-
rò non. Nam cum non dormierint, uapores eleuati ad
cerebrum non potuerunt concoqui (scitis enim in som-
no fieri concoctionem elaboratam) neque resolui, qui
condensati decidunt in palpebras, & proinde tensæ,
& inflatæ apparent palpebræ. Et hoc modo per su-
gna uenietis in cognitionem ephemerarum feb.

Cap.

Cap. XII. De signis putridarum febrium in genere.

Cum putrida adest febris, quoniam in ea est putredo in corpore, quæ uenenosa in se est, tunc omnes minere uirtutum debilitantur. Nam à putredine, ut dicebat Galenus in sexto de locis affectis concidunt, & corrumpuntur omnes minere uirtutum in corpore: ratio est, quia uenenum in se est ista putredo. Ex quo etiam tandem infero pro illis, qui tenuerunt pestilentes febres fieri à uenenosa quadam qualitate, quicquid si non sunt modo proterui, non male in uniuersum dixerunt intelligentes illam malam qualitatem occultam, quam uocant uenenosam, istam summam putredinem, quoniam uenenum est: sed si aliter intelligunt, nihil dico, qui hoc modo possunt defendi, & uerissime: imò nihil uerius poterat dici, neque in hoc eos damnabo. Cum ergo uirtus non sit fortis admodum in toto genere istarum putridarum, propterea pulsus non est magnus, sicut in ephemeris: sed est magnus aliquantulum, seu aliqua ex parte: neque enim ita decidunt uirtutes, ut in pestilentibus, quemadmodum inferius ostendemus: sed aliquo modo erit magnus, quoniam aliquo modo stat uirtus in putridis: frequens quoque erit propter aduictam necessitatem existente calore præter naturam, & putredine in humoribus: præterea erit inequalis, quoniam uirtus aggrauata

est, quæ æqualiter non potest mouere. Aggrauatur enim à putredine, quæ in humoribus consistit, similiter, ac si quis portaret magnum aggrauans aliquod onus unde bene, & satis diuine Galenus assimilabat uirtutem baiulo portanti magnū onus: ille enim cum aggrauetur non potest semper eodem modo festinare, sed inæqualiter procedit sub illo pondere aggrauante, modo festinat, ut citò deponat illud onus, quod aggrauat: sed postea deprimitur ab illo, & ita progreditur paulatim, & sensim, & non amplius ita festinat: sic quoque putredo est onus ipsius uirtutis. Cum autem uirtus illa aggrauetur, insurgit ad illam expellendam, ut euentet calorem; sed postea ita aggrauatur, & deprimitur, ut non possit pauxillo tempore insurgere uiolenter. Deinde iterum ualidior facta insurgit, & modo magis pulsat, modo minus. pulsus ergo inæquales hac ratione in febribus putridis fiunt. Quod autem ad urinam spectat, dico urinam fore crudam: cruditas enim apparet in urina, quoniam cum putredo sit in humoribus, tunc natura non potest concoquere, & separare humores à se inuicem, propterea urinae in principio apparent crude: scitis enim quatuor esse uirtutes, & operationes in unoquoque membro, & consequenter in toto corpore secundum quod dicebat Galenus in primo Apho. Attractio, retentio, concoctio, uel separatio utilis ab inuiti, atque expulsio. Cum ergo in febribus putridis concoctio non possit ita fieri in principio propter putredinem iam factam,

factam, hac ratione non separatur utile ab inutiles: & inde urina cum excernetur, erit commista, & cruda. Præterea ex natura rei semper procedentes non esse mirum dicimus, si quando appareat in his febribus compressio caloris: cum enim concentretur calor, quã doque uidetur comprimi, & postea in toto uidentur uapores cum dilatatur. præterea non est mirum si quandoq; apparet frigiditas, quandoq; rigor, quandoque horror. Nam cum materia illa extramittitur ex uenis, & infestat musculos, cumq; sit frigida, inducit frigiditatem, aliquando rigorem, secundum quod uaria est. Ideo in principio aliquarum uidebitis rigorem, in principio aliarum frigiditatem tantum, uel horrorem: & hæc accidentia habent putridæ in uniuersali, uel ut plurimum aliqua.

Cap. XIII. De signis putridarum in specie.

SVnt modo particulares species febrium, quæ habent particularia ac peculiaria symptomata ipsas distinguunt, prout habent uariam, & diuersam formam, à qua talia accidentia procedunt. Nam exempli gratia. Tertianæ cum fiat ex putredine bilis, quæ habet exacerbare de tertio in tertium, considerando naturam rei, uidebimus clarissimè quæ illam consequi possunt. Bilis est calida, sicca, acris & amara. Cum ergo in principio tertianæ .s. sui paroxysmi, (nam de hoc intelligimus) bilis transmittitur à uesica

MONTANVS

bilis ad os uentriculi, propterea excitat nauseam: bilis siquidem cum diuertit ad os uentriculi, quia acris est, irritat ipsum, & cum sit exquisitissimi sensus, propterea irritatum, & incitatum conatur pro uirili expellere, & insurgit, indeq; facit hunc motum, quem appellamus nauseam, & quandoque etiam uomitum. In principio itaque tertianæ apparet nausea, ex natura rei uidetis, quomodo consequatur hoc symptoma, ita de alijs quoque facietis. Cum enim bilis sit tenuis, acris, non est mirum, cum ex illius putredine cleuentur uapores ad cerebrum, si illud mordicent, & ita inducant uigilias, inde apparent uigilie, infestanturq; ægri motu, nec possunt quiescere: ualde bilis mordicat, & morbilis est, quia tenuis existit, ideo facile dimouetur, & torquet ægrum. Sitim quoque adesse non est mirum, & ariditatem lingue: sicca enim est bilis, ex qua est tertiana: omnia ista attestantur super bilem calidam, & siccam: Sitim enim prouocat, pungit, mordicat, irritat, nec admittit somnum ægris, causat dolores capitis mordicando. Non est etiam mirum cum bilis sit, & facillime possit resolui, si illius paroxyismi sint citioris terminationis. Iam ergo uidetis quomodo accidentia sequantur naturam, & essentiam ipsius rei, cuius sunt accidentia. Cognoscatis ergo semper essentiam eius, & ita facillime innotescunt talia symptomata: enim uidetis quomodo cognita natura tertianæ febris, & bilis, à qua dependet, facile cognouerimus, quæ, & qualia sequantur, & rationem cur sequantur illa

illa enim sequuntur naturam rei, sicut umbra sequitur corpus: præterea uos amici hortor, & candide uobis consulo, ut tempus uestrum consumatis principio, in cognoscenda re in sua natura, hoc est, in cognoscendis illius causis, quæ ipsam constituunt. Cum autem melancholia sit solidior, terrestriorq; humor bile, & non ita facile possit aggregari, & putrescere, non est mirum, si paroxysmi quartana longiores sint, & tardius inuadunt. Neque enim ita facile potest resolui, neque etiam aggregari melancholia: & ita omnia accidentia illam consequentia habebitis ex natura eius iam cognita. Neque etiam mirum est in pestilentibus febribus, quæ fiunt ex summa illa humorum cordis putredine, si in illis concidunt omnes uirtutes, ut feræ nullæ uideantur. Deficientibus enim spiritibus nullomodo consistere possunt uirtutes. Deficiunt autem spiritus, quia non possunt generari ex humoribus, hoc est, sanguine maxime putrescente, ex quo illi fiunt. Cum ergo putrescat sanguis, & spiritus, qui ex illo generantur, & generati sunt, inflammantur, ac putrescunt etiam quædam putredine, ob id non possunt stare uires in pestilentibus febribus: proinde pulsus quoque debilis, cum uirtus non possit mouere fortiter. Itaque ne miremini si in hecticis febribus pulsus apparet debilis, paruusq;: uirtus enim & in hac decidit, & ualde debilis est, cum calor existat in substantia cordis, calor inquam igneus, ac febrilis: cor uerò est principium uitæ, & calor is naturalis. Quomodo ergo poterit esse uirtus uitalis.

MONTANVS

talis fortis, quæ mouet arterias? Ergo pulsus parui,
 debilesq; sunt in hectica. Et hæc sequuntur ex natura
 rei, estq; quoque durus pulsus, quoniam solida mem-
 bra posita sunt in calefacto esse, instrumentum non po-
 test ita obedire uirtuti: frequens quoque propter ne-
 cessitatem auctam euentationis ipsius caloris. Præte-
 rea urinæ apparent tenues, subtilesq; quia in hectici-
 ipsa caliditas non confertim consumit humores, sed pau-
 latim, & paulatim in uapores resoluendo, & hac ra-
 tione non incrassantur urinæ: ista sequuntur ex natu-
 ra eius, ut uidere potestis. Sed in hectica hoc perpe-
 tuum, & sempiternæ ueritatis est, ut illam omnino in-
 dicet, etiam si non essent alia firmiora, calor à cibo ex-
 citatus: quoniam uidebitis post coenam, aut prandium,
 & semper post cibum & potum calorem excitari, &
 sentiri magis acrem tum à patiente, tum abs tangente,
 ut uideatur habere exacerbationem, quam patiens
 aliàs non sentit. Hoc uerò fit à cibo & potu, propte-
 rea quòd superfunditur humidum, sicut quando aqua
 superfunditur calci, uidetis ab ea excitari calorē, quæ
 ante si tangebatur à uobis, erat quodam modo frigida:
 ita propemodum fit cum isto calore. Sed quomodo, &
 cur fiat id, nunc prætermittamus, ne in longum excre-
 scat oratio, præsertim cum nos hoc loco compendium
 affectemus. Cum igitur naturam febrium habueritis,
 singula quoque signa patebunt uobis, atque ad earum
 curationem accedendum erit.

Cap. XIII. De curatione febrium.

IAm ergo satis uisum est à nobis de natura febris
et in genere, et in specie: de differentijs, et cau-
sis illarum, à quibus generantur singula illæ differen-
tia, et signa. Quibus sic stantibus non est modo diffi-
cile uobis acquirere intentiones (ut uocant) curatiuas,
et consequenter ipsarum curationem. Ephemeræ er-
gocum sint febres leues, et breuissimæ, non curan-
tur per aliquod medicamentum, sed in illarum cura-
tione tantum instituitur recta uictus ratio: non enim
pertranscunt unum, uel duos ad summum dies. Recta
ergo uictus ratio erit illa, quæ agros ab his liberabit.
Nam nisi istis prospiceretur recta uictus ratione, esset
et immineret periculum maioris febris. Itaque occur-
rendum statim est cum dieta recta in sex rebus non
naturalibus. Hoc in uniuersum generi ephemerarum
debetur: sed si fuerint ephemeræ factæ in specie pro-
pter obstructionem adhibeantur balnea corpori, ut ob-
structiones aperiantur. Si autem sit ex mora sub sole,
inungantur, et immergantur oleo rosaceo, quiescant,
humectentur semper, et frigeant. Nihil magni momē-
ti habetis in curatione ephemerarum. In putridis ue-
ro febribus quomodo procedetis? quoniam hic est pu-
tredo, idcirco ut euententur humores, ne putrescant
aperiendæ sunt obstructiones factæ, causantes ipsam
putredinem, postea debetis euacuare humorem peccan-

tem. Et in hoc noto illam auream, nec semper satis
 laudatam sententiam Auicennae, in qua quidem etsi bre-
 uiter, & obscure (ut illius mos est) tota istarum cura
 continetur. Cura putridarum est lenire aluum, & pro-
 uocare urinam. Hoc est aureum, & diuinum praece-
 ptum, & semper, ac fideliter memoria mandandum.
 Certe in hoc fuit maximus, & diuinus uir Auic. quan-
 doque miror illius diligentiam, & ingenium: quid
 enim melius, & breuius dici potuit? lenire ergo opor-
 tet uentrem, hoc est, euacuare humorem peccantem,
 & prouocare urinam, hoc est, aperire obstructionem
 cum prouocantibus urinam, uel etiam sudorem. Neque
 oportet facere, sicut isti faciunt ignari aselli, aut po-
 tius muliones, qui neque congrue loqui, neque scribere
 noruntq;: qui semper dicunt, & habent in ore, hoc
 est contra Auicennam, cum illum non intelligant: si gu-
 starent eius doctrinam, fortasse non committerent tot
 nugas: fuit enim maximus uir Auic. Euacuare ergo
 humorem putridum oportet: in tertiana quidem cum
 proprijs euacuantibus oportet bilem euacuare, quo-
 niam illa est, quae peccat: sed antequam euacuetur in-
 diget concoctione, ergo prius concoquatur: ita dicatis
 de omnibus alijs humoribus in singulis febribus putri-
 dis, sicut diximus in ista, cum euacuantibus illum hu-
 morem putridum procedetis, sed prius concoquendo
 ipsum, & preparando. Cum enim pituita putruerit,
 illa est preparanda per incisionem, quoniam crassa est,
 & attenuatone; per absterfionem quoq;: quoniam ha-
 bet

bet in se visciditatem: & ita pro præparatione incidenda
tis, attenuabitis, & abstergetis: postea illam euacuabi
tis cū proprio medicamento, uidelicet per colloquithi
dem, per agaricum, & reliqua, quæ omnino euacuant
pituitam. In quartana autem febre cum melancholia
putrescat, & illa crassa sit, incisione procedendum
est. Quare melancholia prius incidenda, sed hæc inci
sio cum humore aliquo faciendâ est, quoniam melan
cholia sicca est: cum autem nullam in se habeat viscidit
tatem, lentoremq; nulla etiam abstersione indiget. Hæc
ratione uos caueatis ab illis medicis imperitis, qui in
melancholia febre exhibent syrupum de sumoterra,
qui abstergit: hic uero non indigemus abstersione, so
lum est incidendus humor crassus: & quia est humor
ficcus, ideo humectandus uenit: hic autem syrupus est
ficcus, idcirco non conuenit, imo si daretur, magis lade
ret, quam iuuaret. Auicenna uero in hac febre dat sy
rupum acetosum, quoniam incidit hunc humorem cras
sum, sicut incidendus est, adæquatq; illum: neque enim
in hoc dubitat dare scilicet acetosa in quartana, &
melancholica febre, sicut opinantur illi, qui negant om
nino ista acetosa conuenire: putant certè, & affir
mant Auicennam dubitare in hoc, quo in loco obser
uandum est in Auicenna, ubi isti interpretes male ex
posuerunt: & forte potest dari syrupus acetosus, non
est à uobis existimandum propter ista uerba in hunc
modum traducta Auicennam in hoc dubitare, imò cer
tissimus est, & dat in hoc præceptum ex natura rei
sum

MONTANVS

sumptum. Non dubitat, quia dicit: & forte, sed pro hoc forte intelligendum est, quod dicat & quandoque, ut sensus sit ipsius Auicennæ. Et quandoque non dubites dare syrupum acetosum: sæpius enim uidebitis apud Auicennam talem sermonem, sicut ego sæpissime adnotavi in illo. Non dubitat ergo Auicenna, sed dicit quæ quandoque conuenit talis syrupus, & hoc totum prouenit propter istos malos interpretes: ita iam uidetis clarissime quomodo in putridis febribus procedendum sit: nam aperiendum est, euacuandum, & præparandum: in pestilentibus uero longe aliter procedetis: nam in his non amplius euacuatis, sicut in illis. Cauetis omnino à sectione uenæ, atque ab euacuatione quacunque, hoc patet si recte intellixistis iam earum naturam. Nam si statim totum illud bonum in uenis contentum, in quo consistit uirtus, euacuetis, extrahetis illud parum boni, quod reliquum est, sicq; statim morientur. Euacuatio ergo in pestilentibus febribus est mors ægri, nihil aliud profecto, quoniam statim moriuntur. Sed quid facietis dimissis omnino euacuationibus, attendetis confortationibus, & procedetis cum exiccantibus, & prohibentibus putredinem: attendetis omnino remotioni putredinis. Exiccabitis ergo, et ita confortabit corpus, & omnia illius membra, ut cum rosis prohibebitis putredinem, camphoram, Sandalis, & terra illa sigillata, ac bolo armeno quem isti appellant glebam Armeniacam. Maxime enim ista resistunt putredini, & in hac febre hoc præcipuum

puum intentum est, ut remoueamus ipsam. Obijciunt
 uero nonnulli scioli, & ardeliones pessimi, quod hæc
 nullo modo conueniant in febribus pestilentibus, quod
 quidem probant: sunt astringentia: ergo non conue-
 niunt. Ratio est, quia in his febribus maxima putredo
 est: hæc uero putredo facta est propter obstructio-
 nem, modo si remouenda est putredo, quam ut remo-
 ueamus indicatur à natura rei, certe sequitur, quod de-
 bemus aperire obstructions: si autem utemur his
 astringentibus non modo magis augebimus obstru-
 ctiones, sed consequenter etiam ipsam putredinem.
 Pro solutione huius dubitationis obseruandum est, &
 sane diligenter, quia multi sunt, qui fortasse decipiun-
 tur à falsis præceptoribus, dico secundum Galenum,
 & ueritatē, & rationem distantem, et experientiam,
 ista conuenire, imò nihil præstantius inueniri, nec ex-
 cogitari potest, totaq; cura stat in his. heus bone uir
 non agis, quod astringunt. Dico quod ista exiccant, et
 exiccationem maxime desideramus, habentiq; cum hac
 coniunctam astringentem quandam, paucam tamen,
 quæ magis facit ad apertionem, & adiuuat illorum pe-
 netrationem ad prohibendam putredinem internam.
 Et ego dico quia sunt parum astringentia, maxime
 conueniunt: exiccatio enim in illis uincit ipsam astrin-
 ctionem. Quo in loco ut sitis omnino resolui, & di-
 stincti debetis adnotare, quemadmodū illa, quæ astrin-
 gunt, sunt in multiplici differētia: quædam enim astrin-
 gunt, in quibus siccitas dominatur astringenti, & ista

non

non solum non coarctant seu constipant, sed etiā aperiunt. illa enim modica astrictio magis confert ad penetrationem illorum, & ita cum magis exiccent, magis quoque postea aperiunt: alia uero astringunt, in quibus maior est astrictio siccitate, & hæc coarctant, et adaugent obstructions: quedam uero sunt astringentia mista, & mediocriter ut equalia sunt inter duo extrema distantia: tantum enim exiccant, quantum astringunt. Omnia ergo astringentia sicca sunt, sed quedam magis, quedam minus. Quando autem damus nos astringentia in febribus pestilentibus ad prohibendam putredinem, & confortanda membra, damus illa, quæ superant in siccitate, & non in astrictione: nam huiusmodi aperiunt obstructions, & ita curamus magis illam paucam astrictionem. Illa autem quæ sunt equalia, aut quæ magis astringunt, quantæ exiccant, non conueniunt: neque nos dicimus illa conuenire, neque unquam dixit id aliquis bonus practicus. Isti autem ignari, male arguunt contra nos de his ultimis, de quibus diximus esse minime intelligendam. Quare præparetis uobis in his febribus astringentia ista, ut aquam ferri, hoc est, in qua limatura ferri sit decocta. Nam etsi illa astringit, siccitas tamen præualeat astrictioni, propterea aperit obstructions membrorum hepatis scilicet, & lienis. Siccitas enim secundum recentiores etiam ad apertionem facit. Quare nos commodissime exhibemus ista, quia exiccant, & magis deligimus ea, quæ coniunctam habent moderatam astrictionem.

tionem, quia inde habent maiorem penetrationem,
per quam magis aperiunt, quæ remedia optima fore,
quotidiana experientia discimus contra istos pertina-
ces, & ignaros. Vnde doctissimum Galenum, &
nunquam satis laudatum uidemus dare bolum arme-
num in sua magna pestilentia, de qua mentionem facit
sæpe, & inquit omnes illi, qui tunc sanati sunt, merito
huius boli sunt sanati, qui astringit, sed parum. Neque
dicatis sicut illi dicebant, quod illa magna pestilentia
Galenii fuit non ex putredine extrinseca humorum,
sed ex ipso aere solum alterante, hoc iam superius con-
futatum est à nobis. Coniungatis dicta Galeni in sexto
Epid. & in decimo therap. Et ita perfecte intellige-
tis, num somnient necne? quia dicit Galenus illam fuisse
se ab aere, quæ causa est universalis: propterea quæro
ab illis, ualet ne? Ergo non fuit ab intrinseca putredine?
Certe nescio ubi habent cerebrum: dico quod
propterea non est concludendum non fuisse factam
putredinem interius: quoniam aer fuit causa universa-
lis, qui inspiratur, corrumpbat humores, & substan-
tiam cordis, sicq; ex summa illa putredine sequeban-
tur pestilentes. Neque enim potest alio modo fieri, nisi
existat actu illa summa putredo. Quare ut prohibea-
tis, & remoueat is ipsam dabit is exiccantia, & astringen-
tia in principio medioeriter scilicet, ut sunt rosæ,
cichorium. ideo optime isti exhibent Syrupos exiccantes,
ut de cichorio, de enduia, de corticibus citri, & ip-
summet cichorium, infusionem rosarum, et rosas etiā,
& mul-

MONTANVS

Et multa alia, quæ potestis uidere, & legere: ista omnia sunt astringentia, sed tam parua astrictio est, ut illa iuncta siccitati magis adiuuet penetrationem: & ideo magis aperiunt. Ratione ergo apertionis maioris damus in febribus pestilentibus astringentia, quæ tamen minus astringant, quam aperiant.

ET ita habetis breuissime totam curationem ipsarum febrium, tempus instat, ac urget ne amplius protrahamus sermonem, utinam temporis hæc incommoditas non obfisteret, uideretis quanta potest MONTANVS mentibus uestris imprimere, quantum ualeat suus modus docendi.

Bene ualete, & Plaudite.

Q V A

Q

lam
dies,
nequ
dier
re b
me
debi
tang
uest
in ut
aliud
urru
tulo
imit
dicu
ist
or
sta
cur
sta

QVESTIO IO. BAPTISTÆ

Montani de febre sanguinis.

Vm proposuerimus nudius tertius
 propter omnium uestrum utilita-
 tē, ne forte uos se deciperemini quā
 doque ab istis in rebus altissimis
 nos pertractaturos quæstionem il-
 lam magnam de febre à sanguine: sunt enim multi
 dies, quod hanc nostram opinionem non replicauimus;
 neque enim puto hic esse unum scholarem, qui me au-
 dierit tunc legere, propterea nunc uolo illam replica-
 re breuissime. Et in hoc duorum alterum facietis, aut
 me intelligetis, aut non intelligetis: si me intelligetis, ui-
 debitis quoque me uobis per suadere hanc ueritatem,
 tanquam Demosthenem; si autem me non intelligetis,
 uestrum omnium erit incommodum, uestraq; olim
 in utilitas: sed teneatis quid uultis, non possum postea
 aliud præstare. proponatur ergo hoc mō ista quæstio:
 utrum detur febris à sanguinis putredine? proposito ti-
 tulo quæstionis istī, qui sunt Galenici, & uocant se
 imitatores Galen. semperq; in ore habent eum, nihil
 dicunt, nisi quod asserunt Galen. tenere: debent quoque
 isti imitari morem Galeni, & illius doctrinam, atque
 ordinem in proponendis quæstionibus, atque illis tra-
 ctandis, ac dissoluendis. Dicebat enim ille, quod quoties
 cunque proposuerimus aliquam quæstionem pertra-
 ctandam, debemus primo distinguere tum subiectum,

tum

QVÆST. MONTA.

tum ipsum prædicatum si sit multiplex, & maxime illa intelligere nam nisi hoc fecerimus, frustra laboramus in querenda inherentia illius prædicati ad subiectum. & ideo nos quoque cum proponimus hanc questionem sub titulo iam formato debemus primo distinguere, & declarare terminos tum subiectum inquam, tum prædicatum ipsius propositionis. primo itaque ex parte subiecti, id est, febris dicebamus nos an detur febris &c. debetis scire, & diligenter advertere, quod febris non est nomen simplex, imò est multiplex: ideo debemus illud distinguere: ne sorte decipiamini: primo enim est illud tertium genus notum omnibus. diuidere autem primo febrem in ephemeram, putridam, et hecti-
dam: sed quoniam in questionis nostræ inscriptione diximus utrum detur febris ex putredine? sustulimus propterea hanc multipliciter, iamque ostendimus nos querere de febre putrida. ideo debemus adhuc inquirere multipliciter distinctionem. sciatis autem febrium alias esse continuas, alias uero interpolatas. ideo cum querimus, et perscrutamur de hac febre, debemus uidere an de continua? an de interpolata omnino intelligamus? deinde quoniam dicitur in titulo questionis, ex putredine, quoad prædicatum debemus uidere, an hoc nomen sit simplex, an uero multiplex? putredo etenim non est simplex, imò sunt illius quatuor gradus: nam illud, quod putrefit primum super calefit, deinde ebullit, deinde pars istius subtilis putrefit, postremo putrefit eius substantia, & pars crassa. Quatuor itaque
isti

isti gradus sint à nobis considerandi: ista distinctio
 non est mea, quoniam nunc nihil nec dico, nec addo de
 meo, nihilq; imaginor, nisi quod est scriptum replico.
 Gal. hoc dicit ipse uos docet hanc ueritatem: nam in se-
 cundo illo lib. de differentiis febrium cap. 9. dicebat,
 quod sanguis cum putrescit patitur ista quatuor, &
 quatuor istos gradus pertransit, ubi ipse proponebat
 de proposito hanc questionem, & dicebat, quod quan-
 do sanguis putrescit primo supercalefit, sicq; ab eo su-
 percalefacto fit febris ephemera solum: in illo enim
 est inflammatio, & calor igneus, & hoc est primum
 genus ipsarum febrium, primusq; gradus in putre-
 dine. declarabat quoque hoc ille idem Gal. in nono the-
 rapeutices cap. tertio quarto, & quinto: cum autem su-
 percaleseat sanguis, & non remoueat illa inflamma-
 tio procedente tempore fit illa synocha febris sine pu-
 tredine media tum inter ephemeram, tum inter putri-
 dam, & sic ex inflammatione, & supercalefactione
 sanguis ebullit, & est secundus gradus in putredine;
 nisi autem occurratur, & quidem per sectionem uenæ
 usque etiam ad syncopen, tunc fit synocha cum putre-
 dine, & ex ebullitione sanguis incipit putrescere: sed
 quando duplex est pars ipsius sanguinis, sicut habetis
 ab eodem Gal. in secundo de differentiis febrium. cap.
 illo nono. nunc enim authoritatibus agendum mihi est,
 nihil proferam de meo, omnia sunt Gal. quæ dicuntur,
 sed ad rem omnis uerbis quibuscunque: alia etenim est
 pars subtilis, alia uero crassa: illa subtilis pars cum pu-
 trescit

QVÆST. MONTA.

crescit uertitur in bilem, sicq; fit synocha cum putre-
 dine, & sic habetis tres gradus iam putredinis à Gal.
 quid faciunt tres gradus istius febris à sanguine. Cū
 uero putrescit illa pars crassa sanguinis & tota fuit,
 ut ita dicam, omnimoda illius substantia fit quartus
 gradus putredinis, & fit febris pest. Lns, qui quidem
 quartus gradus an concedendus sit uidebitur clarior
 inferius. primus ergo gradus cum sanguis supercales-
 cit, est cum ephamera solum sit: secundus cum ille etia
 lit, & fit synocha sine putredine; tertius gradus cum
 pars subtilis sanguinis putrescit, & sic fit synocha
 cū putredine: quod si putrescat illius pars crassa fit pe-
 stilens febris. & est quartus putredinis. dicebamus po-
 stea, sanguinis, in titulo quæstionis: debetis ergo aduer-
 tere quod sanguis non uno modo solum accipitur, sed
 multipliciter considerari, & accipi potest: uerum alia
 illius significata dimittamus, nunc quod attinet ad rem
 nostram accipiamus, dupliciter ergo nunc sanguis ac-
 cipi potest: uno quidem modo sumitur pro ipsa substan-
 tia sanguinis, quam uocamus partem crassam, & pu-
 rum sanguinem sine alijs humoribus existentem,
 illumq; syncerum humorem, qui dicitur nunc à nobis
 sanguis: alio modo sumi potest sanguis pro tota mas-
 sa humorum, prout alij tres humores sunt cum illo
 permixti, & de hac massa loquitur Gal. imò & ipse
 Hipp. in toto primo lib. de natura humana: sed ille pu-
 rus sanguis nō inuenitur in rei natura: nunquam enim
 separatur ab alijs, neque in actu existit sine istis per-
 mixtis.

mīdis: sed per nostram imaginationem separamus illa
 sanguinem ab humoribus tribus, & intellectu sic
 percipimus potius, quam in rerum natura sim-
 plex inueniatur, quoniam hoc est impossibile. iste itaq;
 accipitur pro sanguine illo. i. tota illa massa humorū
 quatuor, & hoc modo consideratur à medico cum iste
 solum in rerum existentia, & natura reperiatur: ille
 vero potius imaginarius sit quoad existentiam: sed
 ultra modo prædicta. istius sanguinis sic accepti sunt
 tres partes principales quantum ad propositum atti-
 net: nam habet puritatem, & serositatem quandam,
 à grecis appellatur *ixōp* & *ōpōs*: Gal. enim se-
 mitar hoc nomine *ōpōs*, & si Hipp. frequentius,
ixōp. Nā nominet, quam Gal. & hæc pars aquositas
 appellata, seu serositas, quomodocunque dicatis non cu-
 ro, nunc non solum reperitur in sanguine, sed etiam in
 omni genere succorum, quod habetis à Gal. in illo ter-
 tio de simplicium medicamentorum facultatibus. cap.
 quinto: dicebat certe ibi Gal. quod omnes succi habent
 quoddam serum; quod quidem multum aptum est ad pu-
 tredinem. dicebat enim formaliter sic habere aptitudi-
 nem summā ad putrescendum, propterea oportet cum
 volumus succum, si debet durare, ut nos ebulliamus il-
 lum. & de. equamus: nam per decoctionem illam sepa-
 ramus à substantia succi aquositatem, & serositatem,
 quam potuisset facillime corrumpi, & putresce-
 re. sic p. saluamus succos, qui durant per longum tem-
 pus. qui tñ si cum illa serositate relinquerentur, non
 duram

QVÆST. MONTA.

durarent. signum firmissimum illud esse nobis potest, quod omnes illi, qui incolunt picænum, decoquunt aliquomodo suum uinum, alioquin non perduraret tam longo tempore, nisi illud decoquerent aliqua decoctione: nā per illam ab ipsius substantia separant suum serum, per quod aptum erat facillime putrescere, sicq; putrescere uidemus illos succos citò, qui non acceperunt decoctionem: uinum itaq; cū habeat illā aquositate facillimè acescit: nam cum illa putrescit solum acidum fit, & quandoque ita acidum, ut omnino fiat acetum: sed si corrumpatur, & putrescat in propria substantia non amplius acescit, sed omnino naturam suam amittit: sicq; clarum est, quod in quolibet succo per Gal. est quædam pars subtilis, quam nunc uocamus ichorem, & serositatem. quod autem illa serositas quæ sit in sanguine uideatis Gal. nolo enim in hoc esse fugitiuus, imò uolo, quod omnia à Gal. habeatis, quæcunque dicam. nam in lib. suo de atra bile dicebat apertissimè in sanguine esse quandam partem subtilem, & aquosam, quam uocat serum; neque est substantia sanguinis, illamq; uidemus, inquit ipse, in extractione sanguinis: nam per sectionem uenæ cuiuscunque hominis sanguis extractus habet quandam serositatem separata à substantia illius, & ista serositas neque est sanguis, neque bilis, neque phlegma, neque melancholia, sed est pars separata ab illis tanq; serum in lacte, hoc modo formaliter loquebatur. Et hanc quidem aquositatem antiquissimi medicorum uocabant phlegmanā.
ille

illi uocabant quemcunque humorem, & partem crua-
dam phlegma; & bene aduertatis, quoniam dicam
unum obiter: illud tamen phlegma distinxerunt ab
aquisitate, & serositate illa Hipp. & posteriores mo-
dici phlegma serositatem illam uocabant. Et pituitans
quoque medici phlegma appellarunt, quoniam sit apta
ad inflammationem, & facillime possit incendi. quan-
tum ad aptitudinem suam, nam tractum est propterea
nomen hoc phlegma ἀπὸ τοῦ φλέγειν. i. ab inflamma-
ri: nam φλέγειν inflammor significat. quoniam ergo
pituita, & illa aquisitas sint apta ad putrescendum,
ideo dicuntur phlegma, & hanc etymologiam querens
Gal. nunquam sciuit inuenire, ista sint breuiter dicta,
cum nihil ad propositum nostrum faciant. itaque hic
aduertatis, quoniam uolo quod omnino intelligatis istā
rem. quod enim sit serositas in hoc sanguine, uideatis
Gal. in secundo de differentijs febrium in eadem que-
stione proposita, ubi loquebatur de pleuritide, & dice-
bat, quod si sputum quod excreatur, sit spumofum si-
gnum est in apostemate putruisse phlegma: si citrinum
& flauum bilā ipsam, si rubrum sanguine, si nigrum
melancholicam serositatem. & uidete quomodo hoc
clare dicat ibi Gale. Sed & longe clarius hoc idem ha-
betis à Gal. in sexto epidemiorum commentatione se-
cunda ad medium illius, ubi recitabat hoc ex Platonis
sententia. nam Plat. in Thimæo, & postea Gal. &
Hipp. illum laudans, & si Hipp. fuerit ante Platonē,
dicūt serositatem sanguinis esse dulcem; serositatem au-

QVÆST. MONTA.

tem bilis, & melancholice acrem: ratio est, quoniam sanguis est dulcis, & bilis, & melancholia sunt acres humores: modo serositates sunt eiusdem saporis, & sequuntur naturam ipsorum humorum, à quibus fluunt, ut breuiter dicamus. Ecce ergo quomodo ipse quoque Plato cognouit serositatem sanguinis aliam esse à substantia ipsiusmet sanguinis. Præterea nonne uidetis, quodcumq; corpus putrescens habere suam serositatem? si enim torreatis carnes, uel aliquod aliud corpus uidebitis exire illam serositatem. Et uultis hoc clare perspicere, uideatis Gal. secundo de facultatibus naturalibus cap. ultimo, ibi dicebat Gal. formaliter ferè, omnis humor in corpore animalis habet propriam serositatem, & si illam non haberet melius esset: nam ex illa accipit quisque nocumentum. Et notate hoc, quoniam hinc soluētis contradictionem, dicit quod melius esset unumquemque humorem esse sine suis ichoribus cum unusquisque illos habeat, imò dico ego, quod nō solum non esset melius humores esse sine illis ichoribus, sed et nocumentum afferetur corpori, si illi deficerent: corpus enim male, & pessime ualeret, si humores non haberent proprias serositates. uidetur ergo quod sit contradictio in hac re. notate solutionem huius apparentis contradictionis, quam de me non dabo, sed dat ipsa met Gal. in quarto lib. de usu partium cap. quinto: dicebat enim ibi Galen. quod nisi esset serum sanguis non posset transire ad ipsa membra nutrienda. ideo non solum utile est huiusmodi serum, sed etiam necessarium.

Verūm

Verum cum iam deductus est sanguis ad membra ipsa, quò tendebat illud serum, postea repellitur tanquam excrementum ad urinam: in his dictis uoluit illam contradictionem soluere: nam quantum ad ipsum nutrimentum inutiles sunt serositates humorum. nam cum deductus est humor ad membra expellitur tanquam excrementum, & inutile ad nutritionem illorum membrorum, & hoc modo tollitur contradictio: propterea quòd utiles sunt, imò necessariae serositates: quando deducunt humores ad membra. cum uero iam illi sunt deducti melius esset, quòd carerent illis ichoribus, quoniam non sunt utiles ad nutriendum. ostendimus autem latissime has serositates utiles, imò necessarias esse humoribus, alioquin pituita crassa, neque sanguis possent adire ad membra singula nutrimenta: facillime enim isti humores crassi cum sunt permixti cum his subtilioribus partibus, & serositatibus fluunt, & permeant ad loca, & ad membra quae nutriri debent: hoc uidimus anno elapso cum de illis nobis esset propositum. iam ergo habemus declaratum titulum questionis huius: habemus enim quòtupliciter dicitur febris, quòt gradus ipsius putredinis, & febris ex illa putredine, quomodoque sunt partes duae sanguinis, quae putrescere, & quomodo in unoquoque succo non solum in sanguine est proprium serum. nunc modo his expòsitis ueniamus ad corpus questionis. Querebatur autem utrum febris ex putredine sanguinis detur? Dicimus quòd ista questio aut querit

QVÆST. MONTA.

de febre continua, aut de febre interpolata? primo lo-
quamur de interpolata, postea de continua. si quæri-
tur de interpolata uno duorum modorum: uel enim
interpolata quia habeat accessiones, & paroxysmos
tertianæ de tertio in tertium, uel quartanæ de quarto
in quartum, uel sine illis accessionibus uel tertianæ, uel
quartanæ. sed solum interpolata cum suis accessioni-
bus distinctis, & paroxysmis. Quod quidem detur
interpolata ex putredine illius concedimus: nam sciu-
istis antea ab istis, qui legunt uobis praxin, & febres
hoc anno, quemadmodum materia putrefacta intra ue-
nas est causa continuarum febrium: putrefacta autem
extra uenas est causa interpolatarum. cum ergo san-
guis putrefieri possit extra uenas, & putrescat, ideo
ex illo fiunt febres interpolatæ. dicebat enim Gal. quod
quādo sanguis extra uenas est, statim putrescit. si quid
enim aliud putrescibile est, sanguis quidem talis
esse dicitur, cum est extra uenas: nam est calidus, &
humidus: ideo præparatus ad putredinem cum non re-
gitur à natura intra uenas. & ideo in his febribus
fiant apostemata illa, quæ φλεγορῶν ἀπὸν appellantur,
quæ fiunt ex putrefacta materia sanguinea: signum
manifestissimum est illo sanguine sic putrefacto extra
uenas fieri posse febrem interpolatam: hoc non est du-
bium certe, imò concedendum à quolibet est. determinat
enim illud Gal. cum nunc loquamur secundum illius
opinionē, & ueritatem in secundo de differentiis fe-
brium in eadem quæstione in hoc conuenire debemus,
sed

sed cum detur interpolata febris ex putredine sanguinis extra uenas, prout dicit massam humorum: queritur nunc, an ista febris habeat paroxysmum diuersum à paroxismo tam tertianæ, quam quartanæ, & pituitosæ? an uero eundem cum illis: nam cum putrescit bilis facit febrem habentem paroxismos de tertio in tertium: cum melancholia de quarto in quartum: cum pituita quotidie. queritur ergo an ista febris habeat paroxysmum diuersum à paroxismis istarum, ita ut detur quarta species accessionum: an uero habeat eundem paroxysmum cum paroxismis illarum? ad hoc modo respondeo, quoniam ista est principalis quæstio in hac materia, & hanc quæstionem intendebat Gale. loco citato, nos quoque intelligimus eandem cum querimus an detur febris ex putredine sanguinis, quæ habeat contradistinctum paroxysmum ad paroxismos aliarum febrium interpolatarum? an uero eundem, hoc est quod querimus, quoniam non est dubium, an detur febris interpolata ex putredine sanguinis: nam ille extra uenas potest putrescere. Respondeo et inquit ego cum Gale. quod concessa febre ex putredine sanguinis non propterea uariamus ideas, & species ipsorum paroxysmorum, imò totidem relinquimus: neque enim addimus quartam speciem; quod hoc sit uerum, uideatis. iam diximus sanguinem habere duas partes, & hoc satis probauimus tum rationibus, tum autoritatibus Galen. aliam subtilem, aliam crassam. cum ergo illa pars subtilis putrescat, fit quidem

Q VÆST. MONTA.

dem febris interpolata: si extra uenas illa putrescat,
 & habeat accessiones, ac paroxismos non eos, qui sunt
 distincti ab ipsis paroxismis ceterarum febrium, imò
 habeat eosdem paroxismos: cū ipsa tertiana, cum hoc
 tamen quod habeat paroxismos tertianæ sit ex putre-
 dine sanguinis. nam in illa quidem fieri abscessus, &
 apostemata, quæ fieri solent ex materia putrida san-
 guinea; ut phlegmonæ: maxime enim conuenit, &
 proxima est ista pars subtilis bili: propterea non est
 mirum, si cum ex eius putredine fiant febres, habeant
 quoque paroxismos eosdem cum bile: in habentibus
 enim symbolum facilior est transitus. ideo cum ista
 pars serosa & subtilis putrescit, facillime & statim
 fit sub natura ipsius bilis: sunt etenim quidam cōtermi-
 ni bilis, & serositas sanguinis fere eiusdem naturæ, ita
 ut si serositas sanguinis paululum immutetur, statim
 fiat bilis: sed cum putrescit pars illa crassa, & ipsa sub-
 stantia sanguinis crassa, inquam, propter multos ui-
 los in ea existentes, & fibras multas fit febris postea
 continua, quæ tamen habeat exacerbationes ipsius me-
 lancholiæ, & maxime detestabiles sunt istæ febres: in
 ipsis siquidem sunt carbones, apostemata detestabilia.
 nunc itaque sufficiat hæc dixisse hucusque cum post
 dicturi simus istam febrem habere exacerbationes, &
 paroxismos melancholiæ, quoniam clarius etiam uide-
 bitur inferius statim, quomodo sint istæ exacerbatio-
 nes. Quare ex iam habitis habemus clarissime, quod
 fit febris ex putredine sanguinis, quæcunque duarum

istius

istius partium putrescat; una quidem, quæ habeat paro-
 xisimum tertianæ, altera exacerbationes quartanæ.
 ideo non multiplicamus paroxysmos, et hoc est, quod uo-
 lebat scire Galen. ut dictum est, cum quærebat an de-
 tur febris sanguinis in illa magna questione. quis enim
 dubitat, quin detur cum iam usum sit, quod putresce-
 re potest extra uenas: sed uolebat ipse dicere, quod si-
 ue illa, siue hæc pars sanguinis putrescat, et fiat ex
 illis febris non diuersificantur paroxysmi: nam cum
 pars subtilis sanguinis putrescat propter proximita-
 tem, statim uertitur in bilem: eam ob rem habet paro-
 xismos tertianarum febrium. in hocq; malè et igna-
 re reprehenditur Gal. ab Auic. qui male illum intelle-
 xit, uel male uoluit saltem intelligere. An modo detur
 febris ex putredine solius sanguinis pro ut accipitur
 sanguis purus non commistus alijs humoribus syn-
 cerus, et solus sanguis, et febris quidem interpolata,
 Ah aliud est querere: nunquam enim hoc inuenietis,
 ut solus sanguis putrescat, reliquis tamen humoribus
 tribus saluatis: hoc nanque fieri non potest, ut sanguis
 purus ab alijs tribus humoribus separatus putrescat:
 sanguis enim tam amicus est naturæ, et à natura adeo
 diligenter custoditur, ut ab ea non derelinquatur, et
 ad putredinem tendat: alij tamen humores ab illa ea-
 dem natura custodientur. Si daretur hæc febris, uide-
 re quid consequeretur: nam si daretur sequeretur quod
 ipse Galen. manifestissimum dixisset mendacium in il-
 lo 9. therap. in cap. 2. cum dixit tunc fieri febrem sy-
 nocham

QVÆST. MONTA.

nocham ex putredine sanguinis cum omnes humores,
formaliter dicat siue æqualiter, siue æqualiter (quo-
modocunque dicatis non curo nunc) putrescunt. Ecce
quomodo intelligit sanguinem pro tota massa, non au-
tem pro illo puro. ergo falsum ibi dixisset Galen. Am-
plius si hæc febris fieret synocha ex putredine sangui-
nis puri sine putredine aliorum humorum, hoc esset
contra naturam, quia si sanguis putresce-
ret, & alij humores nõ; tamẽ sanguis purus nunquam putrescit,
nisi alij putrescant: & quia febris à putredine sangui-
nis tenuissimam habet putredinem, necessario probabi-
le est, ut solus sanguis putrescat. deinde quoque a prio-
ri sic ostẽdimus: si enim daretur hæc febris, tolleretur
omnino ordo ipsius naturæ, quod non est dicendum,
cum sit impossibile: scimus enim naturam perpetuo ser-
uare hoc, ut cum debent putrescere humores propter
aliquas magnas causas, puta intra uenas primo putre-
scit ignobilior humor oranibus, quoniam illum primo
relinquit natura: semperq; ipsa custodiã querit ipsius
nobilis, & qui magis est illi amicus. quamobrem an-
tequam putrescat ille nobilis, illumq; dimittat natu-
ra putredini, primo putrescent ordine quodam igno-
biles humores non tam chari & amici ipsi naturæ.
Quapropter maxima causa requiritur, si sanguis pu-
trescere debeat: nam ipsa natura ibi ponit totum suum
conatum, nolletq; omnino relinquere putredini tam
charum, tam utilem humorem, cum per illum sustente-
tur, imò omnes quidem uellet saluare: sed cum non pos-
set

set incipit relinquere ignobiliorem. si adhuc non pos-
 sit sustinere, relinquit alium minus ignobilem: si adhuc
 non potest illum regere, qui restat ignobilis, tamen
 minus dimittit ipsum. ut omnino seruare posset nobi-
 liorem, & sibi amicum. iste ergo ultimus erit in putre-
 dine: seruat enim illum natura quoad fieri potest: si ma-
 xima putredo accesserit, tandem illum dimittit in uita,
 & difficillime. ecce ergo quomodo non putrescat san-
 guis, nisi fuerit in humoribus tam magna putredo, ut
 uincat ipsam naturam, & propterea uidetis quomo-
 do, si esset uerum, solum sanguinem posse putrescere
 ordo totus ipsius naturæ inuerteretur, cum primo no-
 bilior humor sanguis, postea minus ignobilis: quod
 est ridiculum primo naturam dimittere charum, &
 amicum humorem, p quem ipsa sustentatur, & alios
 seruat; sed si non uultis credere rationibus istis, &
 ipsi ueritati, credatis saltem Gale. si in illius doctrina
 uersamini; dicebatq; formaliter ipse tunc esse se-
 brem sanguinis synocham cum putredine, cum equa-
 biliter omnes humores simul putrescant: si enim san-
 guis ipse putrescit, qui est tam amicus naturæ cum pro
 illius custodia, & conseruatione faciat omnem cona-
 tum, quanto magis putrescent alij humores ignobiles.
 si. n. de quo minus uidetur tū inesse, quanto magis &
 de quo magis uidetur: non uideo profectō hic aliquam
 excusationē. dicetis in plethorico, sicut supra est uisum,
 est maior abundantia, & copia ipsius sanguinis. ergo
 ille erit, qui putrescet magis, sicq; ex illius sola putre-
 dine

Q VÆST. MONTA.

dine fiet febris. ad hoc dico modo, quod in plethorico si maior copia est ipsius sanguinis, maior quoque et fortior est uirtus: nam cum copia sanguinis stat fortitudo maior ipsius uirtutis. quando etenim magis est de sanguine, tanto est uirtus potentior illum regulare, et sic non dimissus à natura non putrescet solus. si modo mihi dicatis de massa illa sanguinis uos intelligere in questione, iam patet, quod possunt in illa fieri omnes quatuor gradus putredinis, et consequenter quatuor febres. primo enim ex super calefactione omnium humorum simul fit ephamera illa, deinde ex eorum ebullitione synocha sine putredine, deinde ex putredine ichorum suorum, et serositatum synocha cum putredine. Postremò ex putredine partis crassæ illorum humorum et propriæ substantiæ fit aliud febris genus supra nominatum. sed cum dictum sit de illis, quæ fiunt sine putredine satis abunde, dicamus modo de illis quæ fiunt cum putredine. dico autem non cum putredine solum ipsius ichoris, sed substantiæ quoque crassæ omnium humorum posse putrescere serositates, et ichores ipsius sanguinis: non dico solum sanguinis puri, uerum etiam totius massæ sanguineæ, in qua commisti sunt omnes humores simul, et sic fit febris synocha interpolata. Quod probò tripliciter: primum demonstrationibus à priori, et ex natura rei: deinde à posteriori, et ab effectu, atque signis: tum autoritatibus, ut illi qui nolunt credere rationi, credant hominibus. primo ergo à priori et ex natura rei uideamus quomodo

modo

modo fiat synocha febris cum putredine: primum enim ab obstructione meatuum cutis cum non possint transpirari, & euentari illi humores supercalefiunt, & sic fit febris ephemera, ex qua quidem super calefactione, nisi occurratur, deueniunt in eorum ebullitionem, & fit febris synocha sine putredine: si magis procedat illa ebullitio incipiunt putrescere serositates humorum, & sic fit synocha cum putredine. nam serositates sunt aptæ, sicut diximus, maxime ad recipiendam putredinem, & tum aptæ, cum sint in unoquoque succo, nisi ebulliamus succum illum, & decoquamus durare non possit: quoniam in illa aquositate, & sero facillime accenditur putredo, cum ergo sint primæ istæ serositates humorum, quæ putrescunt, relinquitur ex illarum putredine fieri febrem synocham putridam. Præterea quod ipsi ichores primo putrescant, uideatis illud, quod magis aptum, & dispositum ad putredinem primo putrescit: scimus enim quod natura non facit saltum in suis actionibus, sed de extremo ad extremum per ipsum medium procedit. cum ergo ipsum serum humorum sit magis dispositum, & aptum ad ipsam putredinem, quàm humorum substantia, relinquitur illud esse primum, quod putrescat; postea ipsa substantia humorum. si ergo primo putrescit ex illius putredine fiet febris synocha, quæ distincta est à febre illa cum putredine partis crassæ humorum. uidetis quomodo probauimus apriori: quod etiam amplius, & tertio, probare possumus ex modo ipsius uirtutis, & illius natura,

Q V Æ S T. M O N T A.

natura, ac ordine: uirtus enim semper magis sollicita est de ipso sanguine conseruando, & custodiendo, quã de ipsa serositate; per illumq; permanet in fortitudine, & sustentatur. ideo cum uelit permanere est sollicita plurimum de ipso fundamento. cum itaque contraria ipsa putredo accedit in corpus humanum, & natura isti resistere in totum non potest, semper relinquit prius id, quod magis illi uile est: ideo primo dimittit ichorem putrescendum, postea si maior fiat putredo, & maxima quidem tunc inuita dimittit quaque substantiam humorum. ergo primo putrescunt ipsi ichores ante, quam putrescant humores, quos nunc sanguinem nominamus, & sic a priori probauimus iam, quomodo ex putredine ichorum datur febris ichorum dico ipsius sanguinis. nunc restat ut a posteriori idem comprobemus, hoc est, ab ipsis signis, & hic sunt maxima argumenta, quæ fugi non possunt, cum ueritatem indicent: synocha enim parum durat; uel enim usque ad sextum, uel ad septimum omnino protenditur: quod si esset à putredine sanguineæ substantiæ, tunc multò longiori tempore perdurat. præterea nonne terminatur per ipsum sudorem? certum hoc est, non ipsius sudoris materia est ista serositas sanguinis: ideo cum expellatur illa putredo, terminatur ista febris. quid clarius esse potest? cum signa demonstrent omnino ipsos ichores putrescere in hac febre. præterea in hac febre dicebat Gal. esse calorem nõ mordacem, sed mitè, halitusumq;: modo mordacitas caloris fundam

fundatur in materia crassa, mitis uero calor fundatur
 in subtili. ideo signum hoc demonstrat in febre synocha
 primo fieri putredinem ichoris, antequam putrescat
 substantia sanguinis, ex illaq; putredine fieri febrem
 synocham. Præterea hic sunt pulsus magni, imò maxi=
 mi, ualidissimi, frequentissimi, uelocissimi, uirtus maxi=
 ma, & fortissima. Verū fortitudo uirtutis non stat cum
 putredine sanguinis, in quo fundatur, imò magis debili=
 taretur, sed cum substantia ipsius sanguinis prius pu=
 trescat, nonne omnino uirtus decūbit? ideo dicimus ser=
 uata substātia istius primo putrescere ichorē eius,
 quamobrem, in hac febre stat fortitudo uirtutis. pulsus
 aut sunt magni, quoniā inest multa humiditas: atq; cū
 ipsa arteria est humida, fiunt pulsus magni, sicut uide=
 bimus in nostro tractatu de pulsibus, cum loquemur
 de illorum causis. uidete ergo quomodo omnino ueri=
 tati consonent, signa demonstrant, rationes confir=
 mant: sed neque Gal. ab hac ueritate dissentit. Quare
 tertio uolo ponere authoritates ipsius si non uul=
 tis persuaderi rationibus, istis saltem effectibus per=
 suadeamini à Gal. primo ergo habetis Gal. in illo eo=
 dem cap. ix. lib. ij. de differentiis febrium, ubi dicebat
 continuarum quedam cōtinuæ, quæ synochæ dicuntur,
 quedam continuæ nomine generis: utraq; fit à bile.
 quomodo ergo distinguetur? Verum ad hoc in secun=
 do de crisi cap. sexto satisfactum est: & notate bene
 hic, quoniam soluimus contradictionem apparentem in
 dictis ipsius Gal. qui dicebat primo in illo cap. quod
 febres

Q V A E S T. M O N T A.

febres exquisitæ ardentes, & incensuæ sunt ex bile exquisita, quæ si habuerint unum paroxysmum dicuntur synochæ. Sed illemet Gal. in nono therapeutices cap. citato dicebat febrem hanc fieri ex putredine ipsius sanguinis, non autem ex putredine bilis: ergo uidetur esse contradictio in illius dictis, & est simile in hac re, sicut in erysipelate ipsemet dicebat. nam in secundo lib. de arte curandi ad Glauc. erysipelas fieri ex serositate sanguinis putrescente: in secundo uero therapeutices ex biliosa materia. Attendatis ergo & sumamus solutionem dictorum ex ipsomet. si enim unquam uideritis erysipelatis curationem primo uidetis illius colorem esse rubeum, quoniam ichor ille sanguinis, qui putruit rubeus est, sicut dicebat ille Gal. in secundo de differentiis febrium, ubi loquebatur de sputo pleuritidis: dicebat enim quod si sputum excretum fuerit rubeum, signum est ichorem sanguinis putruisse, quoniam ille ichor ut suus humor, ex quo fluxit, est rubeus: procedente uero tempore hic rubeus mutatur, & fit color luteus, uel citrinus: nam cum ille ichor excaluerit, & admodum super inflammatus fuerit propter maximam propinquitatem uertitur in bilem, sicque de ichore rubeo, qui mutatur in citrinum. Et ideo non est mirum, si dixerit illud modo esse ex ichore sanguinis, modo ex bile, quoniam sciebat, quod cum parum immutatur ille ichor uertitur in bilem. sic quoque in re nostra proposita dixit primo in nono therapeutices, ut iam soluamus contradictionem, febrem hanc fieri ex

ex putredine ichoris sanguinis, quoniam in rei ueritate ex illa fit, sed in secundo de crisi, & alibi dixit fieri ex bile, quoniam, ut diximus, & ichor sanguinis, & substantia ipsius bilis sunt ferè eiusdem nature, & tam proxima, ut ichor pauca quidam immutatione fiat sub forma ipsius bilis. Cum ergo primo illa febris fiat ex serositate sanguinis, quæ pauca mutatione si perseveret, uertetur in bilem, nõ immerito dixit in secundo de crisi illam fieri ex bile: in nono uero therapeutices cap. secundo dicebat Gal. hanc fieri febrem synocham cum æquabiliter omnes humores simul putrescunt, ubi intelligebat Gal. de illo ichore sanguinis: ex illo enim putrefacto fit synocha. quando uero dicimus ichorem hunc sanguinis non intelligimus ichorẽ illius sanguinis puri, uel bilis, uel melancholiæ, uel pituitæ: sed ichorem omnium humorum simul. Sed si etiã uultis intelligere de ipso putrescere, ita ut intelligamus hoc modo dicta Gal. synocham febrem fieri cum omnes simul humores putrescunt. i. sunt in putrescere, tunc poterimus etiam intelligere, quod dicat ipse de substantia ipsorum humorum: nam si illa super inflammetur, & incipiant habere quendam gradum putredinis, tunc fit synocha febris: sed si uolumus intelligere dictum illius in putrefacto esse, tunc intelligendum quoque est de ichoribus, non autem de substantia humorum, ita ut dicatur hoc modo, tunc fit febris synocha, cum æquabiliter putrescunt. i. sunt in putrefacto ichores sanguinis. i. humorum omnium simul. non enim est ichor, uel

QVÆST. MONTA.

sanguinis, uel pituitæ, uel bilis, uel melancholiæ: sed simul omnium humorū. Cum uero putrescit illa pars crassa sanguinis ultra subtilem non amplius est synocha febris: sed est pestilens omnino detestabilis, & habet naturam melancholiæ illa pars sic putrefacta, sicut dicebat postea Gal. nam iste est ordo debitus ipsius naturæ: cum enim iam putruerunt ichores humorum, fit febris synocha, sed si magis efferbuerit calor putredinalis, & maxima superuenerit putredo, cum natura illi non possit amplius resistere, dimittit quoque partem illam crassam humorum, & sic putrescit ex cuius putredine fit postea pestilens febris, non autem synocha: cuius signum est illud, dicebat Gal. quod in illa fiunt postea anthraces, & carbunculi, qui solent fieri ex melancholia, uerū nondum uere est melancholia, sed potius est quoddam extremum inter partem crassam sanguinis non putrefactam, & melancholiam: illi ergo proxima est, & si omnino melancholia non sit, habet tamen quandam naturam illius. Cum ergo fiant in illa carbunculi, & anthraces signum est esse febrem pestilentem: non enim fiunt, nisi in febre pestilenti ista apostemata nigra: nam uidemus quoque in illis febribus pestilentibus fieri, quas nunc uocamus petechias, si enim bene illas conspexistis nigrae sunt, quoniam illa pars crassa humorum traxit naturam melancholiæ. propria ergo sunt ista apostemata nigra sicut carbunculi febribus pestilentibus, sic erysipelata ipsi synochæ: sicut namq; in illa putrescens ichor sanguinis trahit

trahit naturam ipsius bilis, est enim tanquam confinium
inter bilem, & uerum ichorem in principio ichor bi-
lis: sic in ista putrescens pars crassa humorum trahit
naturam melancholiae, cum nondum sit uere melanco-
lia, sed tanquam confinium, & principium ipsius. cum
ergo in hac febre fiunt illa apostemata nigra, car-
bunculi, & anthraces dicendum esse, ipsam non syno-
cham, sed pestilentem, sunt enim pessimae huius generis
febres generate ex putredine substantia humorum,
& ualde periculose: cum enim deberent illi humores
regulari, & gubernari à natura, dimissi tamen sunt
putredini non propter aliud, nisi quia maxima causa
erat imprimens ipsam putredinem. Itaque cum maxi-
ma sit putredo, putrescant humorum substantiae, qui
fieri potest, ut illae febres non sint pessimae, quanto ma-
gis fierent pestilentes, si sola substantia pura sangui-
nis putresceret, cum in illa uis ipsius naturae conserue-
tur, & sustentetur, & debeat ab illa regulari, tamen
dimissa putredini, non nisi à maxima causa hoc fie-
ret. Nam dicebat quoque Gal. ipse in illo secundo de
differentijs febrium loquens de substantia crassa humo-
rum omnium simul, si debeat putrescere (inquit ipse)
requiritur maxima putredo impressa: neque uero pos-
sunt humores dimitti à natura, nisi maximae et ualidissi-
mae causae resistere non possit. dicebat enim proprie,
nisi ualidissime in ipsis humoribus imprimatur putre-
do ioxeipōs. Præterea & in primo libr. epidemiorū
dicebat Gal. pestilentes & has febres ex humoribus

QVÆST. MONTA.

putrefactis non fieri, nisi à maxima putredine, quæ maxima putredo potens uincere uirtutem non fit, nisi existente maxima humiditate in aere: quanto ergo maiore uim ipsius putredinis oportebit esse si debeat sola substantia sanguinis puri putrescere, cum maxime de illa sollicita sit natura, & hoc maxime facit, quod non fiet, quoniam oportet prius alios humores putrescere: ultimus enim, qui putrescit humor est sanguis, cum tam amicus sit naturæ: fatuum enim est dicere, quod natura dimittat sanguinem sibi amicum, & familiarem, quæ tamen seruabit alios humores. credo autem iam uos habuisse clarissimam doctrinam in hac re, & me intellexisse, quoniam non potest dici alio modo secundum Gal. neque secundum ueritatem. illi uero qui nolunt assentire ueritati, assentiant illis, qui decipiunt: sed oportet, quod illi prius comedant multum, antequam ueniant ad gradum utrum? sunt nimis superbi, & sine modestia locuti, nondum habent opiniones, ne quæ illas intelligunt, & uolunt extollere alias super illas, discant, discant docere, & prius sint boni scholastici, quam uelint esse præceptores: scio saltem eos, qui me intellexerunt, uidere ueritatem huius rei.

Dicamus unum de febribus, post conuertam me ad prælectionem nostram. Dubitatum fuit à quibusdam clanculum, non in mea præsentia, nescio propter quid abscondant se à facie mea, aut hoc faciunt propter reuerentiam præceptoris, aut propter malignitatem: quia nollent istam rem à me sustentari cum Ga-

leno

leno
nira
san
isti
rita
ne d
Paul
nost
ne p
cider
Qui
pers
cam
rem
citer
putr
nem
quib
ritati
cha e
non
homi
more
equ
ad p
re. d
in co
equ

leno, & ueritate. nam cum non potuerint aliud inuenire, inceperunt negare synocham fieri ex putredine sanguinis, & sustentauerunt rem nouam, nescio ubi isti inuenerint sic dictum, nolunt mihi credere, & ueritati, tamen persuadentur ab uno ignobili falso. Nonne dicunt hoc omnes antiqui medici Galen. Oribasius, Paulus, Aetius, Alexanderq; , & omnes recentiores nostris ita est, omnes dicunt synocham fieri ex sanguine putrido, isti tamen ignari hoc non aduertentes inciderunt in hunc detestabilem, & maximum errorem. Quid est quod illi non persuadent uos cum ueritate? persuadent tamen quidam cum falsitate: nescio quid dicam, nonne uidistis me dilucidissime ostendisse hanc rem? nonne uidimus quomodo, quando, & quotupliciter potest putrescere sanguis, & quomodo ex illius putredine fiunt febres. Nonne soluimus contradictionem apparentem in dictis ipsius Gal. & rationibus quibus potuimus firmauimus, signis manifestis, authoritatibus consentientibus, quomodo datur febris synocha ex putredine ipsorum ichorum, sed dicunt illam non dari: Gal. autem concedit, cui credendum: o miseri homines, & uere miseri: nonne fit cum omnes humores aequabiliter putrescunt? certum est hoc, illud aequabiliter est intelligendum quoad iustitiam, non quoad pondus: non enim aequales sunt humores in pondere. diximus autem hanc febrem synocham fieri solum in corpore plethorico, in quo sunt humores omnes aequales quoad iustitiam, non autem quod pondus; ita

QVÆST. MONTA.

ut tantum est de bile, quantum conuenit in ipso corpore sano, sicq; de alijs: in illo autem corpore plethorico, in quo fit ista febris sunt humores æquabiliter quoad iustitiam, & est plethoricum, quoad uirtutem, non quoad uasam: modo in illo plus abundat de ipso sanguine, quàm de alijs humoribus. ideo istis putrescentibus fit febris synocha, dicitur tamen à Gal. putrescentibus omnibus humorib. simul æquabiliter fieri febris synocha. ubi debetis accipere, sicut dicebamus heri, humores æquabiliter putrescere. i. illos ichores, qui sunt partes subtiliores humorum putrescere æquabiliter cum fit febris synocha: non enim putrescit ille, uel ille ichor puta ichor sanguinis aut bilis, aut melancholiæ, aut pituitæ, sed omnium humorum simul, & hoc modo nunc accipimus ipsum ichorem, & sanguinem, ut habet in se quatuor humores mistos: nisi enim accedat maxima putredo pars crassa humorum, & sanguinis putrescere non potest, sed primo putrescunt ipsi ichores: nam si illi non putrescerent, nunquam putrescerent ipsi met humores: quoniam sunt magis apti ad putrescendum ichores, inò sunt causæ, quod humores facillimè putrescant. si ergo de quo magis uidetur inesse, & nò inest, quanto minus inerit illi de quo minus uidetur inesse: modo magis uidetur inesse ipsis ichoribus, quod putrescant, quam humores, & ipse sanguis. ergo magis putrescent, & citius putrescent ichores: quod si debeant putrescere humorum partes crassæ, oportet putredinem ulterius procedere: non possum ego mihi

hi
is,
qu
cer
men
mus
O
suad
ter
rusc
dica
est,
ant
hum
isti
sum
lem,
ipsa
ipsa
uirt
quon
ritat
gu
qu
mis
illa
am
sce

hi aliter persuadere : dicatis modo quicquid uultis, uidetis ueritatem ducentem me ad hoc: ultra hoc, quod uidetis Galenum non aliter sentire, inò idem dicere. nihil enim aliud dicimus, declaramus solum illius mentem cum Hip. inò nisi ipse doceret nos hoc, dicemus & ipsa natura rei ad hoc deduceret, & si Hipp. & Galen. hoc mihi negarent, non possem ab illis persuaderi alio modo: quoniam ista est ueritas; neque aliter potest dici. postea quam putrescat solus, purusq; sanguis, & ex illius putredine fiat febris, quæ dicatur febris sanguinis, quod certè omnino falsum est, quomodo hoc posset fieri; sicut dicebamus paulo ante naturæ maxime familiaris est sanguis omnium humorum reliquorum. cum ergo putredo accedet, & isti resistere non poterit uirtus primo relinquet ipsum sanguinem putredini, & seruabit pituitam, uel bilem, & alios humores, maxime cum in illo sustentetur ipsa. ideo putrescente sanguine necessarium est, quod ipsa uirtus decumbat, tamen in hac febre est fortitudo uirtutis. quid dicemus ergo? quomodo hoc fieri potest? quomodo hoc imaginamini? qui non uultis credere ueritati? non uideo rationem. præterea inuenitur ne sanguis purus in actu? certe id mihi nunquam concedetis. quomodo ergo ille purus, solusq; putrescit? cum ille mistus semper sit, reliquiq; humores, maxime iuncta illa ratione, quod sit humor magis charus, magisq; amicus ipsi uirtuti. Quare dicendum potius est putrescere illum ichorem sanguinis, & sic febris synocha generatur.

QVÆST. MONTA.

generatur; quod si magis putredo illa accendatur, & fiat seipsa intensior, tunc de synocha transit in caufon; quoniam, ut dictum est, ichor ille sanguinis maxime propinquus est naturæ ipsius bilis, sicq; pauca quadam mutatione uertitur in bilem: ex bile uero generatur caufos. Itaque facillime de synocha fit caufos, nisi occurratur tollendo putredinem, & hoc modo intelligat Galen. quando dicit putrescentem sanguinem fieri sub natura bilis: accipit enim sanguinem pro illa parte ichorosa, subtiliq; sanguinis, quæ cum putrescat, nondum est omnino bilis, sed tanquam confinium illius: si ulterius tamen putrescat, fit pura, & uera bilis. Ex hoc quoque intelligatis dictum Galen. in illo primo Epidemiorum comment. tertio ubi dicebat, quod synochæ febres sunt pessimæ: non enim intelligebat de illa simplici synocha, de qua nunc loquimur nos, quæ fit ex putredine ichorum, quoniam non pertransit sextum, uel septimum: sed intelligebat de ipsa synocha, quæ iam uersa est in caufon, & procedente tempore etiam in pestilentem; quod fit uerum hoc, manifesto etiam experientia: Ego enim sepe ipse uidi, & uiderunt, qui mecum uolunt esse, multos homines de synocha ista deuenisse in pestilentem febrem: ratio statim in promptu, quoniam primo putrescunt ipsi ichores humorum, quod nisi occurratur putrescunt quoque ipsi humores, & sic fit febris pestilens periculosa, & pessima, & hoc modo ueritatem habet dictum Galen. quid clarius hac re esse potest? dicatis mihi quæso: non

ne semper prius inflammatur, & accenditur illud, quod est aptum magis ad accensionem, & inflammationem hoc mihi nullus negabit, postea si maius fiat incendium inflammatur illud, quod non erat ita inflammabile. nonne uidetis cum incenditur domus, in qua sint paleae, et trabes primo ignem rapere paleas ad incendium, quoniam sunt magis inflammabiles, post ipsa ligna minus inflammabilia: quod si magis, atque magis incrementum accendit non solum paleae, & ligna comburantur, sed & ipsi muri incipiunt scindi & rumpi, & laborare: sic propemodum in re proposita: cum enim putredo accedat in corpus humanum primo incenditur in ipsis ichoribus humorum, quoniam longe sunt aptiores ad putredinem, & longe inflammabiliores, postea ipsi humores quoque, si magis, atque magis augmentatur putredo: & ita primum fit febris synocha: deinde pestilens, & sic habetis rem hanc clarissimam: si intelligitis me eritis resoluti in hac materia: sed si non uultis me intelligere, & magis falsos audire, nihil mea ipsius, sed uestra omnium plurimum refert: meque prorsus fugit quomodo discetis: illi nunquam discunt, credatis mihi, qui sunt pertinaces: unum scio, quod doctrina mea uera est cum antiquis semper existens, nihil noui addo nunc, & qui aliter uolunt tenere habent cognitionem malam, & non sunt apti ad philosophiam: hoc saltem unum praeter me fero, & polliceor uos posse scire omnes, qui meam sequuntur doctrinam: sunt re primos medicos, et philosophos illius ciuitatis: sunt semper

Q V AEST. MONTA.

semper honorati, & primi intra Italiam, & extra
sciunt, qui uident bene uideo non omnes istos esse
meos scholasticos, sed sunt spurij potius: tamen multi
illorum, non omnes qui ingrediuntur hanc scholam
sunt mei, imò ueniunt huc propter aliud: uideant ipsi
saltem non appellantur mei disciplina, si uolunt esse
pertinaces poterunt esse. Et sic hactenus habetis quæ-
sitionem à me tractatam de febre sanguinis ea, qua po-
tui diligentia, uestrum erit officium meliora colligere,
& si quid erroris fuerit, non uitio tamen uertere de-
betis: propterea quod hæc ego Montanus non edidi in
lucem, neque ut prodirent, commisi; sed discipulus qui
dam meus me docente summa cū diligentia excerptisit,
IO. CAROLVS MONNETVS emendauit
Idibus Augusti, 1554. cum summa tamen difficulta-
te, cum exemplar male scriptum, & ferme totum cor-
ruptum esset: qui enim optimus excerptor fuerat pro-
fitente Montano, perdiderat, aliudq; mutuo, quod ha-
buit, acceperat.

Bene ualete, & Plaudite

Mater omnes ægritudines, quæ humano corpori contingunt, illæ maxime sunt necessariae, ut cognoscantur exquisitè, quæ uterum mulieris afficiunt: nam præterquam quod sunt frequentes admodum, sunt etiam curatu per difficiles, atque interim exitiales: plurima quoque annexa habent digna consideratione: quorum ratione notitiam illorum inuestigare debemus, maxime cum nobilissimum quodq; membrum in consensum trahat uterus, nimirum cor cerebrum, hepar, nervos, & præcipue uentriculum. Vnde omnes actiones tam animales, quàm naturales, & vitales summopere læduntur propter consensum. De animalibus satis constat, quoniam uirtutes motiue intercipiuntur. præterea sensus tam interiores, quam exteriores læduntur, & intercipiuntur, ita ut priuentur sepe sensu, & motu. De uitalibus autem quid dicemus? Videmus enim cor ipsum ita in consensum trahi, ut pulsus sepe amittatur, & difficile sit cognoscere uiuant ne mulieres, an mortuæ sint? & hoc dicit Galenus sexto de locis affectis ca. 5. De naturalibus uero, nimirum uirtutes naturales afficiuntur propter uteri consensum: nam uirtus concoctrix, sanguificatrix, distributrix, attractrix, retentrix, expultrix, & omnes reliquæ debilitantur, ac quandoque corrumpuntur.

MONTANVS

puntur. Vnde non mirum est, si accidunt sepe Apoplexia, Epilepsia, paralysis tabes, hydrops, tumores præter naturam, ulcera maligna, & pessima, & denique nullum est genus pessimarum ægritudinum, quæ non possit ex huiusmodi affectione uteri contingere. præterea circa has ægritudines oriuntur plurimæ difficultates; quippe quod uteri affectus sunt maxime incogniti. Vnde plerique non curantur tum propter imperitiam, & ignorantiam medicorum; uel pudorem, qui nesciunt quandoque percunctari, uel non audent: tum etiam quia mulieres affectæ singula quædam que narrare non possunt, uel nesciunt ea exprimere, uel nolunt, quia uerecundantur dicere, quæ eis contingunt. propter igitur omnes istas rationes medici antiqui, præcipue Hippocriti copiosissimi fuerunt, & diligentissimi in his morbis pertractandis, licet in alijs ieiunius sepe, & compendiosi extitisse uideantur: & ratio huius fuit, quia miserti sunt humani generis. Nam uidebant quod præter cætera incommoda huiusmodi ægritudines tollunt genus humanum, & propagationem sobolis, & conceptum. Quid autem miserius sterilitate in hoc orbe? contra quid utilius poterat esse, quam prohibere, ne animal interciperetur, sed generaretur. Nostri autem medici noui ualde defecerunt, quia destituti sunt methodo, & quia isti morbi sunt ualde difficiles, & intricati. Solet autem id perpetuo fieri ab ipsis nouis, ut ubi est aliqua difficultas, semper desiciant, & sint insufficientes in rebus difficilioribus causis

renu

rentes methodo: & quanto sunt negligentiores, tanto
 sunt morbi difficiliore. Nos hoc animaduertentes ra-
 ti sumus operæ precium facturos, si de his morbis ex-
 quisitisime tractaremus, sed cum latissimus sit huius
 materię campus, ut uix annus singulorum narratio-
 ni sufficeret, & nobis breue admodum sit tempus, &
 habeamus rationem maximæ utilitatis uestræ, eoq;
 magis, cum practici simus. ideo interim decreui sub me-
 thodo, & typo quodam uniuersali omnes uteri ægritu-
 dines complecti ea ratione ductus, ut qui sunt magis
 eruiliti ex isto typo, & methodo possint per se facile,
 et recte particularia inuenire: qui uero rudiores sunt
 occasionem, & facultatem habeant ascendendi ad altio-
 ra, & ulterius speculandi. Posito hoc fundamento for-
 tissimo iuxta illud Horatij. Dimidium facti, qui bene
 cepit, habet: ita procedemus, ut posita communi om-
 nium ægritudinum uteri methodo, postea exempli lo-
 co explicemus unum particularem morbum de fluxu
 menstruo præter naturam. ut igitur per methodum
 procedamus à loco illo communi, unde trahimus om-
 nia principia sumemus exordium, ut alias semper con-
 suemus facere, talisq; processus erit incipiendo à na-
 tura rei, hoc est, ab uteri natura. Vterus itaque po-
 test dupliciter considerari: uno modo prout est mem-
 brum simile, alio modo prout est membrum organi-
 cum: & sic secundum diuersam considerationem ha-
 bet etiam diuersos morbos, & diuersam curationem.
 Nam si ut simile consideretur, potest pati omnes
 ægri-

MONTANVS

ægritudines, & symptomata, quæ alia membra simi-
 lia, ut omnes intemperies simplices, & compositas:
 cum materia, & sine materia. præterea fluxiones si-
 ue sit fluxio sanguinis, siue bilis atræ, siue pituitæ, siue
 humorum putrefactorum, siue etiam seminis corru-
 pti, & hoc uidetur magis proprium ipsi utero. Am-
 plius patitur tumores omnes præter naturam, inflam-
 mationes, rhagades, scirrhos œdemata, solutiones con-
 tinui, ulcera cuiuscunque generis, canculos, fistulas:
 hæ omnes ægritudines contingunt utero, ut similari
 membro, de quibus non multum loquemur, quoniam
 sunt communes etiam alijs partibus: & quod diximus
 de reliquis membris, hoc etiam de utero dicendum est:
 nec habent illæ diuersas indicationes ab istis præter
 eas, quæ sumuntur à natura membri. Nam uterus non
 est eiusdem substantiæ cum alijs, nec eandem habet col-
 ligantiam. Vnde quia ex substantia membranosa, &
 nervosa est, & habet talem, uel talem colligantiam,
 hoc, uel illud faciendum est: sed de his postea in parti-
 culari tractatione. Alio modo uterus consideratur, ut
 membrum organicum, & nos de morbis uteri sic ac-
 cepti tractabimus procedentes methodo. Quatenus
 igitur uterus est instrumentum, duos habet usus: quo-
 rum alter est, ut concipiat, & retineat foetum ratio-
 ne propagandæ sobolis: alter est, ut excrementa ex-
 cernat tum ratione sexus, tum ratione loci: frigide
 enim sunt foeminae, & ratione frigiditatis multa ex-
 crementa congregant, quibus expurgandis natura se-
 cit

cit uterum. Signum est quod quandiu fluent, & erunt
 secundum naturam menstrua, tandiu secundum uterū
 foemina erit sana, & quum non habuerit menstrua,
 uel fuerit præter naturā, incidet in omne genus ægri-
 tudinum. Quandiu ergo isti usus secundum naturam
 se habebunt, tandiu uterus erit sanus: Sin minus, erit
 insalubris. Mutantur autem isti usus, & impediuntur
 à morbo aliquo. Sed morbi sunt triplices, intemperies,
 mala compositio, & solutio unitatis. uterque igitur
 usus impediri potest ab his tribus generibus morbi.
 Sed ut progrediamur secundum rectam methodum, in-
 cipiamus ab usu concipiendi, & uideamus quot modis
 impediatur hæc actio, uel usus? Non discedam autem
 à Galeno, qui in libro de causis symptomatum ait actio-
 nem omnem tripliciter ledi, uel ut prorsus auferatur,
 uel ut diminuatur; uel ut corrumpatur. impeditur igitur,
 & leditur actio concipiendi his tribus modis. Nā
 auferitur prorsus quoniam non continetur foetus, uel
 si retinetur, corrumpitur, & nullam formam natura-
 lem animalis, nec præternaturalem recipit. Si uero hu-
 ius actio non auferatur prorsus, sed diminuatur, conci-
 pit quidem mulier: sed non potest continere, nec perue-
 nit ad proprium, & ultimum finem; imò ante tempus
 deiecit suum. Si corrumpatur actio concipiendi, reti-
 netur quidem foetus sed non generatur id, quod gene-
 rari debet, idque etiam lesio est, & dupliciter contingit:
 uel enim quod generatur est ex toto genere præter
 naturam, & est caro illa, quam Græci molam appella-
 larunt,

larunt, quæ caro est informis, & generatur in utero,
 & non est durities uteri, ut sensit Paulus: Vel non est
 ex toto genere præter naturam id, quod generatur,
 sed est aliquod morbosum, & est conceptus corruptus,
 quoniam uel mortuus est foetus antequam editur: uel si
 non est mortuus, adeo informis, & debilis generatur,
 ut statim post partum moriatur: quia non potest ui-
 uere, quum in ipso etiam partu istæ actiones sint impe-
 dite. Cause quare auferatur uis concipiendi, ita ut ni-
 hil prorsus seminis contineatur, i. ne tantillum quidem
 semen immoretur in utero multæ possunt esse: prima
 est imbecillitas uirtutis appetendi & contrahendi, ad
 quã sequitur debilitas uirtutis attractiue: ubi enim nõ
 est appetitus, nec ibi delectatio: quia deficiente secuta est
 huiusmodi debilitas, & quum non attrahat uirtus at-
 tractiva est causa, quod semen non contineatur: multa
 enim propter morbos fastidiunt coitum. Causa uero
 huius imbecillitatis, seu carentiæ appetitus est frigidi-
 tas uteri, quæ siue sit sola intemperies, siue cum humi-
 ditate iuncta, siue cum materia facit inappetentiam.
 præterea si ulcus, uel inflammatio, aut tumor aliquis
 præter naturam esset in utero, uel in collo ipsius pos-
 set esse in causa istius inappetentiæ. ergo dum penis
 uiri attingit locum illum affectum causat dolorem, &
 tunc appetentia cessat: sed ista sunt per accidens. Vel
 potest esse propter maximam debilitatem uirtutis con-
 tentiue, ita ut quicquid in uterum conijcitur, statim ex-
 cidit: & hoc fit propter plurimam humiditatem, quæ
 est

est
 aut
 ma
 Ite
 rati
 ger
 pter
 pedit
 est in
 foran
 in pa
 finis
 inue
 scos
 inue
 eò qu
 cuti
 ait, q
 retrah
 quodd
 rum, q
 gatus
 fit, nisi
 modi
 mens
 dilata
 id qu
 & ue

est causa immediata, cum faciat laxitatem matricis. Ea autem humiditas potest esse uel cum materia, uel sine materia, siue sit essentialiter ibi, siue aliunde influxa sit. Item potest esse ratione caliditatis existentis in utero, ratione cuius uterus non appetat: potest etiam contingere propter aliquam malam compositionem, ut propter tumorem, & duritiem existentem in collo quæ impedit rectam injectionem seminis: uel quia collum uteri est inuersum ad aliquam partem, & quum inuertatur foramen illius non est continuatum, imò clauditur, quia in parte, ubi inuertitur fit angulus, & hoc frequentissimum solet esse in mulieribus. Sed à quo causetur talis inuersio? maxima est lis inter sequaces Galeni, & priscos medicos. Antiqui enim uolebant quod huiusmodi inuersio fiat propter siccitatem exiccationemq; uteri, eò quod exiccoetur uterus, quum non fluunt materie, si cuti solebant fluere, ut author de morbis mulierum ait, qui liber adscribitur Hippocrati, & propterea retrahatur uterus ad superiora tanquam ad pabulum quoddam. Sed Galenus deridet hanc rationem priscorum, quæ impossibilis sit. Nam uterus est ualde adligatus, nec potest accedere ad superiora, quum non possit, nisi per tantillum spatium moueri, sit autem huiusmodi inuersio (dicit ipse) quoniam dum continentur menses in uenis, implentur, & humectantur uenæ, & dilatantur: & quum dilatentur fiunt breuiores. Nam id quod augetur per latum, per longum abbreviatur, & uersus principium contrahitur. Et ideo quum uenæ

MONTANVS

ex repletionem nimia dilatantur, de necessitate retrahitur, suntque breuiores, & suspendunt uterum, quia in tali retractione retrahitur etiam uterus: unde sequitur talis inuersio: & quia uena in dextra parte sepius magis intumescunt, in ea etiam fit uteri magis inuersio. Vnde Galenus in sexto de locis affectis cap. quinto, inquit quod si retractio sit equaliter facta in illis uinculis, non magis uertitur uterus ad unam, quam ad aliam partem, sed si inaequaliter fiat retractio, ad partem uementius trahentem inuertetur: ista est Galeni ratio: sed forte non demonstratiua. Quare uel propter inappetentiam, uel propter imbecillitatem uirtutis, uel ob inflammationem in utero existentem interficietur conceptus, uel ratione solute unitatis non fiet conceptio. Accidit etiam quandoque uitio ipsius uiri, uel ratione seminis quod sit ualde aquosum, uel alioquin habeat malam qualitatem, uel quod penem habeat nimis breuem, ita ut congeletur semen prius, quam ad locum deueniat, uel quod is nimis longus sit: (sunt haec dicenda loco ita exigente licet parum sint decora) istae sunt omnes causae, quare semen prorsus non continetur in utero, quae auferunt usum concipiendi. Quandoque semen recipitur quidem, & retinetur in utero: sed corrumpitur ibi post tres, uel quatuor, uel quinque dies, uel sex, ita ut prorsus nihil generetur, nec concipiatur: & ista corruptio contingit uel ratione seminis, quod sit aquosum, & nimis humidum, & calore destitutum, uel ob nimiam uteri caliditatem, quae trahit ad se, &

se, &
tion
gidid
quae
lumq
fis, q
prim
memb
tur,
bent.
deuen
postea
neri,
mosiss
concep
neri q
sed cum
abortu
quae no
fit uel
dum, sic
humid
perfici
humid
foetus
quam
cula et
uel fit

se, & exiccat humiditatem innatam ipsius seminis, ratione cuius sequitur corruptio: uel ex nimia uteri frigiditate ob quam in utero perinde sit, atque in terra, quæ quum nimis frigida sit frustra semen accipit, nullumq; fructum affert, imò corrumpitur. Et hæc de causis, quæ prorsus auferunt usum concipiendi: quod erat primum membrum de actionibus ablatis. secundum membrum erat, quando actiones diminutæ ledebantur, quæ quidem actiones diminutæ alio modo se habent. Nam contingit, ut uterus concipiat quidem, & deueniat conceptus ad aliquam formam embryonis: sed postea quam grandiusculus efficitur non potest retineri, & excidit ante tempus, sicut ualidissima, & formosissima quædam matrona Veneta sæpius quidem concipit, sed ferè semper abortitur. Itaque potest contineri quidem conceptus per tres, uel quatuor menses: sed cum non possit uterus amplius continere, sequitur abortus. Abortus igitur dicitur talis actio diminuta, quæ non potest peruenire ad finem intentum, & hoc fit uel uitio seminis, ut cum est magis calidum, frigidum, siccum, ac humidum, uel nimis aquosum, uel nimis humidum: semine enim potest generari foetus, sed non perfici: uel fit, & sæpe uitio uteri, quando est nimis humidus, & nimis laxus, in quo quidem fit inchoatio foetus: sed cum grandior efficitur, & deuenit ad aliquam molem, non potest retineri, sed excidit, quia uincula etiam ratione nimie humiditatis disrumpuntur: uel fit uitio temperamenti ualde pituitosi, quod auge-

MONTANVS

tur alimento frigidiori. Nam talibus mulieribus plurima pituita generatur, & plurimus sanguis humidior, & quum tale alimentum ad uterum deferatur plus, quam oportet, tunc ab eo suffocatur fœtus, & non potest contineri, quantum oportet: & istæ sunt omnes causæ diminutæ conceptionis. tertium membrum erat de actionibus corruptis: actiones conceptionis corruptæ sunt, quod generatur quidem, & continetur diu illud, quod generatur, sed tale uel est omnino præter naturam, uel saltem maxima ex parte. Quod ex toto genere præter naturam generatur, est caro illa, quam molam appellant istæ nutrices. Et Galenus in decimo quarto de usu partium cap. 7. est caro quædam informis: & non potest generari hæc caro; nisi conueniat semen uirile, & in hoc differt ab illis subuentaneis, quæ generantur sine semine, & ὑπανέμια ibidem à Galeno uocantur. dicitur autem ex toto genere præter naturam, quia nullo modo consequitur finem: natura enim animal intendit. Tale autem generatur uel propter multitudinem seminis muliebris suffocantis facultatem seminis uirilis, quod quidem facit aliquid: atque tale est præter naturam omnino, uel propter semen uiri, quum nimis calidum, & super assatum sit, sed hoc raro aduenit. Sicut enim actio bona fit à calore moderato: ita actio corrupta fit à calore immoderato. Et ideo quum excedit calor non potest regulari à uirtute formatiua: unde postea generatur illa mola omnino præter naturam. Quando uero conceptus corrumpitur, quia generam

gene
ter r
anim
part
anim
dictis
litate.
ptio a
uero
illam
cas ad
istis,
ditas,
& r
intrin
thodu
test co
rò att
cernat
thodu
dum n
erit sa
turam
istoru
nuan
opor
pror
prim

generatur aliquid, quod non est ex toto genere præter naturam, tunc generatur quidem animal: sed tale animal infirmum est, & moritur ante partum, uel in partu, uel paulo post partum corrumpitur, & tale animal inutile est; & hoc fit ab eisdem causis superius dictis à mala temperatura uteri, & mala seminis qualitate. Sed differunt in gradu, quia ubi prorsus conceptio aufertur, tunc illæ causæ uehementiores sunt: ubi uero diminutæ, uel corruptæ aufertur, non ita potentes illæmet causæ redduntur. Omnes has causas intrinsecas adiuuant causæ extrinsecæ, ita ut intenduntur ab istis, ut aer, cibus & potus, nimius motus, nimia caliditas, uel nimia frigiditas, potiones nimium aperientes & reliqua similia: quandoque omnes istæ causæ tam intrinsecæ, quàm extrinsecæ concurrunt: quum uos methodum habeatis, potestis eas componere: & nihil potest contingere, quin præuideatis illud. Quantum uero attinet ad secundum usum uteri, qui usus est, ut excernatur id, quod excerni debet, ut habeamus etiam methodum istius sciatis id, quod excernitur uel est secundum naturam, uel præter naturam: secundum naturam erit sanguis menstruus, uel semen quando secundum naturam excernitur: præter naturam autem quodcumque istorum erit, quando intercipiuntur omnino, uel diminuantur menses, & semina, uel exeant in plus, quam oporteat: & ita utrunque istorum potest uel auferri prorsus, uel diminutæ, uel corruptæ. Sed de semine primo dicamus: aufertur, & intercipitur prorsus

MONTANVS

semen, uel seminis fluxus propter multas causas, uel quia mulier priuatur delectatione, & uiri: atque delectatio aufertur mulieribus, quando uirum non habent, ut castis. s. contingit. Vnde postea ex retentione seminis scruissima accidentia sequuntur, ut Galen. sexto de locis affectis. uel intercipitur semen propter aliquas obstructions factas in uijs, & ego cognoui quendam uirum nobilissimum, qui in coitu multum delectabatur; sed dum semen uenisset ad quendam terminum non poterat, nisi cum difficultate exire, ita ut multum afflictebatur. Nam licet semen à proprijs uijs egrederetur, non tamen omnino progrediebatur, & hoc in uiris raro contingit: in mulieribus autem saepius, ac frequentius uel propter frigiditatem, uel propter crassitiam seminis, uel etiam quia non ita cito assequuntur finem mulieres sicut uiri. Quare permanet semen, & incrassatur: & istae sunt causae retentionis seminis. Causa uero retentionis sanguinis menstrui, ita ut non defluat singulis mensibus potest esse, uel ratione sanguinis, quia saepe ita crassus, & feculentus est, ut non possit exire uel propter angustiam uiarum, uel propter debilitatem uirtutis expulsiuae, uel propter paucitatem sanguinis, uel propter frigiditatem uteri, & sanguinis, uel propter obstructionem uteri, uel etiam propter omnes istas causas contingit priuatio sanguinis menstrui, & tunc difficilior fit aegritudo, quando propter plures causas, quam propter unam supprimuntur menstrua: quod si penitus auferantur, & contineantur

menstrua

menstrua, sequuntur seuissima accidentia, & grauis-
 simi morbi, ut apoplexie, epilepsie spasmus, hydropes,
 & quaecunque aegritudines ex repletionem solent, &
 possunt accidere. Diminutio uero menstruorum habet
 easdem causas, quas & eorum ablatio: sed cause quæ
 minuunt menstrua, sunt debiliores, quam quæ prorsus
 ea auferunt: tunc enim non emittunt tantum men-
 struorum, quantum oporteret: in uniuersum eadem
 sunt suppressionis excrementorum cause, quæ &
 diminutionis, nisi quod illæ sunt ualidiores, hæ uero
 diminutæ, non ita potentes in gradu, & sic imbeci-
 liores sunt.

Ceterum quando sunt imbecilliores in gradu, tunc
 etiam ipsæ diminutæ agunt: quum uero sunt in gradu
 potentiores prorsus auferunt, & interceptiunt actionem.
 Reliquum modo est, ut aliquid etiam dicamus de
 actione corrupta, quando menstrua sunt corrupta, &
 deprauata. Dicimus enim actionem esse corruptam,
 uel aliquid esse deprauatum, quando illud agit, quod
 agere non debet. quando igitur excrementa menstrua
 exeunt, quomodo, & quando exire non debent, dici-
 tur actio corrupta, uel deprauata: sed quoniam deprauatas
 actiones non possumus recte cognoscere, nec intelligere,
 nisi prius sciamus, quæ sunt actiones naturales, ideo
 uidendum est, quot conditiones requirantur ad hoc ut
 excretio tam seminis, quam menstruorum dicatur
 naturalis: ita enim facile apparebit, quæ sit deprauata et
 non naturalis: est etenim duplex excrementum, alterum
 natu-

MONTANVS.

naturale in substantia, & excretionem; alterum etiam naturale quantum ad excretionem, & substantiam; dum excretum est, efficitur præter naturam, ut sanguis menstruus. Quod autem ad menses spectat, illa menstruorum excretio naturalis est, quæ seruat istas quatuor conditiones: prima ut seruet periodos suas: naturales autem suæ periodi sunt, ut singulis mensibus excernantur menstrua: quando uero tardius, uel citius exeunt præter naturam sunt, & periodus non est naturalis. secunda conditio, ut durent debito tempore, & naturali hoc est, tribus, aut quatuor ad summum diebus: quod si quartum diem pertranscant, non sunt naturalia. tertia conditio, ut sit debita quantitas: quantitas autem menstrui sanguinis sunt duæ cotylæ atticæ, & cotyla attica pendet nouem uncias: Latina autem nostra est. 10. unciarum: nos loquimur de cotyla græca. Quum igitur tota quantitas debeant esse duæ cotylæ, erunt unc. octodecim. quarta & ultima conditio est, ut præter quantitatem sanguinis substantia sit naturalis: substantia autem naturalis debet esse talis præcisè, qualis est substantia sanguinis uimæ iugulatæ: istæ sunt quatuor conditiones requiritæ naturali menstruorum excretioni, quæ sumuntur ex primo libro de morbis muliebricibus siue modo ille liber sit Hipp. siue polybi, siue alterius certum est, quod est uiri doctissimi. Caterum ubi aliqua istarum conditionum defecerit, excretio illa menstruorum erit præter naturam, & secundum rationem excessus magis, uel

uel minus mulier erit infirma. Nam si secundum unam tantum conditionem declinabit, non erit admodum sensibilis lesio: si uero secundum plures fient etiam lesiones plurimæ. Mensuranda igitur ægritudo est pro gradu defectionis ab his, quæ sunt secundum naturam: ista omnia potestis etiam accommodare alteri excremento semini: siquidem ad naturalem seminis excretionem requiritur primo debita periodus, et tempus debitum, quod est quando concreditur cum uiro, ut simul concurrat uiri, et mulieris semen: si uero et sine congressu, et citra congressum uiri exeat semen, non est naturalis excretio. deinde requiritur quantitas, quæ quamuis non sit ita determinata, et notæ debet tamen esse proportionata semini uirili: si uero plus seminis emittatur, quam oportet præternaturalis erit excretio. Videatis in libro de morbis mulierum, ubi hæc omnia habetis. deinde requiritur, ut semen sit purissimum nulla mala qualitate, aut odore affectum, alias erit præter naturam. Postremò requiritur substantia seminis naturalis: tot dicta sint de excretionem naturalitum menstruum, tum seminis: ex quibus facile colligi potest, quæ sint conditiones excretionis præter naturam tam menstruum, quam seminis, nimirum illæ sunt, quæ non seruant quatuor illas conditiones dictas naturales. Atque prima est, quando non seruatur debitum tempus, ita ut excretio non fit in tempore, in quo fieri debet: secunda quando non seruatur debita quantitas: sed plus, uel minus excernitur: tertia est quæ
do

MONTANVS

do mutatur qualitas, ut quando excrementum est nimis tenue, uel salsum, uel amarum, uel fetidum: quarta est quando mutatur substantia, ut si loco sanguinis exeat pituita, uel aliquis humor alius corruptus. Sufficit autem una conditio ad hoc, ut excrementum sit præter naturam, hoc est, si in una declinauerit, & si plures conditiones ex his quatuor fuerint maior erit excessus, eoq; magis si fuerint intensæ, & de his nobis magis erit considerandum. Causa autem cur excernatur semen præter naturam extra tempus, & quando excerni non debet prima, et potissima imaginatio est. Sunt enim quædam mulieres ita salaces, & ualde imaginatiuæ, ut dum cogitant, & uident iuuenem pulchrum statim semen emittunt, ita ut sola mulieris, uel pueri pulchri imaginatio est causa, ut semen emittatur, & huiusmodi emissio dicitur præter naturam. secunda causa est in ipso semine, ut quando semen est nimis calidum, & feruens, qua ratione facile ad motum excitatur. tertia causa est uiarum amplitudo. & ideo mulieres assuetæ ad coitum, quia habent meatus amplissimos sunt paratæ ad talem excretionem. quarta causa est uteri caliditas, & testiculorum mulierum semen facile eiaculantium. præterea multitudo seminis est causa talis excretionis: tenuitas etiam seminis, & mordacitas, ac acrimonia: tenuitas autem seminis est à tenuitate sanguinis, quia nihil aliud est semen, quam pars sanguinis optima bene concocta, & perfectissima: sed non est eadem tenuitas utriusque, eo

quod

quod concoctio naturalis procedit semper incrassanda: tamen tenuitas seminis proportionatur tenuitati sanguinis, quæ quidem generatur à moderata caliditate, cui adiuncta est siccitas. Et isti qui habent huiusmodi sanguinem tenuem, sunt admodum ingeniosi, habent optimum ingenium, & perfectas, ac expeditas operationes: quia leui etiam titillatione mouentur ad seminis excretionem, istæ sunt causæ cur semen non suo tempore excernatur, quæ erat prima conditio seminis præter naturam excreti. secunda conditio erat quoties in maiori quantitate prodit semen, quam prodire debet, quæ etiam excretio est præter naturam, & est ab eisdem causis dictis: uel enim nimius feruor, uel nimia copia seminis, uel uiarum amplitudo, & reliqua sunt in causa cur semen prodeat in maiori quantitate, quàm prodire deberet. tertia conditio erant ipsæ qualitates acuentes sicut salsedo, quæ ratione alicuius putredinis fit, & acrimonia, quæ fit ratione pituitæ, uel alicuius humoris erodentis. quarta conditio erat quoties semen mutatur, & corrumpitur. causa uero cur corrumpatur tota substantia seminis est uel longa mora, & detentio seminis in uasis, uel assuetudo mulieris ad coitum aliàs, præsertim si mulier assueta fuerit, quæ postea absteineat à coitu: aggregatur enim quantitas maxima seminis, & putrefit, quæ aggregata, & corrupta insurgit postea uirtus expulsiua ad expellendum, & tunc incipit gonorrhœa. præterea ab alijs causis etiam potest provenire gonorrhœa, ut à nimia caliditate

caliditate: unde si plures concurrant causæ, eo peior
 erit illa gonorrhœa. Sed notetis quod fluxus seminis
 contingit ab huiusmodi causis: & aduertatis in huius-
 modi mulieribus talem fluxum esse illum, qui dicitur
 gonorrhœa. Nihilominus uidebitis paucissimos, qui di-
 stinguant tam in cognitione, quam in curatione hunc
 fluxum affectum gonorrhœæ in mulieribus à fluxu
 menstruorum alborum, quum tamen sint differentes,
 & diuersam curam exigant, & certè nulla est cura,
 nec casus magis necessarius, & utilis, quam tractatus
 iste, tametsi sit admodum difficilis, & confusus. Hæc sa-
 tis de excretionem seminis præter naturam, siue de illo
 affectu, qui dicitur gonorrhœa in mulieribus: modo
 de fluxione sanguinis menstrui præter naturam aga-
 mus. sanguinis autem menstrui fluxio, si debet esse præ-
 ter naturam easdem conditiones, quas seminis esse dixi-
 mus, habebit: primo requiritur, ut sanguis menstruus
 non exeat debito tempore, in quo debebat exire, ita ut
 non seruet suas periodos de mense in mensem: uel etiã
 excernitur tempore non opportuno: quando mulier
 est prægnans. Duo igitur sunt tempora minime op-
 portuna, ad quæ sequuntur istæ excretiones non op-
 portune. Sed causæ cur menstrua prodeant tempore
 prægnationis multæ possunt esse: causæ enim primiti-
 uæ & extrinsecæ possunt esse, uel mala & in debita
 uictus ratio, uel incommodus coitus cum uiro, & con-
 gressus sine aliqua moderatione, uel quod iactetur uio-
 lenter, uel plurimi motus, et multum exercitium. præ-

terea exeunt menstrua mulieribus prægnantibus,
 quæ incedunt in currum: nam ex illa ualida agitatione
 currus agitantur menses, sicut solet nostris Patavinis
 contingere. Præterea excitantur neutiquam opportu-
 ne menstrua à cibis plurimis nimis aperientibus sum-
 ptis. Item ex timore, & ex quocunque uehementi ani-
 mi motu: & istæ sunt causæ extrinsecæ. Causæ uero
 intrinsecæ possunt esse multitudo sanguinis, latitudo
 uiarum, uteri caliditas: ex huiusmodi enim causis mu-
 lieres incidunt facile influxum sanguinis, & menstru-
 rum, licet etiam sint prægnantes. Quod si menstrua
 in prægnante fluant ualide. i. plurima copia, ut Hipp.
 ait sæpe abortus sequitur: si uero moderate, & pauca
 quantitate fluant non ita obsunt, neque nocent conce-
 ptui. Causæ uero excretionis menstruum quando
 mulier non est prægnans, hoc est, quum prodeunt in
 medijs spatijs inter menstrua, sunt illæ eadem causæ,
 quæ sunt cum prægnatione. Præterea sæpe contingit
 talis excretio menstruum propter aliquod uitium
 existens in mala compositione uteri, ut si nimis laxa,
 fuerint ipsius orificia, uel sit tumor aliquis præter na-
 turam in utero, uel ad sit laxitas ipsius. Item solutio
 continui, ut ulcus aliquod, & alia: istis de causis non
 prodit sanguis menstruus horis consuetis: & hæc de
 prima conditione. secunda cōditio est, ut quādo suis tē-
 poribus quidē exit, sed excedit quantitatem suam de-
 bitam, & in maiori quantitate exit, quā oportet:
 & hæc similiter excretio est præternaturalis, & con-
 tingit

MONTANVS

tingit propter easdem causas accedentes : præterea à
tenuitate sanguinis, & acrimonia humorum, quæ sti-
mulent. tertia conditio est quando peccat in qualitate,
ut quando efficitur salsus ob putredinem, aut propter
admissionem pituitæ salsæ; uel quando fit acris ob ad-
missionem bilis, aut acidus propter admissionem humo-
ris melancholici. quarta conditio est quando sanguis
menstruus peccat in tota substantia, ita ut non peccet
in qualitate, nec in quantitate, sed substantia sit, quæ pec-
cet: quandoquidem purus non exeat, imò differat tota
substantia à natura sanguinis, ita ut sit uel humor pi-
tuitosus, uel biliosus, uel melancholicus, qui fluat, uel
aliquis humor putrefactus habens malas qualitates
putridas, & foetidas uarias, & ferè innumeras ob
putredinis uarietatem, ut uoluit Galenus in fine 2. de
facul. nat. Et quāquā xiiij. genera humorum ponantur
ab Erasistrato, tamen possunt esse infiniti ratione pu-
tredinis, ut bene loco citato dicit Galenus, & hoc fit
ratione diuersitatis corporum. Nemini autem dubium
est, quod talia excrementa uel biliosa, uel pituitosa nō
alia de causa excernuntur, nisi propter multitudinem
talis humoris exeuntis existentem in corpore, aut pro-
pter talem corporis constitutionem, ut si fluat pituita,
erit propter pituitæ multitudinem, uel ratione multe
frigiditatis: sed de his postea magis distincte loque-
mur: iste est typus, in quo omnes morbos, qui utero
contingunt tanquam in tabella uidetis, quam uos potes-
tis deinde per lineas facere: & si eritis ingeniosi po-
teritis

teritis uobis arborem quandam facere optime per
 suos ramos distinctam, in qua habeatis omnes differen-
 tias, & causas omnium aegritudinum, quæ utero acce-
 pto tanquam membro organico contingunt, ut ita ni-
 hil poterit esse, quod impediat actiones uteri uel au-
 rendo prorsus eas, uel diminuendo, uel corrumpendo,
 quin illud cognoscatis: & hoc polliciti eramus. Sed
 quoniam & illud promissimus, ut unum membrum ex
 his diuisionibus uelut pro exemplo poneremus, in quo
 & morborum causas, & signa, & indicationes osten-
 deremus, id quod etiam Galen. sepe facit in methodo,
 ut promissa seruemus iam tempus est. Nam hactenus
 proposuimus methodum à natura rei, quæ erat neces-
 saria pro cognitione sequentium, ut uideamus tanquã
 in exemplo fluxionem menstruorum corruptorum,
 & dicamus de his explicite, quæ sint causæ, quæ signa,
 & quæ indicationes. Sed primo ponamus fluxionem
 illam deprauatam, ut quum dicimus quod uirtus agit
 deprauatè, & uideamus quomodo menstrua exeant
 deprauata: Et in hoc primum quæcunque sunt commu-
 nia dicamus, deinde quæ particularia seruando eum
 ordinem, quem Aristo. Plato, Galenus, & alij seruat,
 quum aliquid methodo docent. Pro declaratione istius
 rei oportet primum uidere essentiam istius symptoma-
 tis: nam excretio præter naturam est symptoma quod-
 dam: deinde oportet uidere causas omnes tam efficien-
 te, quàm materiales, & tam intrinsecas, quàm extrin-
 secas: tum iudicium, i. mores aegritudinis considerare
 oportet.

oportet. Quod autem attinet ad essentiam, certum est quod quando excernitur id, quod excerni non debet, huiusmodi fluxus dicitur symptoma: ac nemini dubium est, quod istud symptoma est fluxio: & certe omnis bonus Doctor ante, quam ad aliam curam accedat, debet à capitulo fluxionis initium facere tanquam ab eo, à quo ceteræ ægitudines dependent. Collocatur igitur hoc symptoma sub genere fluxionum: fluxio est quædam expulsio de uno mēbro ad aliud membrum: ista est definitio, & character fluxionis proprie. Quum igitur symptoma hoc sit fluxio, ei quoque conuenit definitio generis, ita ut & ipsum erit expulsio præter naturam de uno membro ad aliud, & quum sit expulsio de uno membro ad aliud, oportet ut hæc omnia requirantur & conueniant. primum unum membrum principium, uel plura mandantia: deinde recipiens membrum, quod uterum appellamus, tum uia, per quas transit: præterea humor, qui demandatus: postremo uirtus mandans, seu expellens. Quod autem attinet ad causas, hic tres causæ conueniunt, efficientes, materiales, & præparantes, quæ instrumentales appellantur à Platone: atque prius loquamur de causis intrinsecis, deinde de extrinsecis dicemus. Causæ efficientes intrinsecæ sunt fortitudo uirtutis expulsivæ in aliquo membro existentis, quæ uirtus expulsiva ita fortis est, ut expellat quod expellere non deberet, & illud etiam quod sibi esset utile, idque propter fortitudinem suam: & ista est causa efficiens. Materiales
causæ

causæ sunt omnes humores, qui generari possunt in humano corpore sanguis, pituita, bilis, melancholia, & aliquid ex his commistum. Preparantes causæ siue dispositiue sunt ipsæ viæ, ut latitudo viarum: nam faciunt ad hoc, ut facilis excretio fiat. Cuius rei iudicium illud est, ut scribit auctor de morbis mulierum, quod illæ mulieres, quæ pepererunt, sunt magis obnoxie fluxibus talibus præter naturam, quam illæ, quæ nunquam pepererunt, & adhuc magis, quam illæ: quæ nunquam concubuerunt cum viro, quales sunt puellæ, & uirgines. Et nunquam videbitis in virginibus menstrua alba, & præter naturam: si videbitis, dicatis quod illa puella cum viro concubuit, tametsi nesciatur. Præterea dispositio membri recipientis, ut quum membrum recipiens laxum est, & non densum, & habet vias largas. Amplius si fuerit imbecillum, & sic iam habetis in generali omnes causas intrinsecas: sed ut magis ad particularia descendamus, incipiamus.

In explicandis deiectionibus, siue euacuationibus uteri præter naturam, ut recte cognosceremus totam naturam istius symptomatis tria supra proposuimus: primum essentiam ipsius symptomatis, hoc est, sub quo genere collocaretur: deinde causas tam intrinsecas, quam extrinsecas: tum quinam essent mores huius symptomatis, utrum maligni, nec ne? Atque ita hanc rem tractauimus, ut breuiter omnes causas explicauerimus, & circa essentiam istius symptomatis, quum sciremus huiusmodi excretiones collocandas esse

MONTANVS

sub genere fluxionis, uidimus quid esset fluxio, quod erat expulsio præter naturam de uno membro ad aliud, ex qua definitione nacti sumus quinque: primum erat membrum mandans, secundum uirtus expellens, tertium humor fluens, quartum membrum recipiens, quintum uia, per quas transit humor fluens. ista omnia dicebamus esse inquirenda, quæ se habent tanquam causæ intrinsecæ omnium fluxionum: diximus etiam, quæ se haberent, ut causæ efficientes, ut est uirtus expellens: item quænam essent causæ materiales, & diximus esse omnes quatuor humores præterea quæ essent causæ præparantes, & disponentes, & sunt uia per quas deducuntur materiæ ipsæ facientes fluxionem, & membrum recipiens, ut locus ad quem. Cum igitur hæc omnia ita distincte habuerimus, diximus huiusmodi excretionem esse quandoque, quoniam uitium est in membro mandante, quandoque etiam, quoniam est in membro recipiente. huiusmodi igitur excretio semper proueniet uel uitio membri mandantis, uel uitio recipientis: ista enim duo sunt principaliter consideranda alijs etiam adiuantibus. Nam diximus quod uirtus expellens fortis, & ualida, quoniam & tanquam causa efficiens, sepe solet esse in causa, ut fiant tales excretiones minus frui præter naturam: sed modo uidendum est, quidnam sit illud, quod faciat robur uirtutis. Dicimus tria esse, quæ faciunt uirtutem: primum sanguinem & humores in membro bene temperatos: deinde spiritus & calorem

lor
me
tur
tal
aut
stum
cilē
ut u
cet
lign
à qu
pedi
suu
per
man
fua
bust
tur, t
sam
do, &
quoa
qu
uel c
mul
one
tate
dit r
dubi

lorem innatum laudabilem secundum proportionem
 membri: tum temperaturam, & habitum secundum na-
 turam membri. Vbi hæc tria conueniunt, de necessitate
 tale membrum robustum, & ualidum reddunt. ad hoc
 autem ut cognoscamus membrum esse ualidum & ro-
 bustum in operationibus tria requiruntur: primo ut fa-
 cile accedat ad opus, deinde ut opus cito perficiat, tum
 ut ualide operetur: ubicunque hæc tria fuerint, illud di-
 cetur ualidum membrum. Per facile autem agere intel-
 ligimus quando membrum facile excitatur ad opus
 à quacunque leui causa, & agit sine resistantia, & im-
 pedimento. Per citò operari intelligimus, quum opus
 suum perficit, & multa operatur in breui tempore:
 per ualide operari intelligimus, quando passum mini-
 mam admodum facit resistantiam. Virtus ergo expul-
 sua debet habere illa tria ad hoc, ut sit ualida, & ro-
 busta. Sed quum illud, quod ualidum est, facile excite-
 tur, uidendum est, quod sit illud, quod facile excitat ip-
 sam uirtutem: illud mea quidem sententia est plenitu-
 do, & quoniam plenitudo duplex est quoad uasa, &
 quoad uirtutem: quoad uasa plenitudo dicitur, ubi-
 que non est aliqua mala, & insignis quantitas peccans
 uel caliditate, uel frigidityte etiam: sed adest tantum
 multitudo humorum, & moles magna, quæ tantum
 onere, & grauat, & prosternit uirtutem, non qualita-
 te: quoad uires autem plenitudo dicitur, quæ offen-
 dit ratione male qualitatis humorum. Nemini autem
 dubium est, quin uirtus expulsua, ubi fuerit robusta,
 facilius

facilius insurgat, & excitetur ad expellendum à quacunque plenitudine, quam uirtus debilis. ergo fortitudo uirtutis dat occasionem fluxioni. secundum autem est membrum mandans; quod & ipsum dat suas occasiones fluxioni, cum excitet uirtutem, deique illi occasionem: illud autem est facilitas sensus membri, & imbecillitas eius ad patiendum, quæ dant occasiones huiusmodi excretionibus. Nam facilitas sensus membri à quacunque leui causa percipit nocumentum, & tunc uirtus insurgit: & quanto magis sensibile est membrum, tanto magis excitatur uirtus ad expellendum. præterea imbecillitas membri, & quæcunque imbecillitas dat illi occasionem, quia oportet, ut membrum sit robustum, si debet expellere: dicitur autem membrum imbecillum, quotiescunque habet texturam raram, & debilem: & sciatis membrum recipiens concurrence passiuæ ad operationem: tertium membrum erant uia lata: sed quæ est causa latitudinis uiarum: ut facile menstrua pertranseant. Causæ intrinsecæ (nam de intrinsecis loquor) ut caliditas naturalis, & præcipue quæ in hepate fundatur, continuæ menstruationes, & partus frequens: nam ratione caliditatis uasa ipsa dilatantur. Item propter continuum menstruorum fluxum uia dilatantur. præterea uia earum, quæ pepererunt sunt magis aptæ ad fluxum, quam uia uirginum: istæ sunt causæ, quæ uias reddunt fluxas, & sunt causæ preparantes. Causæ uero omnium humorum quænam sunt? Causa generationis sanguinis est calor moderatus

mo
tas
ge
tui
uen
men
abu
rum
alio
nam
ua:
bilis
res
dum
fiue
flux
quen
nes
stru
pue
gidit
supp
sunt
cont
eni
exc
beti
uer

moderatus hepatis maxime, & uentriculi, uel caliditas simplex sit, uel iuncta cum humiditate temperata, generat multum sanguinem. Causa generationis pituitae est temperatura frigida praecipue hepatis, & uentriculi, quae membra quum excedant à temperamento per frigidum maxime sunt in causa, cur pituita abundet in corpore. Causa uero generationis reliquorum humorum bilis flaua, & nigra, æruginosa, & aliorum est excessus caloris secundum uarios gradus: nam si calor parum excesserit generabitur bilis flaua: sin uerò tantus erit, ut etiam adurat, generabitur bilis illa atra, et nigra, & ita generantur alij humores omnes secundum diuersitatem caloris, & secundum putredinem uariam. Atque hæc de humoribus fluentibus, quod erat quarto inuentum ex definitione fluxionis. Quintum autem erat uterus, terminus ad quem, & membrum recipiens: nam ægritudines omnes contingentes in utero sunt in causa fluxionis menstruorum. Omnes enim uteri intemperies, & praecipue intemperies calida, & humida, (nam excessus frigiditatis, & humiditatis potius constipat, aut potius suppressionem facit menstruorum, quam fluxum) sunt in causa fluxionis menstrui. præterea solutiones continui, & ulcera, inflammationes, & scirrhi faciunt enim uterum debiliorem seipso, & præparatum ad excretionem: & ita discurrendo per ista quinque habetis omnes causas internas, mouentes fluxionem. Vbi uero uterus nihil patietur, neque erit affectus essentialis.

tialiter, oportet ut afficiatur, & patiatur fluxum per
 consensum aliorum membrorum, quæ ad eum desce-
 rant excrementa, & tunc necessarium est inuenire
 mēbrum mandans, uel mandantia: quæ sint aliquomo-
 do affecta: & si recte inspicietis, naturā humoris pro-
 deuntis præcipue indicabit uobis mēbrum mandans,
 quod laboret, & ut possitis habere causas istius rei
 hoc modo procedetis incipiendo primo à sanguine.
 Nam ubi uidebitis fluxionem sanguinis naturalis exi-
 re ab utero instar uictimæ iugulatæ, & quod sanguis
 ille non peccet, nisi in quantitate, & in tempore, quia
 non exit horis suis debitis utero nihil patiente, dicatis
 necessario alterum duorum esse in causa, uel quod sit
 multitudo sanguinis generati in hepate, uel quod sit so-
 lutio continui facta in aliqua uena tendente ad uterū:
 Et si non erit solutio continui, erit multitudo sangui-
 nis in hepate: & ratio uirtutis expulsiuæ ualidæ ex-
 pellentis humorem ad locum debitum talium superflui-
 tatū: nā aliunde nō potest prouenire, quā ab hepate:
 His uisis facile postea curationem inueniemus. Si uero
 fuerit pituita uera, quæ exit, & fuerint menstrua al-
 ba, tunc uel à uentriculo, uel à cerebro, uel à toto cor-
 pore emanabunt, tamen ut plurimum à cerebro, &
 à uentriculo, quandoque etiam à toto. Et omnes mulie-
 res, quæ patiuntur menstrua alba, fere semper habent
 catarrhos, & uentriculum debilem, & imbecillum, &
 tales sunt exangues pigre, somnolentæ, & uidentur
 semper habere humiditatem quandam in oculis, & ita
 ubi

ubi apparuerit pituita, semper erit aliquod istorum si-
gnorum uel plura, uel omnia simul: Sunt etiam signa
distinguentia, de quibus postea dicemus. Si autem fue-
rit bilis, quæ per uterum excernatur, membrum man-
dans erit illud, à quo præcipue generatur bilis, & erit
hepar, quod quidem generat bilem propter calidita-
tem excedentem in ipso, & in hoc differt à generatio-
ne sanguinis: propterea quod moderata hepatis calidi-
tas generat multum sanguinis: Bilis autem provenit
ab excedente caliditate. Si uero quod exit fuerit subni-
grum, erodens, & uergens ad atram bilem, nemini du-
bium est, quin istud proveniat ratione uitij existentis
in splene non bene potente expurgare suas superflui-
tates, aut erit caliditas magna in toto corpore prædo-
minans, & adurens humores, & ut plurimum tales
mulieres sunt spleneticæ. Si uero fuerit, quod excerni-
tur bilis præsina, uel æruginosa, quum talis bilis gene-
retur in uentriculo, nemo homo dubitat, quod hoc erit
uel ratione alicuius alimenti calidi, & acris, uel uitio
uentriculi excedentis in caliditate: & ita causa proxi-
ma generationis bilis præsinae, uel æruginosæ erit
caliditas. Vbicunque igitur tales humores fluunt, sem-
per querendum est membrum mandans, si debetis cu-
rare, aliter nunquam poteritis: & istæ sunt omnes
cause intrinsecus accidentes uariorum humorum de-
fluentium ad uterum: & ubi fuerint, necessario dicatis
quod est aliquod membrum mandans, in quo redun-
dant istæ superfluitates: & istud est unum membrum

MONTANVS

continens omnes causas effectrices internas fluxionum quando fluxio fit per consensum, & non per essentiam. Quod si uelimus scire, quando fuit semen putridum in gonorrhoea, quomodo distinguatur à menstruis albis, dicemus quod multae sunt causae manifestissimae, sicut caliditas magna uasorum spermaticorum, latitudo uiarum, quae causae sunt, et dicuntur praeparantes semen ad excretionem, & quaecunque possunt facere putredinem: & istae sunt causae omnis fluxionis per consensum. Reliquum modo est, ut dicamus de causis facientibus fluxum per essentiam in utero. Et ubicunque est uterus male affectus in se ex mala aliqua complexione, uel mala compositione, uel solutione continui, & ex se est rheumatizans: dicitur in membrum rheumatizans, quando non tantum non potest conficere proprium alimentum, sed continuè etià redundat excrementis, etiam quod illa excrementa non demandantur ab aliquo alio membro. Nam ratione imbecillitatis recipit, habet etiam, quod ratione suae imbecillitatis non potest expellere suas superfluitates, ita ut necessario semper redundat excrementis, & tale membrum dicitur rheumatizans. Vbicunque igitur erit male affectus in se uterus ista duo habebit, ut aggreget, & facile recipiat in se excrementa ex praesupposito illo, quod semper fortiora membra mandent ad imbecilliora, ita ut uterus duo habebit, quorum ratione fluxio fiet tum ratione imbecillitatis propriae, tum quod excrementum mandatur aliunde. Vbi ergo uterus est

hoc

hoc modo affectus in re corpus uteri erit semper humi-
midum, & distillabit semper excrementum, et quod
non sit vitium in aliquo membro mandante, quia erit
factus debilior: tum etiam maxime distillabit. si uero
accedat caliditas, aut dolor: nam ratione eorum ma-
gis attrahet superfluitates proprias aliorum mem-
brorum sanorum existentium: et si uterus quando
est sanus recipit (etenim ad eum demandantur super-
fluitates menstruorum) quanto magis quum erit egro-
tus recipiet. Ergo potest stare, quod uterus essentiali-
ter affectus semper distillet ex se, etiam quod non sit
aliquod membrum mandans uitiatum, & excremen-
tum, quod exibat, erit uirulentum, & uariæ substan-
tiæ. Si uero contingat, quod uterus sit affectus, & red-
ditus imbecillior se ipso existat, atque & aliquod mem-
brum mandans tunc sit agritudo curatu difficillima:
propterea quod sit circulus pessimus: nam continue
plurimi humores demandantur à membro mandante,
quos uterus recipit: deinde quoniā uterus habet consen-
sum multum per contactum cum intestino recto, &
cum uesica urinæ, & uasis urinar ijs, ratione uteri ma-
le affecti sunt tenasmi stranguriæ, & suppressiones
urinæ. præterea propter uiciniam habet consensum
cum uentriculo: fundus enim uteri accedit ad umbili-
cum, & etiam cum eo communicat ratione substantiæ:
unde debilitantur actiones multæ, & fiunt concoctio-
nes deprauatæ, & aggregatur materiæ pituitosa. Ad
hæc uterus communicat cum hepate, & uenis ratione
uaso-

uasorum, ut patet ex anatome, propterea sepe inci-
dunt in hydropem tales mulieres ita affectæ: consentit
etiam cum corde per consensum arteriarum: à corde
enim ad uterum perueniunt arteriæ notatu dignæ.
Vnde in hincopen incidunt sepiissime, & ita refrige-
rantur, ut non sentiunt uirtutem uitalem. Præterea
per neruos cum cerebro, & cum omnibus membris
membranosis consensum habet non per contactum &
hoc non quod multos habeat neruos à cerebro, sed
propter similitudinem: ut bene dicit, Galenus quia mē-
branosa est substantia uteri, in qua conuenit cum ner-
uis, & per consequens cum cerebro: inter enim res si-
miles substantia maior est consensus. Cum igitur ute-
rus per consensum, per contactum, per uicinitatem, &
similitudinem afficiat alia membra, quæ affecta, & ip-
sa aggregent multa excrementa, quæ deinde transmi-
tantur ad uterum, committitur circulus, & ita fit pes-
sima ægritudo, si accedit membrum mandans ad essen-
tialē uteri lesionem paucae mulieres ita affectæ eua-
dent, nisi sagacissimos reperiant medicos: Et hæc satis
de causis intrinsecis menstruorum præter naturam
tam per consensum, quam per essentiam. Causæ extrin-
secæ, ut seruemus eundem ordinem, & dicamus primo
de his quæ faciunt uirtutis robur, sunt quæcunque au-
gent sanguinem, caloremq; innatum, & ipsos spiri-
tus, in quibus robur uirtutis consistit, sicut est aer mo-
deratus, exercitium moderatum. Causæ dilatationis
uiarum extrinsecus accedentes sunt calor aeris, regio

nis, constitutio calida temporis, & anni: & propterea non mirum est, si in aestate faciliores sunt excretiones, quam hyberno tempore: quia in aestate uenae omnes sunt apertiores. deinde uigiliae, quia calefaciunt corpus ira, timor, & quicunque animi motus subiti faciunt apertionem uenarum: deinde coitus immoderatus, & praecipue ille coitus, quo utuntur isti, genus sodolitarum comburendum, cum pueris, uel de coitu Anaxionis intelligas. praeterea crebrae, ac multae purgationes menstruae, cibi abstergentes, aperientes, potus amari, uina alba tenuis substantiae, & omnia prouocantia urinam, uias aperiunt. Causae mediae inter intrinsecas, & extrinsecas sunt corporis temperatura calida, habitusque laxus. Causae extrinsecas generantes multitudinem sanguinis sunt aer temperatus, calor regionis temperatus, constitutio temporis, & anni temperati: tranquillitas animi, gaudium, moderatum exercitium, coitus moderatus, somnus moderatus, cibi boni alimenti & chymi, concoctique faciles: uinum dulce, tenue, album, praecipue si bene concoquatur. Causae mediae generantes sanguinem sunt temperatura corporis, & habitus temperatus. Quae pituitam generant sunt somni longi, aer frigidus, otium multum, tranquillitas animi, hoc est nihil cogitare, multus, & frequens coitus, abstinencia à coitu longa: omnia enim haec refrigerant. Item cibi humidi, frigidi, ut lactuca, olera, pastacea omnia, uina crassa, nigra, potentia, quae non bene concoquantur. Quae uero bilem generant sunt aer cali-

MONTANVS

calidus, & siccus, tristitia, motus corporis multi, uigilia, cibi calidi & sicci, acres & potentes, temperaturae calida & sicca. Quae generant bilem atram (loquor de naturali) caliditas maxima, & intensa est causa immediata humoris melancholici: non autem frigiditas, ut quidam uolunt. Nam multi credunt frigiditatem, & siccitatem abundare in humore melancholico, sed non est uerum; quia ex caliditate immodica fit humor melancholicus; & aliud est temperatura frigida & sicca: & aliud humor melancholicus. Neque uero ualet sic argumentari melancholia est frigida & sicca: ergo temperatura frigida & sicca est melancholica: sed potius qui sunt frigidi & sicci abundant pituita, ut senes ex secundo de temper. ubi autem plus est caloris, ibi fit melancholia, & hoc est, quia est multum sanguinis, qui calidus est: atque plurimi ex sanguinibus fiunt melancholici; quia ubi plurimum est sanguinis, ibi etiam multae sunt feces. ubi igitur est superabundantia caloris excedens, & superaffans, generatur melancholia. unde deliria fiunt in autumno, ubi in aestate magnus aestus praecesserit. Item aer nebulosus, regio, tempora ualde calida generant melancholiam: nam aer nebulosus, ut tertio Epid. dicit Galenus facit spiritus etiam tenebrosos, quia non possunt bene diffuari, nec etiam calor innatus, quoniam spiritus & calor crassesciunt. unde quum non possint euentari, fiunt crassiores seipsis, & super assantur: & hinc est, quod habitantes in paludibus maxime efficiuntur melancholici

ci propterea quod non distantur humores, sed in-
crassantur.

Cum iam habuerimus omnes morbos, qui in utero
contingere possunt satis distinctos per suas causas. ea
methodo, ut facile appareat non posse neque plures,
neque pauciores esse, ex hisq; elegerimus fluxum men-
struorum præter naturam, ac circa hanc rē, ut exqui-
site procederemus, proposuerimus omnia illa, quæ in
simili materia essent indaganda. Et primo naturam
rei inuestigādam, ex qua inuenimus semper quinque
principia, seu capita esse considerata in ipsa fluxio-
ne, quorum omnium iam quadam serie inquisuimus
causas, et tandem deuenimus ad membrum recipiens,
quod erat quintum caput à nobis propositum. Quem
admodum enim causas intrinsecas facientes fluxionem
menstruorum præter naturam explicatas: ita nunc
causas habebitis per essentiam. quænam sunt causæ fa-
cientes, ut uterus patiatur per essentiam, et inducen-
tes fluxionem menstruorum præter naturam? Hæ au-
tem sunt communes omnibus: et sunt omnis aeris ex-
cessus occurrens ipsi utero, præsertim quando sedent
mulieres in aliquo loco frigido, ita ut refrigeretur ute-
rus ab aere ascendente: deinde quando mulieres habent
beneficium uentris, et cacant, uentus ascendit ad ute-
rum, et ista est una ualidisima causa alterans tempe-
raturam uteri, ut postea per essentiam ægroet. tum
lotiones odoriferae calidæ, et suffimenta facta ex re-
bus odoratis calidis, et aperientibus, quæ solent sæpe
face-

facere istæ delicate mulieres, ut odore iocundo, & munditie delectent suos uiros & maritos, uel amantes: Lauant enim sese herbis odoratis, quæ lotiones sunt calidissimæ, & alterant uterum, & sunt maxime perniciosæ. præterea plurimus coitus, & frequens, ut quando mulier delectatur multo coitu: ex ea enim frictione aperiuntur uia, & præcipue si coeat cum uiro habente maximum instrumentum secundum tres dimensiones. Item ubi mulier habeat, uel habuerit conceptus difficiles, & sæpe ob id moriatur partus in utero: tunc enim fit maxima uiarum apertio, & læsio essentialis uteri, & ita mulieres, quæ habent partus difficiles, habent etiam uias latas ratione doloris, & acquirunt malam uteri dispositionem, & incidunt in menstrua uaria præter naturam. deinde hoc provenit uitio obstetricum: nam quandoque obstetrices ineptæ, dum tractant partes illas, dilacerant eas manibus: sicut ego cognoui nobilissimam, & pulcherrimam Venetam, cui inepta, ac imprudens obstetrix partem pendendi auulsit credens se extrahere foetum. deinde cibi aperientes, & uina alba, potentia, aperientia præparant uias, ita & intemperies aliqua calida nimis naturaliter existens in utero hoc idem facit. deinde mala compositio siue naturalis, siue aduentitia facit in utero fluxionem per essentiam: inter reliqua natura prouidit ipsi utero, & circa os pudendi, fecit quandam carnem magnam, siue carunculam prominentem, & quasi ostiolum, quod prohiberet, ne aer frigidus ingrederetur,

DE VTER. AFFECT.

31

deretur, & afficeret uterum, aliàs offenderet matricem, ista quidem caruncula à Græcis appellatur *μυρμηκία*, à nostris uero nescio quomodo nominetur, nisi sit præputium muliebre. Vnde contingit quandoque huiusmodi caro est admodum gracilis, & arida, ut non possit tegere, & cooperire pudendum, & ita non potest defendere aerem, ne ascendat: atque contingit in aliquibus quod ista caro ex morbo Hispanico, Neapolitano, seu Gallico, uel alio morbo pereat omnino, & abscissa sit. Quapropter os matricis remanet apertum, & uterus præparatur maxime ad tales egritudines. postremò uidendum erat, quenam essent cause extrinsecus facientes gonorrhœam: nam magni refert hoc scire, quum distinguatur gonorrhœa à mēstruis albis, quam distinctionem plurimi medici ignorant, & spero me facile ostensurum, quot errores contingant in curandis his affectibus mulierum. Cause igitur extrinsecus facientes gonorrhœam sunt aer calidus extrinsecus, qui aperit meatus, (calidi enim est aperire) & facit aptitudinem ad fluxus: deinde labores corporis dilatantes, Sol, animi motus, fortes etiam imaginationes de suis amatoribus præsertim illarum, quæ domi custodiuntur reclusæ: namque talia mulieribus cogitantibus excidit semen, & ita continuè excidendo incidunt in gonorrhœam: tum coitus frequens, & nimius: quoniam ex hoc maxime dilatantur uix, & debilitatur uirtus contentiua: atque contrà nimia à coitu abstinentia est causa gonorrhœæ in mulieribus, sicut etiā

L

in ui-

MONTANVS

in uiris: nullam enim habent differentiam in hoc: pro-
pterea quod ex ea aggregatur maxima copia seminis,
& ita corrumpitur, quo corrupto uirtus expulsiua ir-
ritatur, & insurgit ad expellendum, ipsumque expellit.
Amplius cibi nimis aperientes præcipue multum se-
minis generantes, qui cibi sunt calidi, & uentosi. po-
stremo uina alba potentia generantia semen: natura
lis temperatura calida, præcipue renum, & testiculo-
rum: & ita propter huiusmodi causas dictas facile in-
cidunt in gonorrhoeam: & istæ sunt causæ omnes
tum internæ, tum externæ, quæ faciunt quamcunque
speciem fluxionis præter naturam, quibus sic expedi-
tis causis nunc de signis habendus est sermo. Signa au-
tem sunt in triplici differentia: quædam enim sunt si-
gna, quæ protendunt ægritudinem futuram, & sunt
prognostica, quædam quæ protendunt præsentem ægri-
tudinem, quædam quæ portendunt futurum euentum
morbi: uidelicet an morbus sit habiturus faelicem euen-
tum, necne? Hæc omnia docto medico sunt cognoscen-
da: siquidem sine his omnis medicus deficit in arte sua,
maxime uero circa prognosticationem se debet exer-
cere sensatus artifex, iuxta illud Hippoc. in princi-
pio prognost. Nam hæc pars est utilissima medico,
quia affert illi maximam gloriam: deinde utilis est ipsi
infirmo, quia si medicus prædicit illi aliquid de futura
ægritudine, consolabitur ægrum qui etiam cauebit
multis, & ita ægritudo peccaueri poterit, ista est opti-
ma pars medicini: nec secus accidit optimo medico, *quæ
etiam*

etiam optimi agricolæ. proponamus igitur signa portendentia futuram fluxionem menstrui. Vbi uidebitis provenire gravitatem, & caliditatem in toto corpore, & quasdam lassitudines ueluti ulcerosas, tunc primum erit uobis signum, quod incipit moueri, & agitari sanguis, qui uult fluere, & descendere ad uterum: secundo apparet dolor & grauitas capitis propter multos uapores ascendentes: deinde apparet dolor, & calor magnus circa spinam & renes, & lumbos: circa spinam quia multæ uenæ, & maximæ ueniunt à caua uena, & tendunt per ipsam spinam, unde spina incalescit, & ratione caliditatis præter naturam fit dolor. præterea plurimæ arteriæ deuenientes ad uterum adhærent dorso, & quia ibi feruet sanguis, & commotus est, & facit tensionem: eam ob rem percipitur maximus dolor, & calor, qui est præter naturam. insuper percipitur dolor in renibus propter maximum consensum, quem habent renes cum matrice. (Attendantis, quia mulieres magis nobis confidunt, ubi intelligunt nos sua negotia scire,) & magis dolent in rene sinistro, quam in dextro: nam scitis ex corporum incisione, quod à rene sinistro ramificatur quædam uena notabilis, quæ deueniat à uena caua ad uas seminarium, & uadat ad uterum. accedit quod percipitur dolor circa lumbos, hypochondria: & quoniam omnes uenæ descendentes per lumbos decurrunt, tument uentre ita, ut nonnullæ uideantur prægnantes, & hoc ratione multæ aggregationis materiæ: præter quæ uidetur

MONTANVS

grauitas circa uentrem, maxime circa os sacrum propter
 fibras neruorum, quæ omnia uertunt ad intestina
 num rectum. Amplius apparet quædam uteri attra-
 ctio circa inguina, & dolent coxæ: fortè ratio est, quia
 quum uenæ ipsæ replentur de necessitate in longitudi-
 nem abbreviantur, & retrahuntur, & quum retra-
 hantur necessario & uterus retrahitur, & per con-
 sequens inguina, & ita consentiunt coxæ, & dolent:
 ista sunt signa futurum fluxum portendentia, & sunt
 maiora, aut minora, prout fluxus maior, uel minor de-
 bet fieri secundum diuersitatem corporum mulierum.
 Noui ego mulieres, quæ coguntur decumbere in lecto,
 quando imminet iste fluxus. Signa uero indicantia
 præsentem fluxionem sunt hæc: primo apparet pallor
 in facie semper à quacunque causa fuerit fluxio, siue
 à sanguine, siue à bile, siue ab alio humore fuerit; si
 sanguine: ipse derelinquit partes superiores: si à pi-
 tuita totum corpus redditur frigidum, & album, sed
 inter partes faciei maxime genæ oculorum efficiun-
 tur pallentes; atque etiam apparent liuidæ, & subni-
 græ: quoniam membranosæ sunt, & exangues, &
 quum refrigerantur magis patiuntur, quam carnosæ
 partes: quippe quæ derelinquantur à calore innato,
 & spiritibus, ita subnigræ fiunt. præterea acies oculi
 lorum non est clara, & lucida: quoniam spiritus oculo-
 rum sunt conturbati propter maximam motionem san-
 guinis in toto corpore: & hinc ratio cognoscitur, quæ
 re mulieres menstruatæ intuentes speculum stant ip-
 sum

sum
 no,
 git
 nam
 deue
 admi
 & ill
 tange
 lenum
 infic
 anhel
 semp
 admi
 rem
 tum q
 coqu
 terior
 do nit
 gidi su
 culi ac
 uentre
 guinu
 remis
 tionem
 etiam
 sequu
 muni
 unam

DE VTERINIS AFFEC.

83

sum inficiunt, & est secundum Aristo. in libro de somno, & uigilia: quoniam per contactum aer, qui contingit oculum inficitur, qui infectus post inficit speculum: nam ratione motionis sanguinis agitantur spiritus, qui deueniunt ad oculos, & propter uaporum crassorum admistionem inficiunt aerem contangentem oculum, & ille aer alium inficit, donec aer ille ultimus contingens speculum ipsum inficiat. Secundum uero Galenum hoc euenit propter exitum istorum uaporum inficientium speculum. Deinde subsequitur aliud signum anhelitus non bonus, quandoque etiam foetens: nam semper mutatur ad deteriora, quia putridi uapores admiscuntur spiritibus, & quoniam tales habent calorem naturalem magis debilem tum propter uapores, tum quia calor decumbit inferius, ob id non bene concoquunt, sed faciunt omnes concoctiones peiores, ac deteriores: & quum non bene concoquunt, semper modo nitrosa, modo acida eructant prout calidi & frigidi sunt uentriculi: quæ si frigidioris fuerint uentriculi acida eructabunt: si calidioris nitrosa. præterea in uentre habent perpetuam grauitatem, eandemque inuicinum contractionem percipiunt, & coxarum dolorem: ista sunt signa indicantia præsentem menstruationem. Signa porro indicantia futurum euentum, sunt etiam à nobis cognoscenda: sed quoniam ista signa consequuntur menstrua, à quacunque causa, & sunt communia ad quamlibet causam oportet, ut distinguamus unamquamque speciem. Proposuius (ut scitis) illa

quinque capita, membrum mandans, membrum reci-
 piens, uirtutem ualidam &c. à quibus solent proueni-
 re menstrua, & secundum hæc capita inuestigamus
 causas, ita & in signis tradendis faciemus: nam ita si-
 gna trademus, ut correfpondeant causis secundum ista
 capita. Signa igitur indicantia, quod sit membrum man-
 dans dicebamus quod ad hoc, ut cognoscamus membrum
 mandans debemus obseruare, & considerare genus &
 naturam humoris fluentis: nam si fuerit sanguis, est ui-
 dendum, an sit purus necne? dummodo non sit affectus
 uterus essentialiter: si sanguis fuerit purus necesse erit
 dicere, uel quod hepar generat, & multiplicat plus
 sanguinis, quam debeat, & possit continere, uel quod in
 toto ambitu uenarum est huiusmodi sanguinis abun-
 dantia, & ita ubicunque defluerit sanguis purus,
 causa erit necessario alterum istorum duorum, sed dif-
 ficile admodum erit uidere, quomodo hepar generet
 multum sanguinem, & uenæ non sint plene: si uerò
 sanguis non est purus, sed sit tenuis citrinus, & fer-
 uens, dicatis ipsum emanare ab ipso hepate magis ca-
 lefacto: si uerò aquosus fuerit, dicatis ipsum emanare
 ab eodem hepate, sed frigidiori facto. Quod si fuerit
 pituita, quæ defluat, hoc est, menstrua alba, & fuerit
 uera pituita alba, simplex, & pura, dicetis uentricu-
 lum maxime redundare mucositatibus, & cerebrum
 nonnihil distillare: neque uidebitis uquam pituitam
 per totum corpus emanare, quin uentriculus, & cere-
 brum patiat. Vnde recte autor ille de ægritudini-
 bus

bus muliebribus siue modo Hipp. siue Galen. siue alius fuerit in eo libro non ad aliud refert causam menstrui albi, quam ad uentriculum, & cerebrum. Quod si fuerit bilis, dicetis quod membrum mandans est hepar, & chystis fellis, & totus ambitus uenarum. Si uero fuerit melancholia uel hoc erit propter maximam adustionem, uel quia multa fex abundat in toto corpore: cognoscetis autem ex habitu corporis, si enim est sanguineum, erit ex fece sanguinis melancholia: si biliosum erit ex bilis adustione nimia, & ita à natura humorum semper cognoscetis membrum mandans, dico ubi uterus patiatur fluxum per consensum. deinde semper uidebitis quod mulier conqueretur de dolore illius partis, quæ erit affecta, & semper in ea erit aliquis tumor, de quo non pauca erit uobis indicatio, ubi sit uitium, & quod sit membrum mandans. Sunt modo uidenda signa indicantia fortitudinis, & sunt hæc: quæ enim uidetis nō esse in corpore signa multitudinis extensis quoad uasa, & tamen uidetis continuum fluxum, tunc iudicate quod non est multitudo, quæ aggrauet, sed est fortitudo uirtutis non potentis tollere ne modicam quidem lesionem. Signa indicantia latitudinem uiarum sunt, ubi uidebitis temperaturam hepatis calidam, & uenas exteriores amplas, interiores etiam tales erunt: etsi audieritis sæpius peperisse, & plura excrementa menstrua habuisse, hoc erit indicium latitudinis uiarum. Signa porrò indicantia diminutionem humoris: si fuerit sanguis cognoscetis ex tempera-

MONTANVS

peratura calida, ex colore sanguine, ex dolore, ex ne-
 nis tumidis, vel tumefactis : deinde si uixerit in multo
 otio, & in delitijs. Item ex fluxione ipsa poteritis co-
 gnoscere humorem fluentem, & potestis percunctari,
 si menstruum fluit sine erosione, & sine acrimonia,
 & tunc erit indicium sanguinis. Cæterum signū quod
 tutius est, & nunquam uos fallat, erit inspicere pan-
 nos lineos: nam si in eis nulla relinquatur macula, erit
 sanguis: ubi uerò maculæ apparebunt, ex inspectione
 macularum illarum cognoscetis dominium humoris,
 quoniam si multa albedo apparebit, erit pituita: si ma-
 culæ citrinæ relictæ fuerint, erunt ex bile: si uirides
 ex præsina. Si uero fuerit dominium pituitæ, facies
 mulieris apparebit sub tumida, coloris plumbei, mu-
 lier erit sine siti, & sine appetitu: quæ etiamnum ab-
 hominabitur coitum, quia mortificata est uirtus ex ni-
 mia refrigeratione, & sicut semimortuæ habent per-
 petuam frigiditatem circa uterum. Amplius si accipia-
 tis pānos illos lineos triplicatos, ponatisq; in plicatu-
 ris cinerem, deinde ponatis sub utero, ita ut defluat su-
 per illis fluxus, si in cinere apparebunt guttulæ simi-
 les mucos, tunc erit signum humoris pituitosi, & si illæ
 guttulæ erunt tenues, & citrinæ erit signum bilis, &
 si habebunt alium colorem, ex eo cognoscetis humorē
 dominantem, & hoc experimentum, quod ponit ille
 autor de morbis muliebribus est uerum, & nunquam
 uos decipiet: præterea ex isto experimento aliud com-
 modum habebitis, quod ille pānus, seu sacculus etiam si
 offendat

DE VTER. AFFECT.

ostendat vobis dominium humoris, erit etiam loco medicina, quia corroborabit, & exiccabit uterum; adeo omnia bene excogitarunt antiquiores, ut bilis fuerit, quæ dominetur, color faciei erit citrinus. postremo mulier percipiet caliditatem in dorso, uel circa spinam, & hepar erit temperaturæ calidæ, & totum corpus calidum & ficcum erit: sicut dicit Galenus secundo de temper. & secundo artis parvæ: & istud est perpetuum signum in bile peccante.

Itaque ubicunque est aliquis fluxus, videndum est utrum sit bilis, quæ fluat (intelligo semper defluxionem, quæ fit per consensum) ut autem cognoscatis bilem esse primo considerabitis temperaturam corporis: nam si calida & sicca fuerit, iudicabitis huiusmodi esse bilem: deinde fluxum biliosum cognoscetis ex colore citrino in facie, ex pallore totius corporis, & imbecillitate, & gracilitate: deinde uero istæ, quibus menstrua biliosa fluunt appetunt coitum: quæ tamen ex coitu patiuntur, & percipiunt nocumentum, quia dum attrahuntur materiæ plures, quam oportet, defluunt, & faciunt erosiones. Item percipiunt caliditatem in dorso, & dolorem similiter in lumbis, ubi ramificantur rami uenæ uteri: quæ omnia indicant multam bilem esse collectam in corpore. deinde si molestata fuerint plurimis animi accidentibus, et multis corporis motibus, si biberint uina potentiora, si usæ fuerint uictus ratione calida, & sicca, & comedaverint cibaria acrida: qualia sunt alia, & cepe. si uersata fuerint

fuerint in aere calido, omnia hæc faciunt non leuens
 coniecturam bilis. Sed de unum, quod uos nunquam de
 cipiet, est, ut inspiciatis pannos illos lineos, super qui-
 bus defluit humor, & ita considerabitis colorem, &
 substantiam humoris. Si uero fuerit melancholia, quæ
 dominetur in mensuris mulier erit colore subruffo:
 nam quale dominium humoris est in corpore, talis
 color apparet in toto. Sed quoniam bonus medicus nõ
 tantum debet scire, & cognoscere ex uisu: uerum etiã
 ex coniectura, ideo per coniecturam etiam hæc cogno-
 scet: nam si in facie apparebit cutis subnigra, tunc erit
 coniectura humoris melancholici. deinde si mulier pa-
 tiens menstrua prius uexata fuerit ab aliquo tumore
 lienis postea dum menstrua fluant, dicat se liberatam
 esse, & non amplius uexari, signum erit humoris me-
 lancholici: & causa est, quoniam quum lien sit recepta-
 culum humoris melancholici, quum uexabatur tumo-
 re lienis, signum erat multam materiam melancholi-
 cam ibi aggregatam esse: atque quum menstrua adue-
 nerunt, liberata fuit, quia materia illa faciens tumo-
 rem fuit euacuata per uterum. Insuper si mulier fue-
 rit sanguinea in principio, & temperaturæ calidæ,
 quia in tali multiplicatur sanguis crassus, maxime si
 usa fuerit uictu crassiori, si multum laborauerit, &
 molestata fuerit multis accidentibus animi: si feces te-
 nues, adustæ & nigre fuerint, incidet in huiusmodi flu-
 xiones melancholicas: quod magis cognoscetis ex pan-
 nis lineis, quod si fuerit dominium melancholice maculas

habebunt ad fuscledinem, & nigredinem tendentes. Si igitur mulier abundauerit plurimo sanguine crasso, incidet in fluxionem melancholicam: contra in bilio-
sam si humor tenuis fuerit abundans in toto corpo-
re. Si fuerit humor æruginosus, & praspinus, qui do-
minetur in menstruis, signa hæc erunt, uentriculum
male se habere, & si mulier dicat se uexatam esse eru-
stationibus, erit coniectura æruginosæ bilis. deinde si
erosionem percipiet in exitu, & calor etiam indicabit
totam materiam, & propterea poteritis inspicere in
pannis lineis, ubi deflexerit materia: nam ex maculis
relictis in panno cognoscetis humorem peccantem: &
hæc est una omnium humorum cognoscendorum re-
gula. Si humores in fluxu fuerint commisti, signa etiã
apparebunt commista: nam si color citrinus albus, &
rubeus fuerit, indicium erit omnium humorum simul
existentium: & hæc satis sint quantum ad omnia si-
gna, & causas fluxionis existentis in utero per con-
sensum. Reliquum modo est, ut uideamus signa, quan-
do fluxio est essentialis in utero. i. quando essentiali-
ter uterus patitur: ista autem signa non debent sumi à
rebus communibus, sicut ea sumpsit Auic. nam ex colo-
re humoris non possumus iudicare utrum uterus sit
essentialiter affectus: quia potest aliquid citrini humo-
ris fluere ex utero, & tamen nulla erit caliditas in ip-
so. oportet igitur uidere propria signa indicantia ute-
rum esse affectum essentialiter. Signa autem erunt, si
uterus sit affectus ex intemperie sua, uerbi gratia ex
cali-

MONTANVS

caliditate, ita ut declinet à temperamento per caliditatem, mulierq; percipiat ad tactum caliditatem manifestam circa matricem & in parte externa, & in parte interna. deinde à calidis utero adhibitis ledetur: à frigidis autem iuuabitur. Atque rhagadibus, & pruritu magno afficientur circa extimam cutem, & tandem erit obnoxia omnibus ægritudinibus, quæ sunt ab intemperie calida. Quod si etiam perpetuo habebit siccitatem in illis partibus, tunc indicium erit de manifesta caliditate: quæ concipit, pariet masculos: Si caliditas uteri fuerit iuncta cum siccitate puer, quem pariet erit colore nigro, tales etiam habebunt menstrua citrina, quæ putrefacta erumpent aliquando cū erosione. Solent etiamnum pati pruritus circa pudenda, & excoriationes propter moram, & sepe ante partum habent impetigines & πύλας & σόματα circa pudenda. Si uero caliditas illa fuerit iuncta cum humiditate, tunc illa caliditas non erit ita mordax, & pudendum suum nunquam erit siccum, sed semper humidum, & illæ partes semper erunt fetentes propter humiditatem in illis partibus putrescentem; atque tales leui de causa abortiuntur. Si uero fuerit intemperies frigida & humida, ille uterus semper rheumatizans erit ratione caliditatis diminuta, tum quoniam non potest conficere proprium alimentum, tum etiam quoniam imbecillior se ipso redditus facili aliunde recipit excrementa, quia tunc omnes superfluitates descendunt ad illum. Quod si frigiditas fuerit iuncta cū

sicc

ficcitate, uterus quidem erit rheumatizans tum ratione frigiditatis, propter quam non potest concoquere proprium alimentum, tum ratione ficitatis corpus uteri redditur densum, & minus idoneum ad recipienda excrementa iuxta illud Galeni 6. de locis affectis. estq; unum aliud adnotandum, quod ubicunque fuerit frigidity in utero iuncta cum humiditate, uel ficitate (licet raro cum ficitate iungatur) semper tales mulieres abhorrent coitum, & raro concipiunt, & si concipiunt, pariunt foeminas: sed istae saepe, & facile abortiuntur, & post ipsum abortum plurimum materiae pituitosae effluit, hoc modo uos cognoscetis uteri in temperies. Si uero fuerit mala compositio in utero facile cognoscetis: nam si fuerit apostema, seu inflammatio aliqua in utero, erit febris acuta, intensa ariditas, dolor, urinae retentio, ita ut urina nequeat quandoque reddi. Si fuerit scirrhus ex grauitate cognoscetis: propterea quod percipiet grauitatem ex tactu à malo colore mulieris: ex alijs quoque signis deprehendetis: atque haec satis sint de omnibus signis affectuum, qui contingunt utero essentialiter. Quia uero etiam de causis gonorrhoeae aliquid diximus, merito etiam de signis indicantibus gonorrhoeam, & distinguentibus ipsam à fluore, seu menstruo albo aliquid dicendum est. primo enim gonorrhoea discernitur à fetore, & à calore albo: nam fluor seminis est perlucidus, clarus, non uiscosus, sicuti reliquus, magisque concoctus: quoniam superfluitas seminis est melius concocta, quam sit pituita.

ta. Nam semen mulieris autore Galeno in 4. de usu partium respondet colore semini uiri, uel potius humiditati, quæ præcedit semen uiri à glandulosis carnibus emanans; scitis enim quod dum aliquis delectatur cum mulieribus, & est in illa imaginatione ante, quam coeat cum muliere, exit quædam humiditas e pene tenuis, & illa humiditas assimilatur semini mulieris. deinde uero à quantitate cognoscitur: si quidem non tantum seminis prodit in gonorrhœa, quantum pituita in fluore albo. quæ patiuntur gonorrhœam, imbecillitatem, & dolorem percipiunt in toto corpore, & maxime circa dorsum, & quia ibi generatur semen, & accipit formam seminis, longe maiorem percipiunt imbecillitatem, & dolorem, quam in menstruis albis: quoniam semen est utilis superfluitas, & facit ad substantiam solidorum membrorum non sine dolore exit: atque tales mulieres non sunt multum frigida, sed potius calide sunt contrariæ prorsus illis, quæ patiuntur menstrua alba, quæ plerumque frigida sunt. quomodo autem ex colore, & acrimonia, erosione, substantia, qualitate, & quantitate gonorrhœa distinguatur à menstruo albo facilius est cognoscere, quam ut dicatur à nobis: & hæc sint dicta in uniuersali de quacunque gonorrhœa: nunc de signis singularum specierum gonorrhœa dicendum est. Si igitur propter multitudinem seminis facta fuerit gonorrhœa in muliere, talis mulier habebit bonum habitum corporis, lautè & opulenter uixerit, usa fuerit uenere rariores, & si diu

abstinuerit à coitu, potest esse signum gonorrhœæ propter multitudinem seminis. Est & aliud signum maximum, quod dum exit semen, non percipit, imbecillitatem, imò iuuamentum potius, & robur percipit, et uidetur lenior, & fortior fieri: et hoc indicat gonorrhœam esse propter multitudinem seminis, quoniam euacuatione illius materiæ fortificatur, quum superflua materia euacuatur. quod defluit, non differt substantia, & colore naturali semine, quod exit in coitu, quinetiam illud semen exit cum delectatione: & hoc est quod ænigmaticus, confususq;: & sine distinctione dixit Auic. quando exit semen in muliere cum delectatione in gonorrhœa: uobisq; iuuenibus facile est scire, quo modo curentur mulieres patientes hanc gonorrhœam. Si uero fuerit gonorrhœa propter seminis tenuitatem, faciliè apparebit ex substantia seminis. Quod si fuerit ratione alicuius malæ qualitatis calidæ, dicet illa se maximam acrimoniam, mordacitatem, & erosionem sentire in exitu, et color erit malus præter naturam. Si uero fuerit propter imbecillitatem uirtutis continentie, patientes summam imbecillitatem percipiunt circa dorsum, & ut ipsæ dicunt, uidetur illis totum corpus esse marcidum, & uix possunt se erigere: istæ abhorrent coitum, & maximum nocumentum accipiunt ex coitu: in quibus perpetuò emanat aliquid, quod non contingit in alijs gonorrhœis: nam aliæ gonorrhœæ habent aliqua interualla, & illud quod exit non est coctum, sed est materia satis tenuis: alia

MONTANVS

aliquando etiam sanguinolenta, quia propter imbecillitatem non potest bene concoqui, & dealbari. Sin uero fuerit gonorrhœa propter corruptionem seminis, & putredinem: uel erit quoniam se nimis abstinuerit à coitu, uel erit propter nimiam caliditatem locorum: ex putrefactione enim uirtus ad expulsionem excitatur, & fit gonorrhœa. Hanc autem cognoscetis à fœtore seminis prodeuntis, et in anteriori, indusii parte & pannis lineis existentis: atque apparet maximus calor in dorso: ista sunt signa omnia indicantia non tantum gonorrhœam, sed etiam omnes eius species distinctas. Et hæc hætenus de omnibus signis fluxionum menstruorum, & seminis præter naturam. Reliquum est, ut accedamus ad curationem singularum specierum: sed prius oportet uidere unum, quod est multum perspicax, & necessarium, & est ut considerare mus iudicium morbi. nam non tantum oportet cognoscere causas, sed oportet etiam prognostica scire, & præuidere futurum: utrum sit bene terminatura ægritudo, an male: primum ex comparatione causarum inter se, deinde ex motu, tum ex temporibus, postremo ex termino. Quantum ad comparationem causarum inter se, scitis nos reduxisse fluxionem ad quinque capita, et quinque requiri ad ueram fluxionem uirtutem expellētē, membrum mandans, membrum recipiens, per quas transit humor uias, denique humores. ista sunt quinque capita, in quibus omnes causæ considerantur: Oportet modo comparare singula ista, ut totam

natu

naturam morbi praeuidere possumus, & cognoscere
 quid futurum. Et primo quantum spectat ad uirtutem
 fortem, uel debilem, si comparetis uitium, quod est in
 uirtute forti expulsiua cum uitio, quod est in uirtute
 retentiua imbecilla, & uelitis uidere utrū uitium sit de
 terius: uidebitis, quod longe deterius est uitium uirtutis
 retentiuae debilis, quā uitium uirtutis expulsiuae: nā cau
 sa fortitudinis uirtutis expulsiuae est spirituum multitu
 do, robur caloris, & sensibilitas membri, ita ut nē mini
 mū quidē nocuentū percipere potest, quin statim ex
 pellat illud, & nisi esset uirtus ita ualida non expelle
 ret. Causa uero imbecillitatis uirtutis retentiuae est la
 xitas, uel laxatio mēbri, tēperatura mala, calor debi
 lis: ergo deterior est dispositio mēbri, ubi est retētiua
 uirtus debilis, quā ubi est uirtus expulsiua fortis: quia
 facilius emendatur uitium, quod prouenit à uirtutis
 fortitudine, quam quod prouenit à debilitate uirtutis:
 propterea quod difficilius est addere robur, quam de
 mere. Si uerò fluxus fuerit propter latitudinem uia
 rum, scitis hunc esse difficillimum curatu: cum membra
 lata sint intima, & non possint ita facile constingi ue
 ne illae interiores. Iudicium uerò quod sumitur ab hu
 moribus, & causis materialibus per comparisonem
 inter se, facile erit uidere, quis humor faciat deterio
 rem fluxionem. Nam si fuerit sanguis solus, quamuis
 fluxio illa perseueret, quum sit humor utilissimus ma
 xima incommoda ferret, & deberet dici difficilis ra
 tione substantiae excretae, tamen propter facilitatem
 emen-

MONTANVS

emendandi (est enim sanguis humor benignus, qui facile obedit) longe facilius curatur fluxio pendens à sanguine, quam fluxiones reliquorum humorum. Si uerò fluxio provenit à pituita, tamen si ratione excrementi non debebat dici pernitiōsa, tamen quia difficillime emendatur, est longa, & diuturna, & pessima est, quia chronica, & uix potest remoueri ob frigiditatem. Si fuerit fluxio biliosa, humor biliosus facit seuerissima accidentia facit rhagades, & pessima morborum genera. Quare ferme semper talis fluxio terminatur ad malum. Sin autem fluxio fiat à melancholia longè deterior erit, & deteriora, pluraq; incommoda faciet, quam illa, quæ pendet à bile. Nam primum non minus longa est, quam quæ fit à pituita: deinde etiam habet accidentia pessima, sicut caneros, scirrhus, & ulcera erodentia. Et ideo pernitiōsissima est, si fluxio fuerit ab humore eruginoso, & præsino dicendum est has quoque fluxiones pessimas esse. Iudicia porrò quæ sumuntur à membro recipiente ab utero, sunt hoc modo obseruanda: ubicunque uterus erit male affectus essentialiter, rarò curabitur ipsum, siue sint inflammationes, siue ulcera, siue male temperaturæ: omnia enim hæc sunt difficillime curationis tum ratione membri, quoniam membranosum est, & exanguis, & non facile excutitur, quod illi inest: tum etiam ratione maxime sensibilitatis, quia quum sensibile admodum sit non possunt bene remedia applicari: siquidem offenditur, & excitatur à quacunque causa etiam si

etiam si leuissima sit, ita ut medicus non potest operari: quod quidem medicamenta facilia non curent, uehementia exasperant: præterea uterus est sentina omnium excrementorum in corpore existentium: nam omnia excrementa defluunt ad uterum, id quod etiam impedit curam: est & aliud incommodum, quod mulieres propter pudorem nolunt fateri ueritatem: tametsi coactæ sunt plerunque dicere ueritatem, nolunt tamen facere, quod iubent medici: neque uolunt in ea parte admittere medicamenta. Hoc mihi semel accidit, cum curarem mulierem quandam nobilem menstruis albis laborantem, uolebam uterum mundificare, & ipsa rogauit me quibus cū uelle mundificare: ego dixi cū chystere in uterum iniecto: quum autē audiuiisset me cum chystere uelle mundificare uterum, illa adeo excauit ita, ut tota facies subito mutaretur, & mori potius uellet, quam admittere huiusmodi medicamentum, & iussit marito: si unquam, inquit, uir mi mibi tuæ coniungi obsecuturus es, ne finas cum medicum unquam adire me ipsam, ita ut noluit me amplius uidere, maluitq; diligere aliud remedium.

Restat nunc, ut pinguiori quadam minerva de iudicijs agamus: quæ quidem iudicia sumuntur à medicis tam antiquis, quam nouis penes motum, ut quando ægritudo uel uelocior mouetur, uel tarde: nam aliter curamus ægritudinem, quæ habet suos motus uelocissimos, & aliter quæ tardos habet motus. Si in fluxionibus istis fluat sanguis, proculdubio huiusmodi

MONTANVS

fluxio est breuior, & ueloces habet motus: & quatuor
uis omnis fluxus menstruus præter naturam sit diu-
turnus, & chronicus, hæc fluxio tamen quandoque
peracuta, & breuissima est, ita ut quandoque uidi ip-
sam in septima terminari, quod nihilominus raro est,
sed ut plurimum chronica est. Si uero fluat bilis erit
uelocissimi motus. fluxus autem, qui à pituita, & à
melancholia depēdent, tardissimi motus sunt. iudicium
uero quod sumitur penes quatuor tempora in his flux-
ionibus est hoc, quod semper principium in hac agri-
tudine longissimum est loquendo de uero principio,
ut principium distinguitur contra tempora, & sumi-
tur penes cruditatem materie, ita ut ferè semper oc-
cupet maiorem partem morbi. Augmentum uero &
status sunt breuissimi: declaratio est etiam longa, non
tamen ita, ut principium. nam principium fluxionis
menstruæ quandoque durat per totum annum, & si
male terminetur, plures moriuntur in principijs ipsis
nullis apparentibus signis concoctionis: si uero prin-
cipium bene terminetur, habent augmentum breue, &
statum longissimum. Quærent nonnulli utrum in flux-
ionibus mensuris dentur quatuor tempora? Dica-
tis resolutè quod in omni morbo dependente à mate-
ria habetur principium, augmentum, status, & decli-
natio, quodq; nullus est morbus terminaturus ad sa-
lutem, quin habeat hæc quatuor tempora: & totum
principium dicitur, donec non apparet signum conco-
ctionis, i. aliqua moderatio in materia, à qua possit me-
dicus

dicus sumere iudicium. denique sumitur iudicium pe-
 nes terminum, & hoc iudicium est ualde adnotandum:
 nam huiusmodi menstrua uel resoluuntur, & termi-
 nantur ad salutem, uel permutantur: sed passim faciūt
 permutationes. Incipiamus à menstruo sanguineo: flu-
 xio sanguinea sepiissime terminatur per fluxionem
 sanguinis ē naribus, quæ est auersio per oppositum, et
 ista terminatio est laudanda: quandoque terminatur
 per hæmorrhoidas, & ista terminatio dicitur deriu-
 tio, quæ etiam non est intercipienda: sunt etiam termi-
 nationes mediæ, ut quando fluxio sanguinea termina-
 tur ad aliquam inflammationem extrinsecus se habentem,
 quæ terminatio neque omnino laudanda est, ne-
 que uituperanda: perniciofa uerò terminatio, siue per
 mutatio est, quando sunt inflammationes internæ siue
 in utero, siue in alio, siue in hepate, sicut contingit ex
 constrictione nequaquam opportune facta ab impe-
 rito medico. Si fuerit fluxio pituitosa, habet & ipsa
 suas permutationes, quando non curatur: si per uomiti-
 um terminetur est bona, & perfecta terminatio: ali-
 quando per diarrhœam terminatur, per fluxum uen-
 tris diarrhœæ pituitosæ, & ista est etiam bona ter-
 minatio. Mediæ uero terminationes sunt, quando flu-
 xio pituitosa terminatur ad podagram: nec dicatis mu-
 lieres non laborare podagra: imò cum mēstruis quan-
 doque ea molestantur. Letales & perniciosæ termi-
 nationes sunt, quando terminatur ad paralyfin, ad
 asthma, ad apoplexiam, uel ad epilepsiam: sed potius
 sunt

MONTANVS

sunt permittenda, uel prouocanda huiusmodi menstrua, quam sinere ut ad tam perniciosas ægritudines permutentur. Si fuerit fluxio biliosa, & permutetur ad Arquatum morbum, græcè *ἰκτερ* erit permutatio laudabilis. Media uero permutatio est quum ad ulcera, herpes, & erysipelata permutatur: perniciofa est, quum ad ulcera interiora, & ad phrenitin permutatur. Si uero fuerit menstruatio melancholica sæpe permutatur ad hæmorrhoidas, & ad uarices, & ista permutatio est laudabilis, & salubris: quandoque terminatur ad tumores lienis, & est media permutatio, quæ quidem non est bona, nihilominus patientes euadunt, & non moriuntur, perniciofa autem, & letalis permutatio est, quum permutatur ad caneros uteri, aut mammillares: nam cancer nullam recipit curam, atque si permutetur ad deliria, apoplexiam, & epilepsiam, & melancholiam, pessimæ sunt permutationes. De gonorrhoea autem dicendum est, quod uel terminatur ad salutem, uel permutatur ad tabem: quoniam consumitur humidum substantificum, & radicale. Hæ sunt permutationes omnium fluxionum, de quibus hætenus: & hæc satis de iudicijs. Nunc tempus nos uocat, ut de indicationibus agamus: sed prius oportet uidere quid sit indicatio, quia uolo semper consulere utilitati uestre. indicatio nihil aliud est, nisi nota indicans quid agendum secundum rationem à natura rei: cuius gratia uel agimus, uel affectum desumimus curandum. Stante hoc principio quum indicatio talis sit, ut semper

per respiciat naturam, uel affectum rei, cuius gratia agimus, quid est id, cuius gratia agimus in curationibus? Est ut inducamus sanitatem in aliquo. Sed quomodo inducitur sanitas? tollendo morbum: hic duo sunt corpus, & morbus, seu membrum, cui inest morbus. ergo si uolumus recte curare oportet, quod in omni curatione rei naturam, & affectum membri considerare mus. Naturam morbi, & affectum membri explicauimus: natura enim morbi erat penes suam rationem formalem, quæ sumitur penes genus, & causas suas tam efficientes, quam materiales: affectus erat penes motum, tempora, & terminum: quæ sit natura morbi, & affectus membri, & quæ indicationes pariant uidebimus postea. Sed quædo uultis aliquem curare, habetis istos duos conceptus, nempe tollere morbum, & sanare membrum, hoc non sufficit, sed oportet hic etiam adnotare aliud, & considerare. Non enim uos sanatis, sed est natura, quæ sanat, bene uos datis remedia, sed non sanatis: quin uirtus est autor sanitatis. Igitur indicatio est à natura etiam sumenda: & uidendum est utrum natura permittat curare, necne? Nam quandoque natura talis est, ut omnino prohibeat curationem, ita ut non sinat uos aliquid operari, quandoque permittat uos, imò iubet, atque urget medicum ad curam. ergo nascitur tertia indicatio à uirtute, seu natura operante, & ita tres potissimum sunt indicationes: una quæ sumitur à morbo, altera à loco affecto: tertia à uiribus: in his tanquam scopis debemus nos exercere: ducene enim

enim nos ad finem & præstabunt, ut habeamus re-
 ctas intentiones operandi. Sed incipiamus ab illa, quæ
 sumitur à morbo. Natura autem morbi posita est in
 ratione formali, & causis, quæ est ratio formalis istius
 symptomatis: quæro sub quo genere collocandus est iste
 morbus? Diximus collocandum esse sub genere fluxio-
 nis, & quod fluxio nihil aliud est, quam expulsio præ-
 ter naturam excrementi de uno membro ad aliud me-
 brum: hinc nascuntur omnes indicationes: si enim ista
 fluxio est expulsio de uno membro ad aliud præter-
 naturam, ut reuera est, oportet ipsam interciperet: ex
 quo est præter naturam. ergo si uolumus fluxum in-
 tercipere oportet, ut auertamus, & ita nascitur ista
 prima indicatio prohibendi fluxionem retrahendo
 materiam ad optimum. Sed quoniam diximus, quod est
 expulsio de uno membro præter naturam affecto ad
 aliud iam forsitan debilitatum, eam ob rem nascitur
 una alia indicatio, quod debemus providere, ut mem-
 brum quod tam facile expellit, non tam facile mandet.
 Amplius ex quo transit huiusmodi materia per media
 uasa, oportet, ut etiam intercipiamus, & constringa-
 mus uias, ne ita facile deducatur materia: post remò-
 oportet ut corroboremus membrum recipiens, ne tam
 facile recipiat, imò ut resistat, & repellat: in his qua-
 tuor consistit tota curatio. Incipiamus rursus à princi-
 pio: iste fluxus est intercipiendus: quomodo? quæcun-
 que materia sit illa, quæ fluat (nam sub conceptu
 fluxionis non magis unus humor est intelligendus
 quam

quam alius) fluxus semper est auertendus, & ad partem oppositam trabendus: sicut natura nos ducet. cur ad oppositum trabendus: quia quando est impetus alicuius humoris ad aliquem locum non potest is intercepti, nisi trabatur ad oppositum: nam si traberetur antrorsum, uel dextrorsum, adhuc etiam aliquid semper fluere: sed si trabatur ad oppositum, omnino totum fluxum intercipitur: tunc autem motus est conueniens ualde, quum citò perficitur: quod desiderabamus. Hinc uidetis, quanta sit utilitas auersionis: estq; ratio docendi similis mathematicæ, in qua semper ex principijs demonstratis alia intelliguntur rectissime. Ad ueram autem auersionem tria requiruntur: primum rectitudo lineæ: deinde rectitudo situs, & consensus uenarum: tum distantia. Rectitudo autem lineæ intelligitur, quæ constat ex minoribus angulis, quia non potest reperiri illa rectitudo mathematica in uenis existentibus in corpore humano. quanto igitur lineæ erit rectior, tantò melior, & facilius fiet attractio, & auersio. Nam si habuerit aliquem angulum magnum, hinc statim fiet impedimentum in illo angulo: & quanto minores erunt anguli in illa rectitudine, tanto perfectior erit attractio, & hoc est quod primo dicebat Hippocrates, deinde laudabat Galenus ita præcipiens: si non potes habere lineam rectam, elige unam, in qua sint paucissimi anguli. Et ideo Hipp. inquit: si posterior pars capitis dolet, uena frontis incisa dolorem sanat. Et Galenus in pleuritide eligit uenam eiusdem

dem lateris. Nam plebotomia, quæ fit à latere eodem affecto est rector, & habet minores angulos, quam phlebotomia illa, quæ fit à latere opposito, secunda conditio est, ut seruetur rectitudo situs; ut si in parte dextra ad sinistram auertendum est: si sursum, est auersio facienda deorsum: Si ante, retrorsum: sic enim corpora naturalia, & cœlestia situm seruant rectum: quandoquidem natura semper facit suos motus contrarios: & ita debemus seruare situm, ut semper fiat per oppositum. præterea & consensum uenarum obseruare debemus & ubi sunt latiores uenæ, per eas magis ducemus: hic uidetis, quam nota nobis corpora debeant esse, ita ut tanquam digiti uestri deberent illa à uobis dignosci. tertia conditio est, ut seruetur debita distantia, ut motus auersionis bene terminari possit ad locum, ad quem repit humor, & ut motus fiat de uno termino ad alium: nam aliter motus auersionis non terminaretur ad terminum intentum, quoniam si distantia erit nimis longa, motus non poterit terminari ad terminum: quum ista seruentur, postea ad actum deueniendum est. Materiæ autem indicabunt, quo instrumeto sit auertendum, utrum phlebotomia, an pharmaco: sed de hoc postea. secundum caput à quo sumebatur secunda indicatio, erat membrum mandans, quæ indicatio est, ut provideatur, ne tam facile mandet: & quoniam membrum mandans mandat uel propter fortitudinem, uel propter debilitatem, uel propter maximam sensibilitatem: si fuerit propter fortitudinem

dinens

dinem uirtutis expulsuæ, providebitis eam, ne sit tam fortis, & pertinax castigando calorem, & spiritus: si quidem talis efficitur ex multitudine spirituum, & caloris. Castigabitis autem calorem, spiritusq; uel cum euaporantibus, si facietis euaporare membrum, uel cū sacificatione mittendo sanguinem ab illa parte, ut uirtus tam ualide mittens non mittat amplius. quod si fuerit ob imbecillitatem uirtutis contentiuæ corroborebitis uirtutem: nam si ratione intemperiei membrū erit nimis laxum, & humidum exiccabitis: si nimis frigidum calefacietis, & tonum, seu robur facietis cum adstringentibus, & stypticis. quæ autem sit natura istorum habuistis in nostra methodo uobis tradita in illo libello de simplicibus medicamentis, & apud Galenum omnia, quæ diximus coherent ueluti cathena. Si uero fuerit ratione maximæ facilitatis sensus, eo quia à minima re lædatur, oportet ut obtundatis membrū cum narcoticis, quæ frigida sunt. Habetis autem eo in libro, in quo gradu frigiditas esse debeat sicut Hyosciammo, papauere albo, opio, mandragora, & alijs, quæ stupefaciunt, idq; facietis tum cum refrigerantibus rebus exterius applicitis, tum cum rebus interius assumptis: semper tamen admiscendo cum istis aliquid calidius, ut penetrare possint: nam aliter non penetrarent. & ista est causa, quare frigida mista cum calidis citius interficiant. uideatis Philonium, in quo licet sint plurima frigida, sunt tamen in eo aliqua calida: ex quo nascitur pulcherrima dubitatio, quam etiam tetigi in me.

methodo mea. unde sit. quod uenena frigida mista cum
 calidis citius interficiant? & ita miscendo frigida illa
 stupefacientia cum calidis obtundemus sensum mem-
 bri influxionibus mensuris. sicut etiam solemus face-
 re in diarrhœa. & dysenteria: exhibemus enim opia-
 ta ad obtundendam acrimoniam humorum. & sensibi-
 litatem membri. prouocando etiam somnum. eo quia
 in somno fluxiones retinentur. tertia indicatio sumeba-
 tur à uis. si modo uie fuerint nimis apertæ restrin-
 gendæ sunt. eò quod cura semper fiat per contrarium.
 Sed quo modo constringentur? Quidam applicant fri-
 gida renibus: sed sunt nugatores. & faciunt aliquid.
 ut uideantur medici etiam cum nocumento egri. quum
 uenæ sint intrinsecus. quamuis difficillimum sit uenas
 interius constringere. & non semper faciendum. ta-
 men quando id faciendum est. tunc debetis eas con-
 stringere potius cum intrinsecus assumptis: nam cum
 extrinsecus assumptis nihil facietis. ergo si secundum
 rationem agendum. uie illæ per interius assumptæ
 sunt astringendæ: sed habito hoc. quibus sint constrin-
 gendæ uidendum est? Si enim exhibebitis potiones.
 quæ simpliciter astringunt. non poterunt ad illas ue-
 nas peruenire. Sunt igitur admiscenda diuretica. quæ
 habent proprietatem deducendi ad ipsos renes. ut de-
 ducant astringentia ista ad renes. & uasa. recentes
 autem ut etiam Sauonarola. Gattinaria. & alij non
 sunt contemnendi in omnibus: principium enim habue-
 runt methodi. sed finem attingere non potuerunt.

DE VTER. AFFECT.

93

igitur materia frigida sit optimum erit, si accipiat^s sy-
rupum de menta, quia calefacit, & astringit, sed non
est exhibendus simplex, debetisq; aliud addere, exem-
pli gratia: Recipe syrupi de mentha unc. i. uel unc. i. s.
cum aliquo diuretico, ut cum syrupi acetosi, de semini-
bus unc. s. uel potestis accipere syrupi de Artemisia
unc. i. s. cum decoctis ex eadem artemisia, & chamae-
maloritem syrupum de Ribes. praeterea potestis acci-
pere pentaphylum: & forte quod pentaphylum per se
sumptum optimum erit: quoniam maxime prouocat
urinam. Amplius potestis accipere syrupum de mir-
tho in materia calida permistum cum decoctis ex semi-
nibus melonum, cucurbitae, & cum aqua graminis,
quae omnia sunt diuretica frigida, & sic astringetis
uias: potestis etiam haec exhibere in forma electuarij,
ea componendo modo electuarij. quarta indicatio erat,
quae sumebatur a membro recipiente, ut corroborare-
mus ipsum, quod est uterus. Debetis igitur prouidere,
ne tam facile recipiat, & sic in eo fuerit aliqua intem-
peries cum contrarijs ipsum corroborabitis, & ad na-
turalem habitum reducetis: sin autem fuerit apostema,
ipsum apostema curabitis, & inter omnia semper stu-
deatis, ut uterus reddatur densus, quia densitas uteri
est potissima causa intercipiendi, & suppressendi flu-
xus menstruorum teste Auic.

Sed quoniam polliciti fuimus indicationes par-
ticulares, quae a materia sumuntur, non quatenus mate-
ria in communi, sed quatenus materia talis ob eam
causam,

MONTANVS

causam, quod id optimū, uobisq; omnibus utilisimū fore uidetur, tractabimus. Itaque pollicita prestanda: potest autem materia, quæ fluit esse uaria: nam potest esse sanguis, pituita, bilis melancholia, semen. Cum igitur tot sint materiæ, quæ fluere possunt per uias ad uterum omnes quot sunt, tot etiam faciunt uarias indicationes: aliter enim auertimus sanguinem, si erumpat, quam pituitam, & alios humores. Si nanque sanguis effluat, qui totus continetur in hepate, & in uenis per totum ambitum corporis existentibus tanquam in proprio loco præter eum, qui est in dextro uentriculo cordis, nulla melior eius est retractio, quam phlebotomia quatenus ea fieri potest: propterea quod uera sanguinis auersio est missio sanguinis per uenæ sectionem. Quod si ætas, uel aliqua hominis conditio repugnet, & prohibeat phlebotomiam, ut si senex esset, uel si haberet uentriculum imbecillum, tunc sanguis melius auertitur cum cucurbitulis, & scarificationibus, cum hirudinibus, & alijs similibus, quæ supplent uicem phlebotomie: & hoc fit dictum satis, quia de conditionibus auersionis abunde supra diximus. Si modo pituita fuerit, quæ fluat, & ipsa auertenda est: nam hæc (ut diximus) est indicatio communis omni materiæ fluenti: sed quatenus talis materia est, uariam auersionem exigit. quonam modo pituita sit auertenda, natura rei indicat, quam considerantes prudentes agunt, & nunquam peccent. quum itaque pituita sit potissimum, & generetur in uentriculo, & etiam in cerebro

(ista

(ista enim sunt loca, & ueluti receptacula pituitæ, li-
 cet etiam quandoque in uenis generetur propter fri-
 giditatem hepatis, sed ista non est ita uera pituita, si-
 cut illa, quæ in cerebro, & in uentriculo generatur)
 sicq; optima auersio erit, ut prouocetur uomitus, &
 educatur per nares: istæ enim sunt minere pituitæ:
 imo omnes ægitudines, quæ pendent à pituita solo
 uomitu liberantur: sæpe uidemus albas menstruorum
 fluxiones solo uomitu esse curatas, ut etiam Galenus
 admonet febrem quotidianam hoc modo curandam es-
 se. Item huiusmodi auersio fiet per errhina i. caput pur-
 gia, gargarismata, apophlegmatismos, siue masticato-
 ria: sed quoniam uultis esse ueri medici, ideo non satis
 est scire expurgandam esse pituitam à uentriculo, sed
 oportet etiam uidere, quomodo sit euacuanda, & unde
 sumimus indicationem. Scitis pituitam esse humorem
 crassum uiscosum, tenacem, & obstruentem uasa, ita
 ut haud facile euacuatur. Quare oportet, ut concoqua-
 tur, & præparetur: & (ut dixi pluries) concoctio nō
 est idem, quod præparatio: nam concoctio est separa-
 tio boni à malo, & fit à calore naturali separando uti-
 le ab inutilesicut fit in pomis, piris, & omnibus fru-
 ctibus immaturis, in quibus cum separatur utile ab
 inutiles per concoctionem inutile diffiat, & euaporat.
 præparatio autem fit incidendo, & abstergendo mate-
 riam. Igitur prius concoquenda est materia, & non
 statim educenda, iuxta illud Hipp. concocta medicari
 &c. & hoc faciendum est cum calore innato: sed quo-
 niam

niam pituita est humor frigidus, ubi calor naturalis
 erit paucus, illa non poterit concoqui, ideo oportet adiu-
 uare calorem innatum, ut possit concoqui materia, rea-
 centes autem nesciunt, quid sit concoquere, quia abster-
 gunt solum, & incidunt. Sed hoc est præparare. Itaque
 ut calor adiuuetur oportet facere uentriculum calefa-
 ciendo ipsum, ut dicit Galenus quarto de uentris sanita-
 tate, ubi iubet, quod æger à cibo abstineat, & tri-
 diatrion pipereon: quod habet uim calefaciendi. & re-
 rea præcipit balnea aquæ dulcis, quando caliditas, &
 humiditas balnei iuuat concoctionem: Item quietem illa,
 ut sit coopertus pannis bene. Hæc enim omnia iuuant
 concoctionem, quæ concoctio fit à calido, & humido.
 Facta concoctione si pituita, quamuis concocta non po-
 test bene excerni propter suam viscositatem, & crassi-
 tudinem, & tenacitatem, tunc debetis accedere ad præ-
 parationem, quæ fit incidendo materiam, & abster-
 gendo, & hæc dicitur præparatio uera non concoctio.
 Et ideo quum accedatis ad uirum aliquem, uel mulie-
 rem laborantem fluxu pituitoso, uel alio morbo pitui-
 toso, debetis iubere, ut maneat quæta illa mulier per
 duos, uel tres dies, & utatur cibis calidioribus, ut re-
 ste uenter possit concoquere: deinde accedere de-
 betis ad concoctionem calefaciendo uentriculum: non
 stea transactis istis diebus, ubi materia concocta fue-
 rit, nisi exeat ex se uel per uomitum, uel per rimam uri-
 nae, tunc debetis accedere ad præparationem materiam
 incidendo, attenuando, & abstergendo materiam.

crassa, & viscosa fuerit materia: crassefaciendo autem
 si tenuis erit. Quapropter optimum erit in præpa-
 rando humorem pituitosum exhibere diaspoliticon,
 diacalamenton, diacyminon, & quæ magnam vim ha-
 bent incidendi, ut docet Galenus in quarto de tuen-
 sanit. & ita semper prima est concoctio, deinde sequi-
 tur præparatio, nisi natura expulerit ante præpara-
 tionem materiam concoctam. Ceterum transacta se-
 ptima, uel decima, tunc demum uos euacuatis cum eu-
 acuantibus pituitam, si natura non euacuat, & tunc om-
 nia scilicet succedent, & cum ratione, ita ut omnes
 etiam uos admirarentur: & iste est modus operandi. Sed
 habito modo uidendum est cum quibus instrumentis sit
 operandum: instrumenta ad concoctionem faciendam
 iam dicta sunt: ad incisionem uero præter electuaria
 multa sunt instrumenta bona: diacyminon, diaspoli-
 ticon, diacalamenton plirisarcoticon, confectio dia-
 muschi: diamban, confectio imperialis, & omnes con-
 fectiones calidæ: syrupi, qui incidunt, absterguntq; ut
 oxymel, quo tamen non calefacit, ideo ualet in mate-
 ria calida. Sed si uultis calefacere, ut hic potest, debe-
 tis ligere oxymel cum radicibus, deinde syrupum de
 hyssopo, de absinthio propter nimiam absterfionem,
 & alia similia: sed non in principio uti debemus syru-
 m de absinthio propter nimiam absterfionem, dein-
 de de Betonica celebratur ab istis, quo quidem
 tollant, quum apud me non habeat vim incidendi, neque
 abster-

MONTANVS

abstergendum, eo quia incisio fit à calore: & caliditas non reperitur in isto, quæ sit sufficiens ad incidendum, nec etiam abstergit, quia absterfio ratione amaritudinis est: atqui illi non inest amaritudo, & ita non uideo, quomodo incidat, & abstergat. Habetis autem omnia ista, & multa alia instrumenta in lumine, & apothecariorum thesauro. Item in Mesue, & in Nicolao illo Græco, quem ego in arcanis habui, nunc traductus est, in eo sunt omnia copiosissime: ista est uia procedendi in præparanda pituita. Ad eam autem euacuandam præcipua uis est in agarico, colocynthide, elaterio, cnicoco, turpeto siue turbith: sed à turbith usitato abstinatis, quantum possibile est, quia nihil aliud facit, nisi quod turbat uentriculum, & credo, quod dictum sit turbith à turbando, quia turbat, & non euacuat humores. præter ergo ipsum turbit laudo omnia alia: habetis etiam composita, ut est confectio Hamech: pilule cochiae, & aggregatiuæ sunt conuenientissimæ: ista sunt quæ dicenda erant de euacuatione pituitæ. Si uero fluat bilis, & auertenda sit, à quo mēbro fiet auersio? Nam bilis est tanquam tyrannus quidam pessimus: non enim habet certam sedem, neque scit stare loco, bene habet propriam sedem generationis: sed non mansionis: nam quandoque est in uentriculo, quandoque in capite, quandoque in uenis, & in ambitu totius corporis: neque potest celari, neque se abscondere, ubi est, quia semper se ostendit, & manifestat. Nā si fuerit in toto ambitu corporis proditur colore citrino: si in uentriculo,

ericulo, facit nauseam, & fitim: si in capite, fit furor,
 calor, phrenitis, uigilie. Vbicunque igitur sit à loco
 auertitur, & commodissime quidem: si in uentriculo
 per uomitum. Sed dubium est, utrum statim euacuan-
 da sit nulla præposita præparatione? Nonnulli no-
 ui, Rasis etiam uoluerunt, quod bilis statim euacuare-
 tur, & nulla indigeret præparatione: quandoquidem
 fit humor tenuis, subtilis, mobilis, & statim exeat?
 istud est falsum: & isti decepti sunt, quia non perfectè
 didicerunt medicari: nec cognouerunt in bile tres
 esse conditiones, quæ maxime requirunt præparatio-
 nem: prima est, quæ etiam ei est communis cum alijs
 humoribus, quod bilis est permista sanguini, & quum
 sit permista sanguini, certum est tunc non debere eua-
 cuari: quoniam bonum simul cum malo educeretur:
 oportet prius separari bonum à malo, & hoc qui-
 dem est concoquere, quod quidem est à calore natura-
 li. Sed quomodo id faciemus, quum hic calor sit maior,
 quam oportet, & calor faciat concoctionem: Nam si
 augeamus calorem fiet maior copia bilis, & augebi-
 mus fluxum. Quomodo ergo faciemus? Dico quod
 non augendus est calor: sed calor adequandus, & ad
 temperamentum reducendus contemperando, & re-
 mittendo calorem illum auctum cum frigidis, & humi-
 dis, sicut in pituita, ubi calor erat diminutus augeba-
 tur calor, & ita ad temperamentum reducebatur. Ve-
 rum statim dicit aliquis, quomodo cum frigidis, & hu-
 midis concoquitur, cum concoctio fiat à calore natura-

MONTANVS

li. Dico quod frigidum & humidum non concoquit,
sed calor temperatus est, qui concoquit, & quum re-
mittatur calor ille præter naturam à frigido, & hu-
mido & fiat naturalis, propterea dicimus, quod à fri-
gido & humido fiat concoctio remittendo illum calo-
rem, & faciendo ipsum temperatum: & ita semper
concoctio fit à calore innato temperato: nam si calor
diminutus est, augetur, si auctus, diminuitur. Syrupus
itaque frigidus, & humidus non est, qui concoquit, ut
Germanus ille Fuchsius decipitur in sua methodo: &
iniuste inuehitur in recentes, quia nemo ita sentit, sed
syrupus alterat, & reducit calorem innatum ad tem-
peramentum, qui postea ad temperamentum reductus
separat bonum à malo, & ista est concoctio. Habet
igitur bilis primo quod est permixta cum bono, & ita
debet separari: separatur autem remittendo calorem:
deinde habet bilis unum aliud, propter quod indiget
fortasse maiore concoctione, quam pituita: nam quum
fit, sincera, feruet, attrahit, excicat, excoriat, & ulce-
rat locum, per quem transit, ut apparet in dysenteria,
& cum mouetur in febribus acutis, & ego uidi cho-
lericum humorem non concoctum, dum transiret per
intestina facere dysenteriam, & fluere ab ortu diei us-
que ad uesperam. Eget ergo bilis maiori præpara-
tione, quam ullus alius humor, & minime mouenda
est, ante quam concoquatur, obtundatur, ac præpare-
tur, & certè longè maius periculum est euacuare bi-
lem non concoctam, uel præparatam in illa sua non na-
turali

turali dispositione, & furiosa, quam pituitam, quando
 adhæret, quia in bile sequuntur inflammationes, & ex-
 coriationes, & alia incommoda, in pituita uero sequi-
 tur illud solum, quod nihil educitur. Cum refrigeran-
 tibus igitur, & humectantibus bilis est & præparan-
 da, & concoquenda, quæ calorem adæquent, & hæc
 sufficient ad concoctionem. Atque etiam bilis acrimo-
 nia obtundenda est: & sic admiscebimus emplastica,
 quæ habent uim obtundendi acrimoniam. Ad obtun-
 dendam bilem maxime conuenit in cibis chondrus, quæ
 uulgares Far appellant, est enim in eo uis emplastica,
 deinde pedes uitulorum conueniunt, & omnis denique
 cibus emplasticus. Antiqui dabant res confectas ex pa-
 sta, ut placentas, lagana, & pastacea reliqua. Hippo-
 in hoc casu dat pisces palustres, ut uitient humorem
 biliosum. tertio habet bilis quando est sincera, quodq;
 est tenuis, & calida, & ob id aperit membra, & im-
 bibitur bilis ita, ut non facile ab ijs extrahatur, nisi
 utamur abluentibus, & abstergentibus. ergo bilis ab-
 luenda est, & abstergenda cum humidis, quæ sunt sine
 caliditate, ut ptisana, quæ habet uim abergendi sine
 erosione, abluendi, & refrigerandi. Item potus aquæ
 hordei, & aqua mulsæ bene diluta, ut sint octo partes
 aquæ, & una mellis, uel ponatur saccarum loco mel-
 lis, ut nos facimus: longeq; meliora sunt semina ma-
 iora melonum, cucurbitarum, cucumerum, & citrullo-
 rum, quod in Ægypto anguria, hoc est Galen. pepo.
 Sed caueatis à Syrupis de anguria, quum sint frigidi,

MONTANVS

& crudi: & licet Ægyptij non habeant aliud melius
 pro præparanda bile, quam succum angurie, &
 optime faciant: nostri tamen medici, qui & ipsi uolunt
 idem facere, male faciunt, quia non uident quod mul-
 tum differunt nostræ angurie ab illis: nam nostræ
 sunt admodum crude ratione nostri coeli, & quia su-
 mus alia in regione. Illæ autem, quia Ægyptij sunt in
 regione ualde calida, sunt optimæ & commodissimæ,
 ex quarū una expressa, exit fermè situla succi. Itaque
 quum bilis tria habeat uitia, tria etiam habebit instru-
 menta, quibus illa corrigantur uitia: primū enim cum
 frigidis, & humidis eius calor remittendus est, deinde
 cum emplasticis obtundenda est eius acrimonia, tum
 bilis cum imbibatur in penitioribus locis cum attra-
 hentibus, & abstergentibus est extrahenda. Ex
 quo patet eos, qui dicunt quod bilis non sit concoquen-
 da, falsum dicere. Sed quomodo euacuatur bilis? illis
 peractis euacuatur cum Rhabarbaro, scammonio,
 māna, cassia, cū syrupo rosato solutiuo ἐν ξυδοσποδῶν,
 & cum multis alijs, quæ omnia medicamenta distincta
 habetis per sua capita apud Aetium, Paulum, Aetua-
 rium, & Mesuen: hæc sunt satis de bile. Quantum
 uerò attinet ad humorē melancholicum auertendum,
 qui maxime residet in splene, licet quoad generatio-
 nem etiam in hepate generetur: nam omnia excre-
 menta in hepate fiunt, aliquando tamen spargitur per
 totum corpus, & ad uterum quoque descendit uel præ
 multitudine humoris, uel ex imbecillitate splenis. Si
 erit

erit ratione multitudinis, tunc melancholia per phlebotomiam, aut hæmorrhoidas educetur, uel per phar-
maca euacuantia melancholiam: per uomitum autem
minime tentetis, quia nihil est deterius, quam euomere
nigra, uel ciere uomitum in humore melancholico:
guinetiam cauendum est à ualide educentibus, ubi est
dominium melancholice. Et ideo optime facit Galenus
qui non transit epithimum, & pilulas de Hiera, sicut
aliqui admirentur ipsum, quoniam non est irritandus
iste humor: sed quando debet euacuari prius est con-
coquendus, ut bonum separetur à malo, id quod maxi-
me fiet cum rebus odoratis, & confortantibus calidis
& humidis temperatis: neque ista concoquentia debent
esse tantæ caliditatis, sicut sunt concoquentia pituitam.
Cibi humidi, balnea aquæ dulcis maxime conuenient.
Item uina alba, tenuia mediocriter dulcia: si potiones
uultis, optimus erit syrupus de succo boraginis, & bu-
glossæ: item syrupus de glycyrrhiza, syrupus de pomis
dulcibus: est enim calidus, & humidus. Amplius confec-
tiones non nimis calidæ conueniunt, ut confectio ex
oleo amigdalorum dulcium, & zuccaro, syrupus uel
confectio Sabor regis: & ita ubi humectaueritis cor-
pus aliquo tempore, quum terrestris admodum sit iste
humor, debetis postea uti acetosis incisuiis, sed non con-
tinuè: nã quum per quatuor, aut sex dies humectau-
eritis exhibeda ea, quæ supra diximus sunt: deinde per
duos, aut tres dies incidetis dando oxymel, pisces sala-
sos, acres cibos. Legatis Aurelianium methodicum de
morbis

morbis chronicis, ubi optime docet præparare humo-
 rem melancholicum hoc modo: primum per octo dies
 cibatur ægrum cum optimis alimentis calidis, & humi-
 dis, postea deuenit ad pisces, & ad cibos acres incisi-
 uos, & ita utitur dieta ab istis recorporatiua dicta,
 & ratio est sua anafynerisis: eo quia Aurelianus se-
 quitur doctrinam Asclepiadum, qui putabant corpo-
 ra constare per *αὐτοπύρε*, & ita cum leuioribus sem-
 per procedit. Nam quæ euacuant melancholiam præ-
 ter ista siccant corpus, quæ uero ualde exsiccant corpus
 augent melancholiam: hæc satis quantum sit de qua-
 tuor illis humoribus. Sed quoniam est aliud genus hu-
 moris, scilicet semen ipsum quod facit gonorrhœam, & exit
 à matrice, ideo nunc uidendum est, quomodo iste hu-
 mor curari debeat. Scitis, ut dicebamus, quom de cau-
 sis ageremus, quod gonorrhœa fit quinque de causis,
 uel propter multitudinem seminis, uel propter malam
 qualitatem, & acredinem seminis stimulantem uirtu-
 tem, uel propter debilitatem uirtutis contentiue, uel
 quia uia sunt nimis aperta, uel quoniam corrumpitur
 semen, unde stimulator uirtus ad expulsionem: ista
 quinque faciunt diuersas indicationes. Nam si à multi-
 tudine seminis fuerit, statim cum frigidis, & siccis oc-
 curretis, & ex his nutrietis ægrum, & iubebitis, ut à
 carnibus & uino abstineat, & utatur aceto, lentibus
 in aceto coctis, & omnibus denique cum aceto condi-
 tis, ut paucissimum semen generet: nam debetis exhibe-
 re, quæ paucum semen generent, idcirco menta est
 optima,

optima, quia prohibet generationem seminis: unde milites antiqui utebantur mēta in castris pro cibis quis tali mēstras, Galli potagia uocant: quia castitatem inducit. Quā de re Arist. errauit in problematibus, ubi uolens reddere causam, cur milites uterentur mēta in castris, dicit quod prohibet Venerem: quantum ad hoc recte dixit, sed deinde audens huius rei reddere causam dicit eam prohibere semen ob suam frigiditatem, quod falsum est: siquidem illud fit ratione suae siccitatis: nam mēta ualde exiccat. Bonus conciliator uolens excusare Arist. dicit fortasse uoluit dicere mēta est frigida. i. calida, forte irridens ipsum. Debemus igitur nutrire ægrum tali nutrimento, quod exiccet semen, ut est mēta, quæ ratione siccitatis prohibet semen. præterea debemus facere, ut multum laboret, & regatur secundum præceptum Auic. in capite de his, qui inhonesto utuntur coitu, ubi dicit, quod tales indigent uerberibus, ut contineantur in officio, & ponendi sunt in carceribus: nam ita remittitur semen. Si uero gonorrhœa fuerit ex nimia tenuitate seminis, & acredine, uti debetis rebus emplasticis, sicuti est tragacanthum dissolutum in aqua rosea, & uiolacea: deinde syrupus de iuiubis, de mirthis. Amplius chondrus, oriza, cucurbita, & omnia emplastica conueniunt ad hoc, ut tenue fiat crassum: nam quando semen nimium tenue est, emplastica conueniunt. Qui porro semper eodem modo curant dispositiones à diuersis causis ortas (mirum est dictu) quot

errores cōmittant: miseri, quia sine methodo curant.
 Si uero gonorrhœa sit propter nimiam apertionem
 uiarum, & laxitatem semper stypticis utendum est, ut
 aqua plantaginis, & alijs, quæcunque adstringunt in-
 terius, & exterius admota. Si fuerit ex debilitate uir-
 tutis contentiua, hoc potest esse uel quia partes illæ re-
 laxantur ex nimio coitu, quia humore crudo hūme-
 scunt, unde calor naturalis diminuitur, & redditur
 imbecillis, & tunc isti adiuuantur cum rebus ualde, et
 optime nutrientibus, & cum uino bono, styptico, ni-
 gro, odorato, & aromatico: uel propter maximum la-
 borem, & coitum. Si uero fuerit propter corruptio-
 nem seminis, hic tria sunt facienda: primum statim de-
 bet euacuari, quod corruptum est aperiendo: & cauea-
 tis, ne constringatis in principio: deinde facta euacua-
 tione debet prohiberi putredo faciendo euentationem
 cum balneis, fomentis, & euaporationibus, adhibendo
 calefacientia, & aperientia: tum cum adstringentibus,
 & corroborantibus adiuuare oportet. Hinc facile ap-
 parent errores practificantium uulgarium in curan-
 da gonorrhœa: primum errant, quia semper exhibent
 emplastica, et frigida: deinde peccant, quia semper in-
 terius, & exterius applicant adstringentia, quæ de-
 bent applicari in dilatatione uiarum: præterea pec-
 cant secundum renes frigida admouendo. Nam frigida
 debent applicari sub renibus, non autem supra renes:
 neque in medio renum, sed inferius. Nam scitis à uena
 in sinistra parte ad renes tendente prius, quam renes
 attin

attingat, ramum porrigi ad uterum, seu ad penem: in dextra autem non item, sed à medio corpore uenæ cauæ exit ad uterum, seu testiculos. Miror ego cur applicent remedia ad uenas? sane in parte sinistra infra renem possent applicari, & magis uersus spinam. At cum bene intra coxas utrinque accedant uenæ ad testiculos, non uideo quo modo ibi sub coxis recte possint applicari remedia? Sed non confidatis multum in his, quæ exterius applicantur, sed magis confidatis in his, quæ intrinsecus sumuntur, quia hæc conuenientissima sunt.

Reliquum modo est, ut explicemus indicationes, quæ sumuntur ab effectibus consequentibus morbum, qui sunt tres, motus, tempora, & terminus præcognitus: ab his tribus debet bonus medicus sumere indicationes. incipiamus à motu: motus ægritudinis potest, & debet intelligi dupliciter: uno modo pro ipsa alteratione, quæ imprimitur in corpore affecto tanquam passio: alio modo pro inuasionē, seu incremento, quod fit certis, & statis diebus, & uterque motus facit diuersas indicationes. Motus primo modo dictus potest dupliciter considerari: uel enim ista alteratio, seu impressio procedit tarde, uel uelociter: Si tarda est, indicat quod ratio uictus, & medicinæ debent ipsæ ita tarde procedere, quemadmodum & motus tarde procedit. porro tarditas ipsa potest prouenire à pluribus causis: uel enim erit propter debilitatem uirtutis tarde concoquentis, uel propter aliquem malum effectum:

& an=

Et angustias uiarum, uel propter crassitiem, uiscositatem, & cruditatem materie: à quacunque causa prouenerit ista tarditas, semper debet medicus tarde procedere: nam si fuerit propter imbecillitatem uirtutis, uirtus ipsa corroboranda est, & non statim festinandum est ad ipsum medicamentum, quia tunc uirtus corroborata facile insurget ad aliquam crism facendam. Si uero fuerit ob angustias uiarum, neque tunc est festinandum ad medicamenta, sed prius debemus aperire, & disponere uias. Si fuerit ob crassitudinem, & cruditatem materie, hic etiam debemus tardare: nullo enim modo est educenda materia, nisi prius concoquamus, & præparemus eam, & ita à quacunque causa contingat tarditas motus, debet & medicus tarde procedere, aliter in uanum laborabit. idem uoluit Hipp. in secunda particula Aphor. aphor. 8. ubi dicit quod corpora quæ tarde resoluuntur, tarde tiam refici debent. Quod si tarditas motus fuerit à tribus istis causis simul, uel à duabus: eo magis erit tardandum. Si modo motus est uelox, nimirum erit propter causas contrarias uel propter fortitudinem uirtutis, uel propter amplitudinem uiarum, uel propter tenuitatem materie, & tunc non debemus tardare. Nam si tardaremus, periculum esset, ne materia præcipitaretur ad membrum aliquod nobile, & principale, & faceret aliquam inflammationem. Et hoc est quod dicit Hipp. in acutis morbis raro in principio utendum esse medicamentis: & in principio si quid uidetur mouendum

dum moue &c. & ita quum motus fuerit uelox quia
 tunc materia turget, estq; fere furiosa, ideo minime tar-
 dare debemus: & hæc de motu considerato pro altera
 tione. Si uero consideretur motus est, ut exacerbatio
 certis, & statutis diebus inuadens, tunc uidendum est
 utrum inuadat in die pari, an in die impari? Nam si in
 die impari exacerbatur morbus, tunc in die pari me-
 dicamenta exhibebitis, & uictum instituetis: si uero
 fiet exacerbatio in die pari, contra in die impari oc-
 curretis. Quare ita faciendum? preceptum est hoc,
 quod semper in die minoris exacerbationis debemus
 cibare, & mederi: sed dicet quis, mihi uidetur potius
 esse faciendum oppositum, quia debemus occurrere,
 quando materia est in motu: si quidem tunc facilius
 euacuatur. At in die afflictionis est huiusmodi: ergo
 &c. sicut etiam magis iuuandus est ille, qui est in peri-
 culo? Respondeo quod totum contrarium est facien-
 dum, quia maximum esset incommodum aggredi cura-
 tionem in die afflictionis, & in tempore maioris exa-
 cerbationis: & ratio est, quoniam nihil aliud est exa-
 cerbatio, quam motus uiolentus naturæ insurgentis
 contra materiam tanquam secum uelit pugnare, Gale-
 nus tertio de crisis. Hæc cum ita sint, si tunc occur-
 ritis, & uelitis iuuare naturam, multa & pessima in-
 commoda sequuntur: primo ex quo tunc natura est oc-
 cupata circa materiam, & circa morbum inimicum, si
 pharmacum exhibeatis, quum illud debeat deduci ad
 actum à natura: quæ natura erit coacta relinquere
 mor-

morbum, & conuertere se ad medicamentum, & inte-
 rim morbus fiet fortior supra naturam, & ita quum
 prius pugnaret tantum contra morbum, nunc etiam
 contra pharmacum pugnabit: nam & hoc in princi-
 pio est illi inimicum. Quare quum duos habeat ho-
 stes magis, ac magis aggrauabitur: præterea natura
 in ea pugna repatitur, & fit imbecillior: quod si phar-
 macum exhibeatur, adhuc reddetur imbecillior, ita ut
 quando non possit pugnare contra morbum, nec etiã
 contra pharmacum succumbendum ei sit. Amplius na-
 tura in ea pugna sepe tentat expulsionem per aliquã
 partem, quam tu ignoras aut per sudorem, aut per
 uomitum, & quum das pharmacum, tu ducis per seces-
 sum, & impedis uirtutem, ne possit expellere, quod
 tentat. Ad hæc dum natura concoquit illam particula-
 rem materiam facientem exacerbationem, tu exhiben-
 do pharmacum auertis naturam ab illa actione: & ita
 natura irritatur quandoque, ut dicit Galenus tertio de
 diebus criticis, prærumptur ante tempus crisis, quod
 dicunt *ἡνροπιεύει*. Et fiunt pessimæ crises, & sequun-
 tur pessima accidentia, quoniam materia ante conco-
 ctionem irritatur: unde natura cogitur præcipitare
 ipsam materiam ad aliquod membrum nobile: & con-
 tingunt omnia incommoda, quæ sunt à crisi imperfe-
 cta, & non facta conuenienti, & debito tempore, quæ
 fit materia non concocta. Quare longe plura sunt in-
 commoda hic, quam si respicias motum materiæ: nec ul-
 let illa similitudo de amico, quia non est eadem ratio.

Non est igitur mouenda materia in die afflictionis, sed in quiete: nam si mouerimus materiam paratam, & concoctam, tunc fiet eductio facillima, & quamuis non purgetur tota materia unica uice, in alia postea accessione natura insurget fortior ad residuum expellendum, sientq; breuiiores, & minores paroxysmi: istae sunt indicationes, quae sumuntur à motu aegritudinis, quae est prima affectio contingens morbo. secunda affectio morbum consequens sunt quatuor tempora principium, augmentum, status, & declinatio, quae omnia habent uarias indicationes medendi, & sunt diligenter aduertenda: nullus enim bonus medicus in principio medetur, sicut in augmento, statu, & declinatione. Sed quoniam tempora possunt considerari dupliciter, uno modo ut particularia uniuscuiusque accessio- nis; alio modo, ut uniuersalia totius morbi: Galenusq; singulis dicauit librum. Incipiamus à temporibus particularibus, & primo consideremus indicationes, quae ab eis sumuntur, quia haec magis urgent propter rationem ciborum. tempora particularia quatuor sunt, sicuti & uniuersalia, & una quaelibet accessio habet quatuor tempora principium, augmentum, & c. quae tempora distinguuntur inter se penes cruditatem, & concoctionem, ut alias diximus. Indicationes igitur quae sumuntur à temporibus particularibus, sunt particulares, & dupliciter possunt sumi uel ratione cibandi, uel ratione pharmacandi: quantum ad cibationem certum est, quod neque in principio, neque in augmen-

MONTANVS

to, neque in statu accessionis ægrum cibare debemus:
 & hoc propter autoritatem Hipp. in fine primi de
 ratione uictus, ubi dicit quod quando calor ad pedes
 descenderit, tunc est cibandus æger: per calorem au-
 tem qui reliquerit partes superiores, & deuenit ad
 infimas intelligit declinationem, ut ibi exponit Gale-
 nus præter autoritatem est ratio etiam à natura rei
 sumpta: nam scitis quod in accessionibus uentriculus,
 & thoracis partes maxime calent, ac feruent in prin-
 cipio, augmento, & in statu sunt in summo: quod si
 tunc detur cibus, quum cibus à calore naturali mode-
 rato conficiatur, & ab immoderato aduratur, quoniã
 ibi est calor immoderatus præter naturam, ad uritur,
 & inflammatur cibus, & ita augetur paroxysmus,
 quia calor adhuc magis augetur tum intensiue, tum
 extensiue, & totum corpus incendit, ipsumq; exiccat.
 Igitur nullo modo est exhibendus cibus in principio,
 augmento, aut statu: in declinatione autem quum tunc
 temporis calor sit moderatus, potestis cibare ægrum,
 quia cibus tunc bene conficitur à calore naturali, &
 non aduritur, & hoc quantum ad cibationem. Quan-
 tum uero ad medicamenta exhibenda, dico quod in
 ægritudine habente huiusmodi accessionem neque in
 principio, neque in augmento, neque in statu debetis
 dare pharmaca, sed in declinatione, uel tempore quie-
 tiori: huius rei rationes dictæ sunt superius, quando
 loquebamur de motu ægritudinis. Sed hic insurgit du-
 bitatio, si quotidie fiant accessiones, sicuti in tertianis
 notis

nothis contingit, & proportionalibus, quæ continuas
quotidie habent accessiones, ut etiam in hemytritæo cō
tingit, in quo tempore euacuandum erit? Supponamus
quod in die illa, quæ sit minoris afflictionis sint seua
accidentia, sicut de facto potest contingere: dicet ali
quis euacuandum erit in declinatione paroxysmi, quia
illa est pars quietissima. Sed contra: si in declinatione
euacuatis, tunc contingunt duo incommoda: quod pro
hibetis ægrum à cibo, & à somno, eò quia nullum est
aliud tempus cibandi ægrum, & dormiendi præter
declinationem: nam in illa debet æger cibari, & dor
mire: & si declinatione exhibes pharmaca, quando ci
babitur & dormiet æger: si in declinatione non est
pharmacandus æger. ergo in principio futuri paro
xysmi: in principio autem paroxysmi hoc non potest
fieri commodè, nec rectè, sicuti diximus, quia deterio
rem reddemus exacerbationem. Respondeo, & notate
quia recentes implicantur, & multos interficiunt,
quos Deus nouit: dico igitur quod in huiusmodi ægri
tudinibus habentibus accessiones suas continuas ita, ut
non sit notabilis differentia unius diei ab alio, si ma
teria est calida: & fit bilis, ut plerunque contingit,
nullo modo debetis exhibere pharmacum euacua
tium, sed tantum debetis facere missionem san
guinis in declinatione: nam ex huiusmodi sanguinis
missione primo euacuatur corpus statim, deinde
non prohibetur cibus, nec somnus: quia post ho
ram missionis sanguinis potest cibari, & dormire,
si modo

O

si modo uirtus constiterit, quod semper intelligendum
 est, quia si uirtus non constaret, etiam non pharma-
 cares. Virtus enim debilis non potest operari, & si
 uirtus non operatur frustra medicus aggredi-
 tur curare. nullum ergo pharmacum est exhiben-
 dum in casu: nam si pharmaca exhibueritis, semper
 augebitis morbos, eosque reddetis deteriores. ac cre-
 datis mihi, huiusmodi aggritudines non curantur me-
 dicamentis, sed curantur primo missione sanguinis,
 postea refrigerantibus, & abstergentibus, prouo-
 cantibus urinam, & lenientibus aluum. Si uero fue-
 rit materia frigida, sicuti in febribus quotidianis con-
 tingit, quae eodem modo continue affligunt, neque etiam
 nunc debemus euacuare, uel mittere sanguinem: san-
 guis enim mittendus non est, quia nulla est indicatio
 missionis sanguinis, quoniam hic materia frigida cras-
 sa, & uiscida est: quandoque tamen contingit, ut pa-
 rum sanguinis mittatur, & tunc quando est obstru-
 ctio aliqua in hepate, & raro hoc contingit, nec fit
 nisi in principio. Quid igitur faciendum? Certum
 est, quod omnem aggritudinem a materia pendentem
 sanat euacuatio. Quibus igitur euacuantibus utemur
 consilio meo uos euacuabitis materiam istam frigi-
 dam per uomitum, ita ut aeger prius coenat, & post
 coenam euacuetur, & talis euacuatio erit presenta-
 nea, & iste est unus modus euacuandi pituitam: alius
 modus est, ut semper aluus sit lenis, & aperta. opor-
 tet igitur primo lenire uentrem cum flore castae, &

& cuncte

et cum clysteribus : deinde oportet uti incidentibus,
et abstergentibus, et electuarijs : præterea cum fri-
ctionibus euacuatur pituita non in principio, sed suo
loco, et tempore debito, ita ut primo leniatur uenter
deinde dentur syripi: deinceps prouocantia urinam, et
frictiones adhibeantur : istis medicamentis occurre-
tis febribus continuis. Si uerò accessiones habuerint
interualla, ut contingit in reliquis febribus, tunc po-
teritis euacuare in die quietiori. Sed posset aliquis di-
cere, cur posuisti hæc, dum uis fluxionem menstruo-
rum euacuare? Feci hæc de causa, tum ut uos doce-
rem regulam, et methodum, quæ deseruiet non so-
lum fluxionibus, sed etiam omnibus ægritudinibus,
tum etiam quia hætenus non diximus de huiusmodi
uniuersalibus, et quoniam sunt, qui non amplius ua-
cabantur medicinæ, ne defraudentur, hoc dicendum
erat in uniuersali. Sed adhuc est una alia questio,
et dubitatio: nunquid stantibus rationibus per me
dictis, quod in die maioris afflictionis non licet dare
pharmacum, uel saltem exhibere syrupos diagesti-
uos? Respondeo quod si unquam hoc inuenietis apud
bonos autores, erit mihi gratum, si illud quoque mihi
ostenderitis: sed dico uobis quod nunquam inuenietis
apud aliquem, quod in die maioris afflictionis debeat æger
uel cibari, uel pharmacari aliquo medicamento alte-
rante. i. quod habeat aliquam energiam alterandi,
incidendi, et abstergendi, eo quoniam omnia incom-
moda superius dicta sequentur à pharmaco faciente
aliquam

MONTANVS

aliquam euacuationem in die paroxysmi exhibito.
Non est igitur cibandus, aut pharmacandus aeger in
die maioris afflictionis. Sed qui uelint exhibere symp-
pos prouocantes urinam, eos debent exhibere in mi-
nori afflictione, nimirum in declinatione: quoniam il-
lud est tempus conueniens, non autem in principio,
augmento, & statu. Sed in augmento, & in statu
debetis occurrere accidentibus, ut si fuerit maxima
fitis, non debetis esse ita crudeles, ut nihil exhibeatis
nam male faceretis, sed debetis potare egrum, &
refrigerare transacto principio: si fuerit periculum
syncopes debetis praeuidere, & occurrere, ne accedat,
sicuti docebimus in anno futuro Deo dante & ita
in accidentibus molestis circa augmentum, & sta-
tum debet occupari bonus medicus, ut si fuerit hu-
mor tenuior repens ad uentriculum ipsum cohibebit.
Si dolor capitis ita intensus, ut etiam sit periculum
delirij debet refrigerari caput ratione delirij, & oc-
currere cum somentis refrigerantibus, & sic in alijs.
Iam diximus tempora posse dupliciter considerari,
uno modo ut particularia, de quibus iam diximus,
alio modo ut uniuersalia, de quibus nunc dicendum
est. quomodo ab his sumuntur indicationes cibandi,
& pharmacandi? Certum est, quod nec in princi-
pio, nec in augmento, nec in statu quantum attinet
ad pharmaca euacuantia debent exhiberi: quia con-
cocta medicari &c. Sed dicet aliquis nonne in statu
materia est concocta? Si concocta est cur non euacu-
etur?

cuas? præterea quomodo in declinatione uis euacuare, si tunc iam omnia sunt perfecta, & euacuata? Respondeo, & dico quod in statu natura euacuat, & quum natura euacuat, non debet medicus aliquo modo se intromittere: bene uerum est, si natura non euacuaret tempore status materia concocta, tunc medicus debet euacuare, quia dicit Hippocrates & si natura non euacuat, uel non mouet, moue tu hora motus eius: sed dum natura euacuat, medicus nihil debet operari: in declinatione autem dixi, quod debet medicus euacuare, eo quia contingit aliquando quod natura facit crises imperfectas, ita ut non euacuet totam materiam: & quoniam quæ relinquuntur in morbis iuxta Aphorismum, reciduas facere consueverunt. Ideo oportet, ut medicus euacuet residuum humoris relictæ: uerum est, quod si natura perfecte euacuat in statu, non amplius euacuabit medicus. Nam medici est solum incidere, præparare, disponere, & concoquere materiam, quæ incidenda, præparanda, & concoquenda est. Natura autem est illa, quæ operatur, & non est necessarium, quod semper medicus euacuet, nisi quando natura non euacuat, & quum in statu natura euacuet, ob id in statu medicus non debet euacuare, & si non perfecte in statu euacuat natura, tunc in declinatione euacuabit medicus: & hoc quantum ad pharmaca attinet. Quantum uero ad cibationem habetis Hippocratem primo Aphorismo, item in toto libro de ratione uictus, & in libro

libro de crisibus: in quibus locis docet, quod debe-
 mus regulare cibum secundum quod regulantur qua-
 tuor tempora: nam si fuerit principium breuius, uel
 etus parcus, & tenuis est instituendus: si longius, uel
 etus copiosior, & crassior est instituendus, & simili-
 ter dicendum de reliquis temporibus: & hæc de indi-
 cationibus, quæ sumuntur à secunda affectione contin-
 gente morbo. tertia affectio erat terminus præcogni-
 tus: plurimum enim refert cognoscere quorsum termi-
 nabitur morbus non solum ad curationes, sed etiam ad
 præcognitiones, quæ quum mali quippiam prænum-
 tiant, culpa liberant medicum: si postea accidat con-
 tra, ut bonum aliquod ostendant maximam medico pa-
 riant æstimationem: In menstruis albis fiunt multæ
 permutationes, crises uel bonæ, uel malæ, quæ quan-
 doque terminantur ad crisim, quandoque ad hydropi-
 sim, quandoque imperitus medicus facit errorem, &
 quandoque mulieres pariter, sæpiusq; confugiunt ad
 obstetrices: astringentibus utuntur, & ita inducunt
 miseræ patientes in apoplexias, & alios morbos. Si
 autem in hydropisim debeat fieri terminatio, cogno-
 sces ex signis, si in phthisim tota corporis facies mar-
 cescat, & mutabitur. A uarietate ergo terminorum
 uarias sumes indicationes: si terminus fuerit laudabi-
 lis, ut si incidat in hæmorrhoidas: habes indicationem
 à termino præcognito, quod adiuuanda natura sit, quæ
 materiam per hæmorrhoidas expellat. Si autem men-
 strua fuerint alba, & fiant uomitus multæ piuius, effe-
 ter

terminus bonus, qui adiuvabitur, ut sit sufficiens. Si humor ille fuerit viscosior, excoquendus erit, & incidendus, ut eo facilius excernatur, & hactenus habuisti indicationem à morbo? Indicatio à loco affecto. In loco affecto ista considerantur, substantia an sit carnosae, an nervosae, membranosa, ossea, an etiam pluribus constet, ut sunt muscoli? Modus substantiae an sit dura, mollis, aspera lenis. Temperies an calida frigida, ut ossa, nervi, colligantia, an si compingatur cum membris principalioribus, cum nobilioribus, aut contra. Diaplasis. i. conformatio, quae foramina habeat, an habeat uasa per quae expellat. Sensibilitas, an sit multa sensibilitas nec ne, an sit penitus nulla. Nobilitas quae consistit in magnitudine, & necessitate operationis. Et haec sunt, quae considerantur in natura membri affecti. In casu nostro uterus affligitur, recipit superfluitates: ergo ista animadvertes. Substantia uteri est membranosa, similis vesicae, crasior tamen in mulieribus, quae saepe pariunt amplior & minus tenuis, aliquando tamen tenuior ipsa vesica, habet uenas subtiles, & quidem copiosas, id quod indicat multitudo menstruorum rubeorum ex utero defluentium, est praeterea membrum panniculosum, habet quoque paucos nervos, qui à vertebrae dorsales deferuntur ad uterum. Cum igitur sint temperati, membranae uero sint longe sicciores utriusque habenda ratio est. Habet quoque convenientiam cum cerebro propter defluxus, & propter membranas: propter defluxus quidem, quibus uterus obnoxius est.

Modus

MONTANVS

Modus substantiæ uteri est densa caro. Temperatura est frigida, & sicca ratione membranæ, & ratione uenarum, quæ propter contenta calidæ sunt: non omnino frigida est temperatura, sed aliquid habet aduentitiæ caliditatis. frigidum itaque uocabis absolute uterum, temperatum tamen aliena caliditate. Hic incidit quæstio, quod si temperatura membri affecti à temperatura totius discrepet, quid sit agendum? de hac quæstione consule Galenum tertio methodi. Colligantias uterius ualidisimas habet: alligatus est dorso, & renibus præcipue sinistro, quia quædam uena ualde insignis ramificatur à caua ad renes, & postea ad testiculos: habet quoque colligantiam uterus cum hepate propter uenas à concauo delatas, & inde est etiam, quod tales incurrant in hydropem, quia frigiditas uteri consistit cum frigiditate hepatis. Est quoque illa colligantia cum corde propter arterias descendentes ab aorta. Cum cerebro quoque: nam inde uapores rectâ petunt, & afficiunt cerebrum, & inde fiunt apoplexie, conuulsiones membrorum: nec dissentiit à uesica: nam inde fit stranguria ratione uicinitatis. Quare his omnibus cum utero perspectis etiam prospiciens est, aliud sensibilitas, propter nervos, panniculos, & membranas uterus ualde est sensibilis. Nobilitas, hæc est per accidens: prodest enim uterus nascituris non natis. Nulla enim est operatio uteri, nisi quod pariat: est enim uas factum ob generationem, & propter excrementa, alioqui nisi excernat afficit totum corpus

uarijs

uarijs afflictionibus: nobilitas ergo ista sua est per accidens. A natura siue uirtute membri indicatio considerat uigorem facultatis. Vigor autem iste consistit in tribus: in humoribus laudabilibus, calore & spiritu, ac solidis membris: calor & spiritus si resoluuntur uirtutem quoque resolui necesse est: humor quoque laudabilis si perierit, etiam uirtus debilitabitur. Præterea si membrum solidum non fuerit, in quo consistet uirtus: & hoc est quod dixit Hipp. ex impotentibus spiritibus, ex fluentibus, & solidis constare uirtutens ualidam. Vide Galenum 1. 2. Therapeut. Cum igitur uirtus in his consistat, quæ si deficiat, eam quoque definire certum est: proinde cautione in his utetur medicus, si sanguis fuerit diminutus, restaurabit, sin minus solida fuerint membra, consolidabit, atque diligenter se exercebit, ut arte agat omnia. Si enim (iuxta Arist. in Ethicis) male cytharizando fiunt mali cytharedi, quāto magis in ea arte, nisi bene te exercueris, singula deteriora facies: præterea si non arte didiceris re agere, oportebit te rursus iuxta Arist. 1. met. eadē discere. apud Gal. ut hæc demū dicam propter eos, qui non sunt admodum exercitati, est quoddam discrimen librorum, & omnino comparandus est uobis Galenus, si uultis proficere, sed tamen qui libri in Galeno præcipue legendi sunt: libros de elementis si qui festinant possunt omittere: non autem sunt omittendi, neque oscitanter legendi libri de temperamentis: de nat. facult. de loc. aff. libri Anatomici, quos malo, quam oculares

compareritis. Sunt postea perlegendi sex libri de differe-
rentijs, & causis morborum, & symptomatum, aures
quidem, & ad unguem addiscendi: item libri de sanita-
te tuenda: libri de simplici medicina: & tandem thera-
peutica: isti sunt libri organici, qui vos instruent ad
recte exercenda opera medica: neque sunt ita multi, ut
uno anno non possitis omnes istos, si fueritis diligen-
tes, cognoscere, atque per vos ipsos intelligere.

FINIS.

110
VALENTINVS LVBLINVS PO

LONVS CANDIDO LECTORI

felicitatem optat perpetuam.

EST cur candide lector, maximas gratias agas, habeasq; bibliopola Balthassari Constantino, nimirum quod is semper maxime studeat, ut opera Montani Veronensis integerrima, ac à mendis penitus repurgata in lucem prodeant. Quod quidem ut commodius facere posset, his dum imprimuntur præfecit uirum singulari ingenio ornatissimum, ac in linguarum cognitione peritissimum, Io. Carolum Monnetum Gallum philosophiæ, ac medicinæ doctorem, qui in arte medica cum sit excellens, facile errata commissa tum per scribas, tum per typographos è medio tollere potest. Hoc uerò iam liquidius tibi patefiet cū in his opusculis, quæ iam tibi à nobis offeruntur, tū in Epidemijs Montani, quæ breui (CHRISTO auspice) edentur, in quibus quidem recognoscendis dum typis mandantur, summa diligētia, ac dexteritas ingenij maxima Io. Caroli Monneti tibi perpetuo commendabitur. Sed de his hæcenus, cum ob iter quod iam iam in patriam suscipio, nullum momentum temporis ad scribendum mihi relinquatur. Bene uale, & his felix utere, donec reliqua Montani in lucem prodeant.

Venetijs. Idib. Septembris.

1554.

P ij

AD MONITIO LECTORIS
DE ERRORIBVS.

Vbi lector humanissime reperies in opusculo de
characteris feb. fol. 36. uersu. 1. 2. talem notam,
etc., accipias pro etiam: ac similia si qua forte legen-
do comperias, corriges: et, se, pro uos fol. 48. bis ad
iungatur fol. eodem, in aliquibus non. fluxus pro flu-
xus fol. 85. deinde si legas alios errores, tuum erit
corrigere: quoad enim eius potuit fieri, in his pluri-
mum incubimus, ut opuscula ista tria tibi in lucem
prodirent correcta. Vale.

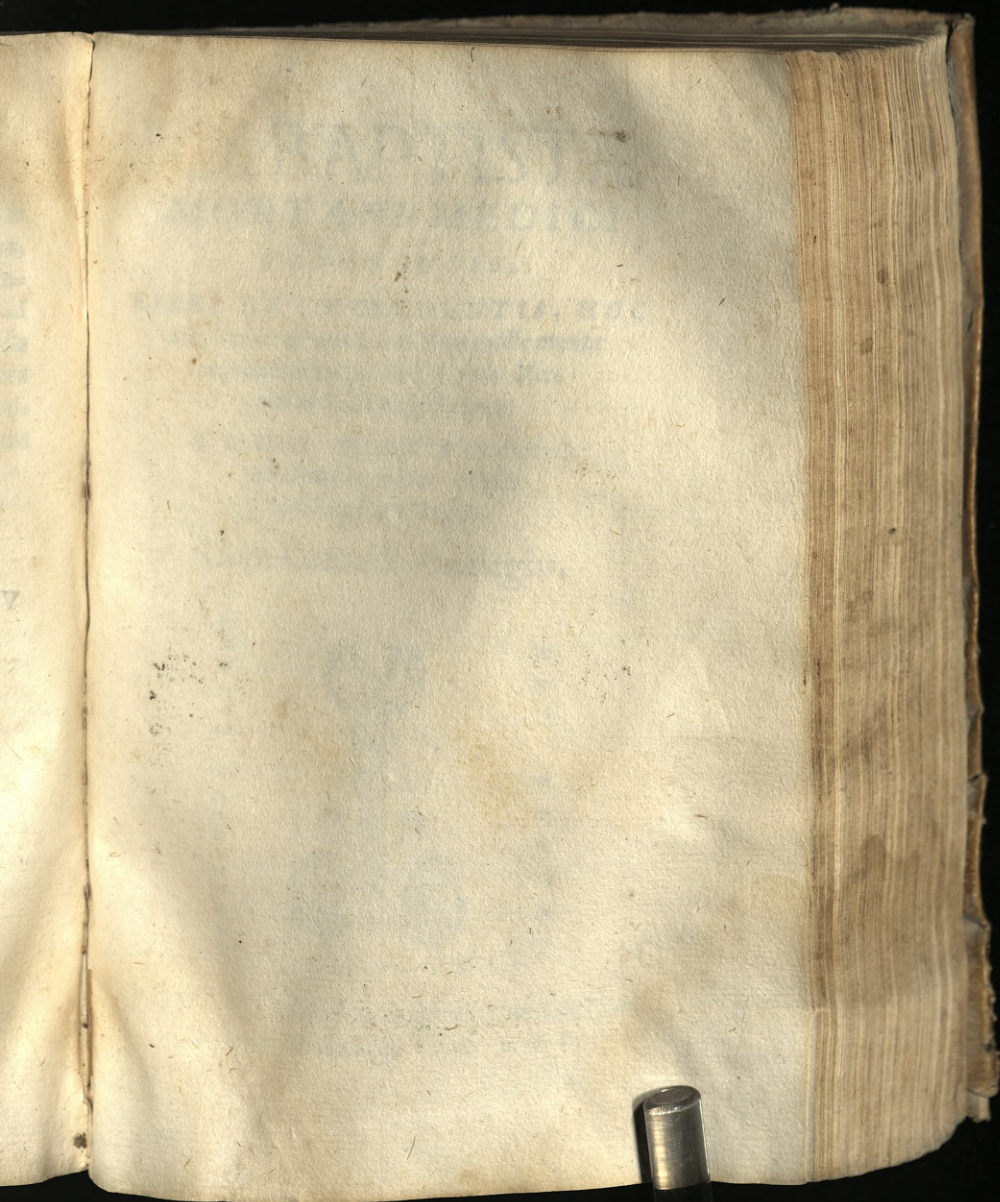
REGISTRVM. Iohannes Gryphus
* A B C D E F G H I K L M N O P.

Quaterniones omnes præter *, O, & P,
qui sunt duerni.

VENETIIS IOAN. GRYPHVS
excudebat. Ad instantiam Balthassaris Con=
stantini ad signum diui Georgij.
M D LIIII.

VERETIIS IOAN. GRYPHVS
M D LIII
Hamm. et typis Joh. Georg.
Exemplar. Ad Institutionem Reipublice Com.
VERETIIS IOAN. GRYPHVS
M D LIII
Hamm. et typis Joh. Georg.
Exemplar. Ad Institutionem Reipublice Com.

I

L

VE